

גליון מורחב
לכבוד י"ג ט

משנת השבוע

פרשת מצורע
חג הפסח תשפ"ד
[שנה י"ג - גליון ל"א]

דברות קודש
שיעור הלכה
ניצוצי הדף
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש
ליקוטי מגיד משנה
מצוה יומית
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק ועוקללה"ה

הילולא דצדיקיא
א געדאנק פון פרישה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק ועוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה
מערכת המשנה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק ועוקללה"ה

לימוד מצוה יומית

ערב שבת: י"א ניסן

מצוה שצ. שלא יעבוד זר במקדש

שבת קודש: י"ב ניסן

מצוה שצא. לא לבטל שמירת המקדש

שבת חול המועד

יום ראשון: י"ג ניסן

מצוה שצב. פדיון בכור אדם

יום שני: י"ד ניסן

מצוה שצג. בכור טהורה לא יפדה

יום שלישי: ט"ו ניסן

מצוה שצד. עבודת הלויים במקדש

יום רביעי: ט"ז ניסן

מצוה שצה. מצות מעשר ראשון

יום המישי: י"ז ניסן

מצוה שצו. מצות תרומת מעשר

ערב שבת: י"ח ניסן

מצוה שצז. מצות פרה אדומה

שבת קודש: י"ט ניסן

מצוה שצח. דיני טומאת מת

פרשת אחרי

יום ראשון: כ ניסן

מצוה שצט. טומאת מי נדה

יום שני: כ"א ניסן

מצוה ת. דיני נחלות

יום שלישי: כ"ב ניסן

מצוה תא. מצות קרבן תמיד

יום רביעי: כ"ג ניסן

מצוה תב. קרבן מוסף שבת

יום המישי: כ"ד ניסן

מצוה תג. קרבן מוסף ראש חודש

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקס

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

תוכן הענינים

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה . ג

ליקוטי מוגיד משנה ה

מצוה יומית י

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א יג

מראי מקומות ללימוד דף היומי מב

שיעורי הלכה מד

מערכת המשנה נב

הילולא דצדיקא נד

מוגיד משנה לנוער ס

קול אונגוואר

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

718.255.9118

♦ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש

מאת נ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת מצורע

"יוד סי' קל"ח) לגבי החשש צוואת ר"י החסיד, והביא שם דברי השל"ה שלא לבנות בתים בחו"ל, אבל זה דוקא אם אינו מקום תורה, ועי' שו"ת אבני צדק (יוד סי' מ"ח) שמקיל שם בביהכ"נ.

וי"ל דזה שאמר "שכתי בבית ה' כל ימי חיי", אם אני רוצה לבנות בית בחינת

'שכתי', אז צריך להיות בית ה', דאי לא הכי אין שום היתר. וע"ז מסיים "לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו", דהנה יש חיוב לעלות בירושלים ג' פעמים בשנה, וכמו שנא' "שלש פעמים בשנה יראה וגו' את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר" (דברים טז:טז), ובירושלמי (שקלים פ"ב ה"ג) מבאר הטעם לפי שאין מטריחין הציבור יותר מג' פעמים. וכן הוא הדין בצדקה שאין גובין יותר מג' פעמים.

ולפ"ז זה שאמר "לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו", דכיון דאני צריך לחזות בנועם ה' באופן של ביקור שלש פעמים כיון שאין אני גר בחו"ל. ולכן אבקש לשבת בבית ה' בשביל שאוכל לבקר בהיכלו.

ובזה נראה עוד טעם למה בחו"ל אינה מטמא בנגעים, דכיון דבחו"ל אסור לו לבנות בית, ולכן אין לו בית של היתר ולא שייך לטמא. ואם אתה אומר שיש לו בית ע"י שקובע שם מקום קדוש וכדומה,

"ובא אשר לו הבית וגו'" (יד:לה). נראה ע"פ מה שביארתי בסעודת ברית מילה הכתוב בתהלים (כז:ד) "שכתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו", שמתחיל "שכתי בבית ה'", וישיבה משמע ישיבה תמידית, ומסיים "ולבקר בהיכלו" שמשמע מלשון ביקור.

ונראה דהיש"ש (ב"ק פרק ד' סי' ל"ז) כתב וז"ל, אבל סעודות חינוך הבית בודאי הוא דרך ריעות, בפרט בעו"ה אותם סעודות וחינוכים שעושים ההמון עכשיו הוא קלון, ורק לרוות הגרון בשחוק וקלות ראש, וכן מצאתי שפסק מהר"ם. ומ"מ נראה מי שהוא ירא אלקים ורוצה לחנך ביתו בתורה ובמצוות, וליתן שבח למקום אשר חננו ולא הניח מתחילה לשתות בביתו ולשחוק בו ולנהוג קלות ראש, אלא מתחילה עושה סעודה לחנכו ולומר בו ד"ת, ולדרוש בו מעין המאורע - שפיר הוא סעודת מצוה, ועליו נאמר המקרא "שתו ושכרו דודים" (שיה"ש ה:א) בימי המילואים, עכ"ל.

נראה דעתו שסעודת חנוכת הבית מיקרי סעודת מצוה רק אם מטרתו לחנכו ולקדשו בד"ת. וכן נמי מצינו בפוסקים שכל עיקר בניית בית בחו"ל אסור, ורק אם בונה שם מקום תורה ומייחד המקום לש"ש, אז מותר לו לבנות. ועיין חת"ס

בתחילת הפרשה "זאת תורת המצורע", היה לו לכתוב "זאת טהרת המצורע". אלא דעיקר התיקון להמצורע הוא ע"י תורת ה'.

ומה"ט נראה דמי שיש לו בית שאין בו ד' על ד' אינו מטמא בנגעים. ובגמ' פריך מאי טעמא, 'בית' כתיב בהו (סוכה ג:), והטעם הוא דמי שאין לו אינו מתגאה, ובו אין חשש שיחשוב דהבית שלו, דדרכו של עני להיות שפל ו"תחנונים ידבר רש" (משלי יח:כג). ולפ"ז יתיישב ג"כ מה שדייקנו בתחילת הפרשה "כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחוזת" (ויקרא יד:לד), אע"פ שאני נותן לכם לאחוזת ויש לכם היתר לבנות באר"י, אפ"ה אם אתה חושב שזה ארץ אחוזתכם שלכם, או אתה עושה מאחוזתכם 'ארץ' מלשון ארציות, אז "ונתתי נגע צרעת". אבל אפ"ה הוא חסד ה', שקודם נותן אותו בבית ואח"כ בבגדים ואח"כ בגופו.

אז אינו מטמא מפני דהוי מקום קדוש. ואע"פ שאם יש דירה לחזן אז שייך להיות נגע, מ"מ בחר"ל לא חלקו והטעם פשוט.

והנראה כך, דהעושה ביתו בית ה' בתורה ותפילה ומצוות, אז נקרא ביתו "בית ה'", ואם לאו אין זה בית ה' אלא נחשב ביתו. וזה שאמר "ובא אשר לו הבית", כשיהא חושב ומחזיק זה בית שלו אז "כנגע נראה לי בבית" (שם), דכיון דאינו מדקדק שהבית יתנהג בדרך התורה ובדרך הקדושה כדבעי, אז מיד כנגע נראה לי בבית והובא אל הכהן, וכמו שנתבאר במדרש (פסיקתא זוטרותא יד:לה) דהכהן יגיד לו דברי כבושין. משא"כ אם יעשה ביתו בית של תורה ומצוות, יזכה לכל טוב. וז"נ מ"ש כל בית שאין נשמעין בו ד"ת לסוף נחרב (עירובין יח:), והעיקר התיקון הוא ע"י לימוד תורה.

וכ"כ וכ"כ ר"ח ויטאל (פע"ח שער רחל ולאה פרק ז') דמדייק דלמה כתב

ליקוטי מגיד משנה

שבת הגדול

שבת הגדול מפני הנס שנעשה בה

הטור (או"ח סי' ת"ל) כתב שבת שלפני הפסח קורין אותו 'שבת הגדול' מפני הנס שנעשה בו, שלקחו כל אחד שה לפסח וקשרו אותו בכרעי המטה, ושאלו המצריים למה זה לכם, והשיבו לשחטו לשם פסח במצות ה' עלינו. והיו שיניהם קהות על ששוחטים את אלהיהם, ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו 'שבת הגדול'. וצ"ב, וכי שבת אחד יש לנו שנעשו בו נסים לישראל, ובכל זאת לא קראו אותן שבת הגדול.

בני ישראל מכירים גם בטבע גדלות הבורא

הנה המבין ומאזין מביט ומתבונן בפלא הטבע נועם זיווה והדרה, יבין ויכיר כי מאת ה' היתה זאת, כמו שהאריך החסיד בחובת הלבבות (שער הבחינה פ"א), ע"ש. ואנחנו בני ישראל מאמינים בני מאמינים מכירים גם בהטבע גדולת הבורא ב"ה וב"ש, וכי הוא בראה, כמו שאמר הנביא (ישעי' מ:כו) "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה וגו'". וכן כתוב בתהלים ע"י דוד המלך (תהלים ח:ד) "כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך וגו'". וכמו שאמרו חז"ל (חגיגה טו.) תניא רבי יוסי אומר, אוי להם לבריות שרואות ואינן יודעים מה הן רואות, עומדות ואינן יודעים על מה עומדות. הארץ על מה עומדת - על העמודים, ועמודים על המים, ומים על ההרים, וההרים על רוח, והרוח בסערה, וסערה תלויה בזרועו של הקב"ה, ע"ש. ועיין במדרש (מדרש תמורה סופ"ג), א"ל רבי עקיבא לתלמידיו: בני כשם שהבית תודיע על הבנאי, ובגד מודיע על האורג, ודלת על הנגר, כך העולם מודיע על הקב"ה שהוא בראו. וכבר כתבו הראשונים כי 'הטבע' בגימטריא 'אלקים', והכל בהשגחתו יתברך, והשי"ת והטבע הכל אחד.

רצונו של השי"ת שיכירו בו גם בלי שידוד מערכות

וכמו שכתב הכוזרי (מאמר ראשון סי' ט'-מ"ט), ואף שגם הטבע הוא נס גדול, אבל הוא נס נסתר ונעלם, אך נוכל להכיר גדולת הבורא יתברך ע"י שידוד הטבע ונסים גלויים, וכמו שאומות העולם אין מאמינים בטבע לבדה כי מאת ה' היתה זאת, רק כאשר רואים פלאי ה' בשידוד הטבע, אז גם המה מודים בו יתברך, ומאמינים בו כי גדול ה', הוא היוצר הוא הבורא, ולכן צוה ה' לעשות כל האותות והמופתים לפני פרעה ולפני עבדיו, כמו שנאמר (שמות ח:יח) "למען תדע כי אין כה' אלקינו", "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ". אך לא באלה חפץ ה' לשדד הטבע ולשנות סדרי בראשית ללא צורך וללא יועיל, כי אם להכיר ולהאמין בו יתברך מבלעדי שינוי ומופת, רק בהסתכלות בבריאת שמים וארץ ומלואה, וכמו שהאמין אברהם אבינו ע"ה, ואמר (בר' ל"ט א') אי אפשר לבירה בלא מנהיג, מבלי שראה שום אות או מופת.

ביאור המסורה 'שמור את יום השבת', 'שמור את חודש האביב'

ומעתה נאמר, הנה זאת תורת המסורה (דברים ה:יב) "שמור את יום השבת לקדשו", כי השבת קודש מעיד על בריאת העולם והנהנת הטבע מראשית הבריאה, או אם "שמור את חודש האביב וגו' כי בחודש האביב הוציאך ה' אלקיך ממצרים" (שם טז:א), שזה יורה על שידוד ושינוי הטבע וכנים גלויים לעין כל, וכמו שכתוב בתרגום אונקלוס ארי בירחא דאביבא אפקך ה' אלקך ממצרים, ועבד לך נסין בליליא. ומדברי שניהם נלמד כי "שמור תשמרון את כל מצות ה'" (דברים ו:יז) כי נשמור לעשות את כל החקים אשר צוה הבורא ית', כי מאחת מהנה נקח לעבוד את ה' ולהכיר בו יתברך.

שבת הגדול מעיד כי השי"ת הוא גדול ומהולל גם בדרכי בטבע

והנה כשהיו שיניהם של מצריים קהות, היה מחוקי השכל כי יחרפו ויגדפו את ישראל, והקב"ה יעשה עמהם נסים גלויים, והוא יתברך לא עשה כן, רק שם מחסום ורסן לתוך פיהם, שלא היו רשאים לדבר, והוא נס נסתר. וזה ראייה כי לא חפץ ה' לשנות הטבע להראות נסים נגלים בלי הכרח גדול, רק להכיר גדולתו ית' מדרכי הטבע. וא"כ השבת שמעיד גם כן על זה הוא גדול ומהולל, ולכך נקרא 'שבת הגדול'.
(ערבי פסחים לשבת הגדול אות ג')

חג הפסח

ביאור מדוע עסקו התנאים כל הלילה בסיפור יציאת מצרים

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית. בדבר אשר העיר בקושי האחרונים במעשה דרבי אליעזר ורבי אלעזר בן עזריה וכו' והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם וכו'. ומקשים, הרי לרבי אלעזר בן עזריה ורבי אליעזר הפסח אינו נאכל אלא עד חצות, לפי זה גם מצות סיפור יציאת מצרים הוא רק עד חצות, וכמו שאנו אומרים 'לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך', וא"כ למה סיפרו כל הלילה.

ותירצו על פי דעת האברבנאל, שהם היו מספרים כל הלילה מדין 'חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', ובאותו הלילה היו ישראל ערים כל הלילה, כן התנאים הקדושים קיימו בעצמם כאילו הם יצאו ממצרים. ועפ"ז תירץ מעכ"ת מה שבאו תלמידיהם, כי לכאורה קשה, בבוקר בוודאי כבר אין חיוב סיפור, ולמה לא קראו קריאת שמע בעצמם. ועוד למה התלמידים הפסיקו, ומה בכך שהגיע זמן קריאת שמע, הרי עוסקים במצוה היו, והעוסק במצוה פטור מן המצוה, והאריך קצת בדברים נכוחים.

ביאור 'וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח'

לענ"ד נראה, שלכאורה יש לדייק לשון 'וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח', לכאורה באיזה זמן מדובר - אם בזמן החיוב והמצוה, לפי זה איך שייך לומר משובח על זה, הרי מקיים מצות עשה ממש, והוא לא משובח בלבד. על כרחך שמרבה לספר חוץ מזמן סיפור, שאז אין מצוה, אבל משובח הוא במה שמרבה לספר ביציאת מצרים. ולא מיבעיא שאין בל תוסיף על זה, אלא משובח הוא.

החידוש לסוברים שסיפור יציאת מצרים רק עד חצות

לפי זה מובן שמביא מעשה מרבי אליעזר ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק כל אותו הלילה. והחידוש הוא, שהגם שרבי אלעזר בן עזריה סובר שמצות אכילת פסח רק עד חצות, אפילו הכי סיפרו ביציאת מצרים כל אותו הלילה, והטעם משום שכל המרבה הרי זה משובח. ולשאר תנאים הסוברים שפסח נאכל עד עלות השחר, א"כ הרי יש חיוב לספר כל הלילה. אבל החידוש הוא במי שסובר שהמצוה הוא רק עד חצות, ואפילו הכי סיפרו כל הלילה.

טעם שהפסיקו התלמידים את רבותיהם

לפ"ז מובן מה שבאו תלמידיהם, ואמרו רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית, שאילו היה מצות עשה לספר, היו עוסקים במצוה. אבל בבוקר הם בגדר משובח, אם טענו שפיר שהגיע זמן קריאת שמע של שחרית, כי אינם עוסקים במצוה. ואולי רבותיהם סברו שכיון שכל המרבה הרי זה משובח, שייך בזה לומר עוסק במצוה דרבנן, והעוסק במצוה אפילו דרבנן, גם אמרינן עוסק במצוה פטור מן המצוה (עי' רמב"ם הל' קריאת שמע פ"ב ה"ה).

התלמידים אמרו דייקא 'הגיע זמן קריאת שמע'

עוד עלה במחשבתי למה אמרו תלמידיהם דוקא הגיע זמן קריאת שמע של שחרית, ולא אמרו הגיע זמן שחרית. אמנם הרי הם התעסקו בסיפור יציאת מצרים כל הלילה, וקיימו כל המרבה הרי זה משובח, אלא שכל זה בלילה, אבל בקריאת שמע הרי יש זכירת יציאת מצרים, וא"כ מיד שהגיע זמן קריאת שמע של שחרית הרי נתחייבו בסיפור יציאת מצרים מן התורה, ויש גם מצות קריאת שמע, ולכן באו תלמידיהם ואמרו, רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית, ואין עכשיו להרבות בסיפור יציאת מצרים יותר, שהרי יש חיוב יציאת מצרים בקריאת שמע. (שו"ת משנ"ה ח"ח סי' רי"ג)

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים כל דכפין ייתי וייכול וכו' השתא הכא לשנה הבא בארעא דישראל וכו'. צריך ביאור ההמשך מ'השתא הכא', גם צריך ביאור הלשון הא 'לחמא עניא' וכו', כל דכפין ייתי וייכול, והלוא צריך להזמין העני וליתן לו מכל טוב, ולמה מזמינו על הלחם עוני.

זכות הצדקה יצאו ממצרים

נראה הנה כתיב (ישעי' א:כז) "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה", ועיקר הגאולה תלוי בצדקה שיעשו בני ישראל זה עם זה. וכן עשו במצרים^א. עוד נצטוו במצרים מצוה אחרת, לשחוט קרבן פסח. ולכן התחיל 'הא לחמא עניא וכו', כל דכפין ייתי ויכול כל דצריך ייתי ויפסח', להזכיר את שני המצוות שמכוחן נגאלו ממצרים - היינו הקרבת קרבן פסח, שהוא גם כן תחילתו וסופו צדקה^ב. ובזכות שנרחם על הדכפין והנצרך, נזכה להיות לשנה הבא בארעא דישאל ובני חורין.

שכינה מצטערת בצער האדם

"מן המצר קראתי יי' ענני במרחב יי' ה' לי לא אירא". נראה לפי מה שאמרו (סנהדרין מו.) בשעה שאדם בצער כביכול שכינה אומרת 'קלני מראשי קלני מזרועי'. ולכן צריך להצטער על מה שעל ידו בא צער לשכינה, ולא על הצער עצמו. הנה כשרואה הקב"ה אדם מצטער בצער השכינה, אז הקב"ה מושיעו בשביל צערו^ג.

כשמתפלל על צער השכינה נענה

וז"ש "מן המיצר קראתי יי'ה", כשאני קורא בשביל צער השכינה ולא בשביל עצמי, אז "ענני במרחב יי'ה", השי"ת עונה אותי. "ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם", כלומר ה' עושה לי. וזהו שנאמר (שמות טו:ב) "עזי וזמרת יי'ה", כשאני מתפלל בשביל 'עזי וזמרת יי'ה, אז 'ויהי לי לישועה'.

^א כמו שאיתא בתנא דבי אליהו (רבה פרק כ"ג) כשהיו ישראל במצרים, נתקבצו כולם וישבו יחד משום שהיו כולם באגודה אחת, וכרתו ברית יחד שיעשו גמילות חסדים זה עם זה. וכתב החפץ חיים בספרו אהבת חסד (ח"ב פ"ה) בהערה: ומה היה הכריתות ברית לגמילות חסדים? אלא הענין כך הוא, כי הם כשראו שאין שום עצה להנצל מגזירותיו של פרעה, והשעבוד הולך ומתגבר יום יום. מה עשו? נתקבצו באגודה אחת וטכסו עצה מה לעשות לזה. והסכימו ביניהם, שילכו בדרך ה' לבדו, ולא ישנו את שמם ולשונם. גם כרתו ברית יחד לגמול חסד זה עם זה, היינו שע"ז יתעורר למעלה החסד של השי"ת עליהם, וממילא יבטלו לבסוף גזירותיו של פרעה.

^ב אולי משום שצריכים לחבורה, וצריך לתת לאחרים.

^ג איתא בבני יששכר (כסלו מאמר ב' אות ל"ז): וכשמתפלל האדם באופן כזה, היינו שאינו חושש לצערו רק על צער השכינה כביכול, בטוח הוא שלא תוחזר תפלתו ריקם. וטעמא רבה אית ביה גם על פי פשוטו. דהנה כשמתפלל האדם לצורך עצמו, הנה יש מימינים ומשמאלים לזכות ולחובה, ויכול להיות שתוגבר ח"ו מדת הדין. משא"כ כשהאדם מתפלל כביכול על ישועתו ית"ש, שיתגלה מלכותו ותהיה יחודא שלים לחבר הדודים, מי הוא זה ואי זה הוא אשר יקטרגו על זה ח"ו, בודאי כל צבא מרום כולן כאחד יעידון ויגידון מהראוי שתקובל תפלתו של המתפלל, ממילא אין שטן ואין פגע רע לעכב תפלתו.

עיקר הבקשה בשביל צער השכינה

וזהו שנאמר "אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני וגו' אפפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא" (תהלים קטז:א-ג). למרות ששפך עלי חמתו בכל מיני צרות ויגון, אפילו הכי אני "ובשם ה' אקרא" (שם:ד) - עיקר הבקשה הוא בשביל השכינה המצטערת. ומוסיף לבקש "אנא ה' מלטה נפשי" (שם), עיקר הבקשה להציל הנפש שהוא נשמת ה'. אז "חנון ה'" (שם:ה), השי"ת מרחם עלי.

ומי שילמוד במשנה הלכות
 אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
 אשתדל להתפלל בעדו

מהקצאת שו"ת משנ"ה מהב' תשס"ז

מצוה יומית

כ"ג ניסן תשפ"ד

מצוה תב. קרבן מוסף

מוסף בפחות מבן כ'

דברי הפוסקים הנ"ל בשתי ידיים, שאם נאמר שנשים פטורות ממוסף, א"כ לא היה להם חלק גם בשאר קרבנות צבור ובמה יתכפרו מטומאת מקדש וקדשיו, וביוה"כ, ובוודאי יש להם כפרה. על כרחק שאינו נכון. גם בשו"ת שואל ומשיב (מ"ת ח"ב סי' ג"ה) חולק על הצ"ח מטעם שנשים חייבות בכל מה ששייך לקדושת שבת, ותפילת מוסף גם בכלל כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה. אמנם בדעת תורה (או"ח סי' רפ"ו) הביא בפשיטות דעת הצ"ח והגרע"א, והוסיף כי לפי המ"ד שכהנים אינם שוקלים פטורים מתפלת מוסף. גם הקשה מפחות מבן כ'. ובשו"ת שערי דעה (סי' י"ז) כתב באמת לכתחילה אין להוריד פחות מבן כ' לפני התיבה במוסף, כיון שאינו מוציא מי שהוא למעלה מכ'.

חילוק בין השואל ומשיב לבית יצחק

עוד זאת אדרוש החילוק בין השואל ומשיב לבית יצחק, שלבית יצחק נשים חייבות בכל מוסף, אבל לדעת השואל ומשיב במוסף דראש חודש יהיו נשים פטורות, כי זיל בתר טעמא.

עבודה לכהן פחות מבן כ'

הנה נראה לפענ"ד אמרו בגמרא (חולין כד.) ת"ר כהן משיביא שתי שערות עד שיזקין כשר לעבודה. עוד שם (כד:) מאימתי כשר לעבודה, משיביא שתי שערות. רבי אומר, אומר אני עד שיהא בן עשרים. לפום ריהטא היה אפשר לומר

במה שנסתפק לפמ"ש התוס' (ברכות כו.) והמג"א (סי' ק"ח סק"ט) שתפלות המוספים לא תיקנו אלא בשביל "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע יד:ג) ולכן אין לה תשלומין. לפ"ז מי שאינו בקרבן מוסף, אינו בחיוב ונשלמה פרים בזמן הזה. מעתה לשיטת הפוסקים שפחות מבן עשרים לא נתחייב בשקלים לקרבנות צבור, ממילא לא נתחייב במוסף, והאיך מצינו ידינו ורגלינו לפחות מבן כ' שיתפלל בתור ש"ץ מוסף, ולהוציא בזה אחרים י"ח. וציין לתשובת הגרע"א (סי' ט') שנשים פטורות מתפילת מוסף מטעם דלא היו שוקלים ואין להם חלק בקרבנות צבור. שוב מצא בתורה תמימה (פ' כי תשא) שתמה כן, והניח בצ"ע.

נשים לענין מוסף

הנה בראשונה אומר קושיא זו אינו חדש הוא, לא לענין נשים ולא לענין פחות מבן כ'. בשו"ת בשמים ראש (סי' פ"ט) כתב שנשים פטורות מתפילת המוספין כי תפלה זו לא באה אלא משום זכר חיוב הקרבנות, ואשה לא היתה שוקלת, ואין להם חלק בקרבנות צבור. והביא דברי הגרע"א. והצ"ח (ברכות כו.) העלה כן מעצמו מדברי התוס' בברכות הנ"ל, וכן כתב המהר"ם שיק על המצוות (מצוה ק"ו). והמג"א כתב שתפלת מוסף הוא רק משום 'ונשלמה פרים שפתינו'.

ומיהו בשו"ת בית יצחק (או"ח סי' י"ז) דחה

הרי אצלו לא שייך הקרבה, ולא מצינו בשום מקום שלתפילת מוספים עכ"פ יהיו צריכין כהן לש"צ.

ישראל לומר קרבנות

ובמקום אחר פירשתי, שבאמת כל ישראל נקראו כהנים דכתיב (שמות יט:ו) "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", וכל ישראל ראויים להקרבה, אלא שבביהמ"ק יש דין מיוחד שצריך כהן מזרע אהרן, אבל כשאינו בביהמ"ק כל ישראל כשרים. א"כ עכ"פ בזמן הזה שאין הקרבה במקדש אלא ענין של 'ונשלמה פרים שפתינו', דבר זה אפשר לכל ישראל.

אמנם רש"י פירש 'מעלה עליהן הכתוב כאילו הקריב בבית המקדש', משמע לכאורה כאילו הקריב ממש בבית המקדש. וצ"ל כי באמת אין לזה דין הקרבה כלל, ולא צריך כהן ולא מקדש, אלא הקב"ה ברוב רחמיו הבטיח לנו "ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי" (מלאכי א:יא), כלומר שבכל מקום שלומדים ועוסקין בהלכות עבודה, יהיה מי שיהיה, הקב"ה מקבלו כאילו הקריב קרבן זה בבית המקדש.

בלימוד קרבנות אין חילוק

אם הוא כהן או ישראל או איזה גיל הוא

הנה לפ"ז מובן, כיון שדין זה של לימוד הקרבנות הוא דין מיוחד לכל הלומד בתורת הקרבנות, שמעלה עליו הכתוב כאילו הקריב קרבן זה. א"כ אפילו הוא פחות מבן כ', אם הוא לומד בתורה ובעבודה - הרי הוא דין מיוחד שמעלה עליו הכתוב כאילו הקריב קרבנות אלו בבית המקדש. ואין חילוק לבן כ' או פחות, כי אין כאן עצם הקרבת קרבן,

שבזה חולקין רבי וחכמים - רבי סובר פחות מבן עשרים אינו שוקל ואינו עובד, שלא נתחייב בקרבנות צבור. וחכמים סוברים שגם פחות מבן כ' חייב במחצית השקל. להלכה פסק הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ה הט"ו) משיעשה איש כשר לעבודה, ופשוט דכשר לעבודה היינו לכל עבודת הקרבנות, אפילו עבודת קרבן צבור. ומה שלא היו הכהנים מניחים אותו עד בן כ', צריך לומר שהוא ענין של סלטול, שסברו שאינו מדרך כבוד הציבור פחות מבן כ', או שחששו שלא יקלקל העבודה כיון שהוא עדיין נער, אבל לדינא מותר.

ש"ץ פחות מבן כ'

והנה בגמרא שם אמרו, נתמלא זקנו ראוי לעשות ש"ץ ולירד לפני התיבה, ולישא את כפיו. ופשוט שמה שאמרו 'נתמלא זקנו' הוא אפילו קודם עשרים, ופחות מזה גם כן יורד לפני התיבה באקראי. ונפסק בשו"ע (או"ח סי' נ"ג סע' ו', וסי' תקפ"א) אפילו פחות מבן כ' יכול להיות ש"ץ, ולהוציא את הרבים לידי חובה, אפילו בתפלת מוסף.

ומה שנראה בס"ד בשני אופנים: אופן א', כי באמת יש להקשות אם נאמר ש'ונשלמה פרים' הוא מדין הקרבה, הנה ברש"י (ב"מ קיד:): ארבעה סדרין, כגון מועד ישועות נשים שהן נוהגות בזמה"ז, וקדשים נמי כדכתיב (מלאכי א:יא) "ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי", ואמרינן (מנחות קי.) אלו תלמידי חכמים העוסקין בהלכות עבודה בכל מקום, מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בביהמ"ק, ע"ש. מבואר שונשלמה פרים באמת ענין של הקרבה, והקרבת קדשים נוהג בזמן הזה. לפי זה קשה איך יהיה ישראל ש"צ,

לומר פרשת הקרבנות שחייבת בו, וכמו שכתבו האחרונים. אלא שי"ל כיון שאין אשה מחייבת בלימוד התורה, א"כ לא נאמר עליה דין שכל העוסק בתורת עולה ובהלכות עבודה. וקצת י"ל עכ"פ החיובים שלה שפיר מחויבות ויכולות לקיים. (שו"ת משנה"ה ח"ו סי' ס"א)

אלא דין תורה של הקרבה על כל לומד בתורת קרבן. אלא כיון שהוא בכלל חיוב לימוד התורה, ולומד ועוסק בעניני קרבן, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב קרבן.

נשים באמירת קרבנות

הנה טעם זה שייך גם לאשה, שהרי קיי"ל גם אשה שחייבת קרבן גם היא צריכה

דברי אלקים חיים

מאת כ"ק מרן אדמו"ד שליט"א

פרשת מצורע תשפ"ג

יום ה' - שיעור חורש"י

"ויאמר ה' אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך חטא ישראל". מבארים חז"ל, שיהושע אמר להשי"ת, רבש"ע, מי חטא? אמר לו השי"ת, וכי דילטור אני לך? הטל גורלות עליהם. ורואים מזה, שהשי"ת אינו רוצה לדבר לשון הרע אפילו על רשע שבישראל, ולכן לא רצה לגלות ליהושע שעכן הוא החוטא, כדי שלא יהיה ח"ו בבחינת 'דילטור' על כלל ישראל.

וביותר מזה מצינו, שהשי"ת אינו רוצה לשמוע לשון הרע על עם ישראל, וזהו טעם איסור סיפור לשון הרע, וכמו שנאמר (שמות כג:א) "לא תשא שמע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס". ופירש מרן הבעש"ט הק' (משפטים ו') דהנה כאשר היצר הרע עולה למעלה ומסטיף ח"ו על האיש הישראלי אינו נחשב כל כך, כי הוא רק עד אחד, והתורה אמרה על פי שנים עדים יקום דבר.

ומסופר בגמרא (פסחים קיג:) שפעם אחת חטא איש אחד ששמו טוביה, והגיע איש אחר ששמו זיגוד, והעיד עליו בפני רב פפא על החטא שעשה טוביה. קם רב פפא והלקה לזיגוד. אמר ליה זיגוד, למה אתה מלקני, איך יתכן שטוביה חטא וזיגוד מינגד? אמר ליה רב פפא, אין, דכתיב 'לא יקום עד אחד באיש', ואתה הינך עד אחד על טוביה, ואין עדותך מתקבלת. ונמצא שאתה מוציא שם רע בעלמא, ולכן מגיע לך מלקות. ולכן מתיירא היצר הרע להעיד לבדו על חטא

הכתובים חילקו כבוד לישראל

"וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים" (יג:א-ב).

ואיתא במדרש (ויק"ר ב:ו), רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר, הכתובים חילקו כבוד לישראל, שהרי בתחילת פרשת ויקרא - פרשת הקרבנות כתיב, (ויקרא א:ב) "אדם כי יקריב מכס", ואילו כשהוא בא לדבר בדבר של גנאי, לא כתיב 'אדם מכס' כי יהיה בעור בשרו', אלא 'כי יהיה בעור בשרו'.

ובבר נתקשו הספה"ק, מהו כבודן של ישראל בזה שבפרשת הקרבנות כתיב 'בכס', ואילו בפרשת צרעת לא נאמר 'בכס'. ובפשטות הכוונה בזה, שזהו כבודן של ישראל, שהקרבנות באות דוקא על ידם, ואילו הצרעת שבא על עון לשון הרע ועוד עבירות, אינו בא עליהם, רק על אומות העולם, ולכן לא כתיב 'אדם מכס' כי יהיה בעור בשרו', אלא 'כי יהיה בעור בשרו' - של אומות העולם.

הקב"ה אינו רוצה לדבר ולשמוע רעה על כלל ישראל

עוד אפשר לבאר כוונת המדרש עפ"מ שאמרו בגמרא (סנהדרין יא.), על מה שנאמר בספר יהושע (ז:י-יא) לאחור החטא של עכן,

הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו, אף הוא יבדל".

ובן מבאר הרמב"ם (הל' טומאת צרעת פט"ז ה"י) באריכות, שמזה הטעם מצטרע הבעל לשון הרע, כדי שיהיה מובדל ומפורסם לבדו, עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים. שהוא הליצנות ולשון הרע.

והרמב"ם מסיים בדברי מוסר: "לפיכך ראוי למי שרוצה לכוין אורחותיו, להתרחק משיבתן ומלדבר עמהן, כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסכלותם. וזה דרך ישיבת הליצים הרשעים - בתחילה מרבין בדברי הבאי, ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים, ומתוך כך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם, ומתוך כך באין לדבר באלקים וכופרין בעיקר. אבל שיחת כשרי ישראל אינה אלא בדברי תורה וחכמה, לפיכך הקב"ה עוזר על ידן ומזכה אותן בה, ע"כ.

הקב"ה אינו מסתכל ברעה שעתידים לעשות, רק בטובה שעתידים לעשות

והנה ענין הנ"ל שהשי"ת אינו רוצה לדבר או לשמוע ברעתן של ישראל, והוא מסתכל רק על הטוב שבכלל ישראל, מבואר בארוכה בפרשת דרכים (דרוש הרביעי), וזה לשונו: שבכלל רחמיו וחסדיו יתברך שהוא מתנהג עם בריותיו הוא זה, שאם עתידים להיות צדיקים, הוא מסתכל בעתיד ומטיב עמהם. אך אם עתידים לחטוא, אינו מסתכל במה שעתידים לחטוא, ואינו דן את האדם אלא בשעתו. והיינו דכתיב (איוב יא: יא) "וירא און ולא יתבונן", דדוקא און לא יתבונן, אבל מה שעתידים להטיב יתבונן.

ומשום הכי נסתכל במה שעתידין לקבל את התורה וגאלם, ולא נסתכל במה שעתידין

שעשה אחד מישראל, כי הרי ילקו אותו, מאחר שהוא עד אחד, ונמצא שהוא מוציא שם רע בעלמא.

על כן ממתין היצר הרע עד שהוא מוצא עוד איזה איש אשר הוא מלשין ומדבר לשון הרע על חבריו, ואז הוא מצטרף עצמו עם האיש הזה להעיד עליו. וזהו שהזהיר הכתוב "אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס", היינו עם היצר הרע, ע"כ.

הטעם שבעל לשון הרע לוקה בצרעת

ועפ"ז יש לבאר הטעם שבעל לשון הרע לוקה בצרעת, כי הרי היצר הרע מחפש אחריו, ויושב ומצפה שידבר לשון הרע על כלל ישראל, כדי שיוכל לצרף אותו לעדות בפני ב"ד של מעלה. לכן הוא לוקה בצרעת, דכך הוא ישתלח מחוץ לשלשה מחנות, כמו שנאמר (ויקרא יג:מו) "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו", וכיון שישב בדד לבדו, לא יהיה לו עם מי לדבר, וממילא לא יוכל לספר לשון הרע על שום איש מישראל, וממילא לא יוכל השטן להשטין ולקטרג על כלל ישראל בפני ב"ד של מעלה. ורואים מזה עד כמה אין השי"ת רוצה לשמוע דיבה רעה על כלל ישראל.

ועפ"ז מבואר דברי המדרש, דלכן לא כתיב בפרשת צרעת, 'אדם מכם כי יהיה בעור בשרו', אלא 'כי יהיה בעור בשרו'. כי תיבת 'מכם' מורה שהאיש יושב בתוך כלל ישראל, והוא חלק מהם, וכולם כאחד מקריבים קרבנות. משא"כ המצורע אינו יושב בתוך כלל ישראל, אלא מפרידים אותו לישב בדד לבדו מחוץ לשלש מחנות, ולכן לא שייך לכתוב על איש כזה 'מכם'.

ועל דרך זה פירש"י הטעם שהמצורע צריך לשבת לבדו, "ואמרו רבותינו, מה נשתנה משאר טמאים לישב בדד, הואיל והוא

תוכו אכל קליפתו זרק

עוד רואים ענין זה שהשי"ת אינו רוצה להסתכל ברעתם של ישראל, ורק מפני בעל הלשון הרע המספר שאיש פלוני עשה חטא פלוני, כביכול מוכרח הקב"ה להעניש את האיש על עבירתו. ממה שמסופר בגמרא (חגיגה טו:) שרבה בר שילא מצא את אליהו הנביא, ושאל אותו מה עושה כעת הקב"ה, והשיב לו אליהו, שהקב"ה אומר כעת דברי תורה מפייהם של כל החכמים, לבד מרבי מאיר שאינו אומר דברי תורה מפיו.

אמר ליה רבה לאלהו, אמאי. אמר ליה אליהו לרבה, מפני שהיה לומד מפיו של 'אחר', לאחר שיצא לתרבות רעה. א"ל רבה לאלהו, אמאי אין הקב"ה אומר משמו, הרי רבי מאיר 'רמון מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק'. אמר ליה אליהו לרבה, שמע הקב"ה לקולך, ואכן עכשיו ברגע זה כבר אומר הקב"ה 'מאיר בני כך הוא אומר'.

ובבר הקשה בשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סי' ר"ח), הלוא בודאי גם הקב"ה ידע זאת שרבי מאיר תוכו אכל וקליפתו זרק, ואם כן למה לא אמר גם עד אז הלכה משמו של רבי מאיר.

גודל הכח של כל א' מישראל להכריע ע"פ דיבורי פיו בשמים ממעל

ומבאר התפארת שלמה (פרקי אבות) עפ"מ ששנינו (אבות פ"א מ"ו), והוי דן את כל האדם לכף זכות. ולכאורה יש להבין, וכי מה יועיל ומה יוסיף הדין לכף זכות, הלוא כלפי שמיא הכל גלוי וידוע, ואם באמת אינו כן, מה יועיל זה שאנחנו נדון אותו לכף זכות.

ומבאר התפארת שלמה, שבוה הורו לנו חז"ל גודל כח איש הישראלי ורב פעלו בדיבורו בעולם הזה, אשר לו הכח והיכולת

לחטוא במדבר, לפי שלהרע אינו דן את האדם אלא בשעתו. וראיית הדבר מבואר במדרשו של רשב"י, "בא וראה כיצד מתנהג הקב"ה עם בריותיו, בשעה שצופה שעתידים לעשות רצונו הוא מטיב עמהם, ובשעה שצופה שעתידים לחטוא אינו מעניש אותם, היינו דכתיב "וירא און ולא יתבונן", ע"כ.

וזהו כוונתם במדרש (ש"ר א' מ"ב) "וירא אלקים", אמר ריש לקיש, שראה שעתידין להמרות על ים סוף, דכתיב (תהלים קו:ז) "וימרו על ים בים סוף". 'וידע אלקים', שהם עתידים לומר (שמות טו:ב) "זה א-ל". ר' יהושע בן לוי אמר, ראה שעתידין לומר (שמות לב:ד) "אלה אלהיך ישראל". 'וידע אלקים', שעתידין להקדים נעשה לנשמע, ע"כ וכו'.

נראה שכוונת המאמר הוא עם מה שכתבנו, שבא להודיע כמה הם חסדי ה'. דמלבד שכבר כתבנו שה' משגיח על הטוב שעתידין לעשות ומטיב עמהם, ואינו משגיח על הרע שעתידין לעשות להרע עמהם. עוד הפליא חסדו, שאם רואה שעתידין להרע ולהטיב, מטיב עמהם בשביל מה שעתידין להטיב, ואינו נמנע מלהטיב בשביל מה שעתידין להרע, מאחר שעתידין גם כן להטיב. ע"כ מהפרשת דרכים.

וכן איתא במדרש, שהטעם שהקב"ה דן את ישראל דוקא בלילה בשעה שהם ישנים, כי אם ירדו אותם ביום, יש לחוש שמא ח"ו יהיו עסוקים אז בחטא ויתעורר הקטרוג עליהם. על כן הוא דן אותם בלילה כשהם ישנים, דאז בודאי אינם חוטאים בשום חטא, וממילא יוכל להתעורר עליהם מידת הרחמים.

דברי תורה מפיו של רבי מאיר. עד שבא רבה בר שילא והוציא מפיו זכות על רבי מאיר על מה שלמד תורה מפי 'אחר', שתוכו אכל וקליפתו זרק, בזה נשתתק הקטרוג בשמים על רבי מאיר, ולכן תיכף ומיד באותו רגע התחיל הקב"ה לומר דברי תורה מפיו של רבי מאיר.

ועל דרך זה איתא בדברי חיים (לר"ה עה"פ תקעו) בשם רבו הרה"ק מראפשיץ זצוק"ל, שבאמת הקב"ה הוא "טהור עינים מראות ברע" (חבוקק א:יג) ואינו מסתכל על הרע ח"ו, ומבואר בספרים הקדושים, דאפי' העולמות העליונים שמכריזים בו החטא, טובלין כמה פעמים לטהר מהבל שנוכר במ החטא, ומכל שכן הקב"ה, וכ"ש שאינו מייחד שמו על הרע. וכל ענין הקטרוג שמתעורר הוא, לגבי חלק התשובה שאותו החוטא צריך לעשות, ועדיין לא עשה. ע"כ.

על כל א' מישאל ללכת בדרכי הקב"ה לראות רק את חלק הטוב של ישראל

וזהו מה שאמר רבה בר שילא, רבי מאיר רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק, ומבאר מרן החיד"א (פתח עינים חגיגה טו:), דהנה 'רמון' עולה בגימטריא רצ"ו, וכשמורידים מזה מספר כ"ו, שזהו הגימטריא של שם הוי"ה, נשאר רק מספר ר"ע. וזהו רבי מאיר 'רמון' מצא, תוכו אכל, היינו השם הוי"ה הקדוש העולה מספר כ"ו, ואילו המספר הנשאר בתיבת רמון, העולה ר"ע, זהו הקליפה וחלק הר"ע, וזהו 'קליפתו זרק'.

וזהו שהמליץ רבה בר שילא על רבי מאיר, שקיים מאמר הכתוב (דברים כח: טו) "והלכת בדרכיו", שנצטוינו בזה ללכת בדרכיו של הקב"ה, כשם שהקב"ה אינו מסתכל על רעתם של ישראל בעבר ובעתיד, רק על טובתם, כך גם רבי מאיר הלך בדרכיו של

להתעורר כן בעליונים למעלה כמוהו מכל אשר יצא מפיו, הן לחוב הן לזכות. כי כאשר האדם מלמטה הוא מליץ ישר ומדבר זכות על חבירו, הנה מעורר על ידו ג"כ למעלה מליץ טוב, ומזכיר זכות על רעהו להגיד עליו ישרו ויחוננו מרדת שחת למצוא לו כופר (עי' איוב לג:כג-כד). אך כאשר חלילה אם ישלח חץ לשונו (עי' ירמ' ט:ז) לדבר על רעהו רעה, הנה חלילה יגרום כן כמוהו למעלה.

והגם שעוד לפני הלשינותו ודיבורו כבר היה הכל גלוי לפניו ית"ש, כי עיניו פקוחות על דרכי בני אדם, בכל זאת אין הקב"ה רוצה להסתכל ברעתם של ישראל, רק מאריך אפו ומצפה שמא ישוב בתשובה. ורק אם אחד מישראל בעולם הזה אומר בפיו הרעה של חבירו, דיבורו עושה רושם למעלה, ועקימת שפתיו הוה מעשה למעלה, והקב"ה ממחר להעניש את החוטא.

משא"כ האדם שחטא בסתור ולא ראה אדם בו, אף שהשי"ת רואה את כל מעשיו, מ"מ לא תחזק עליו מדת הדין כל כך מהרה. רק אם יבוא שום אדם ויצא לגלות הדבר, אז יגבור עליו המקטרג למעלה, וכביכול יהיה הקב"ה מוכרח להעניש במהרה את החוטא.

ומדה טובה מרובה, כשמתעורר איזה קטרוג בשמים על אחד מישראל, הגם שהקב"ה יודע את האמת שהאיש הוא קדוש וטהור, מ"מ אין הקטרוג נפסק רק ע"י שאחד מישראל הנמצא בעולם הזה, יאמר בפירוש בפיו זכות על האיש הזה, שאין עליו שום חטא בדבר זה, או אז יפסק הקטרוג בשמים.

עפ"ז מבאר התפארת שלמה, דהגם שהכל גלוי לפניו, והשי"ת ידע גם מתחילה גודל קדושתו ומעלתו של רבי מאיר, בכל זאת היות שהיה עליו קטרוג בשמים, על זה שלמד תורה מפי 'אחר', לא אמר הקב"ה

מהו דרכיו של הקב"ה, שרק באלה הוא חפץ, לעשות 'חסד משפט וצדקה בארץ', ולראות רק הטוב שבכל אחד ואחד מישראל. ויש לנו ללכת בדרכיו של הקב"ה, לראות רק בטובתן של ישראל, ורק בזאת יתהלל המתהלל.

וביזון שנראה רק טובתן של ישראל, ממילא לא ניכשל ח"ו בעון לשון הרע המביא לידי צרעת, כי לא נראה כלל חלק הרע של ישראל, רק חלק הטוב שלהם. וממילא יהיה שיך לומר עלינו 'מכם', כי נהיה כל ישראל כחלק אחד באחדות שלימה.

יעזור השי"ת שיהיה רחמים וחסדים על כלל ישראל, שנוכח להשפעות טובות בימי הספירה שהם ימי רחמים ורצון, ימי הכנה לקבלת התורה, שנהיה כלי קיבול ראוי. לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום (מס' עוקצין פ"ג מ"ב). שנוכח לקבל התורה מתוך שמחה וטוב לבב, פרנסה בריוח, סייעתא דשמיא, הרחבת הדעת ושמחת החיים, שידוכים טובים, שכבר נזכה לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

דרשת שבת הגדול תשפ"ג

ותירץ שם וז"ל, וי"ל בשלמא תרומה מברכים עליה, ואחר זה מפריש או מעט או רב והוי הברכה עובר לעשייתה. משא"כ כאן כשמברך 'וצונו לספר ביציאת מצרים', באלו שתי תיבות 'יציאת מצרים' יוצא ידי חובתו והוה הברכה והמצוה כאחד ולא הוה עובר לעשייתן, עכ"ל עיי"ש.

בשבלי הלקט (סדר פסח סי' רי"ח בפיסקא ברוך המקום) כתב ליישב זאת וז"ל שם, וכתב אחי רבי בנימין נר"ו, הרי כאן ארבע ברכות [ברוך המקום ברוך הוא, ברוך שנתן וכו']

השי"ת, וזרק את חלק הרע של אחר, ולא הסתכל על זה, ורק הסתכל על פנימיותו, שזהו שם הוי"ה המחיה את כל הנבראים, ולכן היה יכול ללמוד תורה מפיו.

ועל זה הדרך צריך כל אחד מישראל לקיים, שיראה תמיד רק את החלק הטוב שיש בכל אחד. ולא יתכן לומר שיש יהודים שאין בהם כלל וכלל חלק טוב, שהרי כל אחד כשישאלו אותו בעצמו, בודאי הוא יאמר על עצמו שהוא איש טוב, וימצא אצלו איזה מעלות טובות, וממילא מוכרח מזה שיש אצל כל אחד מישראל חלק טוב – רק אנשים אחרים לא רואים את זה, אבל בפנימיותו של כל אחד מישראל, בודאי נמצא חלק טוב.

העבודה של חודש אייר

וזהו העבודה של חודש אייר, שהצירוף של שם הוי"ה לחודש זה יוצא מהפסוק (ירמי' ט:כג) "כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאום ה'". זהו עבודתנו, לקיים 'השכל וידוע אותי', לדעת

הטעם שאין מברכים על סיפור יצ"מ

בשנות הרא"ש (כלל כ"ד אות ב') וז"ל, וששאלת למה אין מברכים על סיפור ההגדה, הרבה דברים צוה הקב"ה לעשות זכר ליציאת מצרים ואין אנו מברכים עליהן, כגון הפרשת בכורות וכל המועדים שאין צריך להזכיר בהפרשת בכורות שאנו עושים אותו לזכר יציאת מצרים, אלא שצוה הקב"ה לעשות המעשה, ומתוך כך אנו זוכרים יציאת מצרים. ולא דוקא הגדה בפה, אלא אם ישאל מפרשים לו, וזהו ההגדה לצד שזוכרים יציאת מצרים.

מעובדי עבודה זרה. ולאחר הסיפור שיכול לומר 'וצונו', אז הוא נכלל בברכת 'אשר גאלנו'.

וְזוּהִי כוונת מסדר ההגדה, כהא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, דאנו פורסים מצה שלימה קודם סיפור יציאת מצרים בלי ברכת המוציא, מה שאין אנו עושים בשאר ימות השנה, שגם זה מורה על הבחינה הנ"ל שאנו רואים עצמינו כאילו היינו עכשיו גויים, לכך אנו פורסים אותו בלי ברכה כמו שאכלו אבהתנא בארעא דמצרים שהיו פורסים בלא ברכה, שלא היו מצווין על כך עד לאחר גאולתן שקיבלו התורה, עכ"ל.

בספר ליקוטי יהודה, מדוע אין מברכין על סיפור יציאת מצרים. וז"ל אבי השפת אמת זצ"ל, הקשה מדוע אין מברכין על סיפור יציאת מצרים. ותירץ משום שהיא מצוה שכלית, כמו שמצינו (פסחים קט"ז) עבדא דמפיק ליה מריה לחירות ויהיב ליה כספא ודהבא וכו' בעי לאודיי ולשבוחי עבד שמוציא אותו אדוניו לחירות ונותן לו כסף וזהב, צריך העבד להודות ולשבח את האדון. והוסיף הרב, ולפי זה מובן גם מדוע אין מברכין על מצות כיבוד אב ואם, כי גם זו מצוה שכלית, ולכן נאמר במדרש (במדב"ר ח' ד') שגם אומות העולם קיבלו את המצוה הזאת. וכן אין מברכים על מצות צדקה, כי בטבע האדם רחמנות.

ועוד ביאר הרבי שהברכה שאנו מברכים 'לקרוא אל ההלל' כוללת לכם סיפור יציאת מצרים, מפני שכל ההלל הוא בעיקר על יציאת מצרים – הללויה הללו עבדי ה', ולא עבדי פרעה בצאת ישראל ממצרים. והוסיף הרבי אני מכוין תמיד כשעת ברכת הלל לפטור סיפור יציאת מצרים (רבבות אפרים

ברוך הוא] כנגד ארבעה פסוקים הכתובים במצות ההגדה, ומצות ההגדה היא מצות עשה, והיתה טעונה ברכה אלא שנפטרת בקריאת שמע, והרי קריאת שמע טעונה ברכה לפנייה ולאחריה, ומתוך חיבתה רמזו עליה אלו ארבעה ברכות ואין טעוניה הזכרה ומלכות, עכ"ל עיי"ש.

ובהמשך דבריו כתב עוד תירוץ וז"ל שם, או יש לומר מה שאומרים בסוף ההגדה 'אשר גאלנו' היא ברכת ההגדה, שהרי יש בה הזכרת מצה ומרור ופסח, ובזמן הבית היו מקדימין ואומרים 'והגיענו ללילה הזה לאכול בו מצה ומרורים', והרי יש בה תשובה לכל השאלות. ועל כן פותחים בה בברוך וחותרין בברוך, לפי שהוא מטבע ארוך. ולמה קבעוה בסוף ההגדה? לפי שרוצים לדרוש כמה דרשות בענין ההגדה, ואם מברך תחילה 'אשר גאלנו' לא היה חוזר למפרע ודורש אל השיעבוד, עכ"ל עיי"ש.

ובהגש"פ חתם סופר (עמ' י"ד) כתב ליישב שם מדוע אנו מברכים את ברכת 'אשר גאלנו' בסוף אמירת ההגדה ולא בתחילתה, וז"ל שם: וי"ל דאיתא בפרק ערבי פסחים (פסחים קטז). מתחיל בגנות ומסיים בשבח, עבדים היינו מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו וכו' והנה כמו שחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, כמו כן חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא היה מעובדי עבודה זרה, ועכשיו קרבו המקום לעבודתו. והיום כלילה התחיל לעבוד את ה' בתחילה במצוות הנהוגות אותו הלילה. והנה מצינו בטבילת גרים שמברכים לאחר הטבילה, מפני שקודם הטבילה אינו יכול לומר 'וצונו' (פסחים ז:). הכא נמי, קודם סיפור יציאת מצרים אינו יכול לומר 'וצונו' מפני שעדיין הוא בבחינת כאילו היה

מברכים על מצות תפילה. והכי נמי י"ל בענינו דהלוא אמרינן דמצות סיפור יציאת מצרים אין לה קצבה, ואפילו בדיבור אחד יוצא ידי חובתו. ומה שיש לפנינו סדר הגדה, כבר כתבנו לעיל בשם הסדר היום, דהוא רק נתקן לאלו דלא יודעים מה לספר ביציאת מצרים. אבל מעיקר הדין - והכי בעי לעשות, יש לספר מה שרוצים מענין יציאת מצרים. אם כן נפקא לן דהחויב הוא בגברא ולא בחפצא, ועל כן אין אנו מברכים על מצות סיפור יציאת מצרים.

אך לשיטת הגר"א (הבאנו את דבריו כבר לעיל) דס"ל די"ל את סדר ההגדה שלפנינו, ומי שלא אמרו לא יצא ידי חובתו, אין שייך לומר את דברינו, דהלא החיוב הוא בחפצא, ואם כן בעי לברך על מצות סיפור יציאת מצרים.

וב' המהר"ל בספר גבורות ה' (פרק ס"ב), ואם תאמר למה אין מברכין על ההגדה, שהרי מצוה לספר ביציאת מצרים והיה לנו לברך על המצוה הזאת. ויראה כיון דעיקר הדבר הוא מחשבת הלב, שצריך להבין מה שאמר, ואם לא כן לא הוה מידי, וכיון שהעיקר הוא בלב, לא שייך ברכה אלא במצוה שעיקר שלה במעשה.

מחלוקת הבה"ג הרמב"ם והרמב"ן

אי אנכי ה"א הוה מצוה או יסוד התורה

ולענ"ד דנחלקו הראשונים בענין האמונה אם היא מצוה או לא. הרמב"ם (סהמ"צ מ"ע א') כתב, המצוה הראשונה היא הציווי אשר ציוונו להאמין האלקות, והוא שנאמין שיש שם עילה וסיבה הוא פועל לכל הנמצאות. הנה כבר התבאר לך כי "אנכי ה'" מכלל תרי"ג מצוות, והוא ציווי באמונה כמו שבארנו. והרמב"ן עה"ת (שמות כ:א) האריך בזה וזה לשונו, 'אנכי ה' אלקיך' - הדיבור

ח"ד סי' נ"ח). ולפי זה הוא ממש מקצה לקצה, דלזה גם האומות העולם חייבים.

הנה ראיתי בשו"ת בית שערים (או"ח סי' רצ"א) דכתב ליישב מדוע אין אנו מברכים על מצות אכילה בערב יום כיפור, עפ"מ דכתב המגן אברהם (או"ח סי' ק"ו סק"ד) בטעם שאין מברכים על מצות תפילה. וז"ל המגן אברהם שם, אין מברכים על התפילה מפני שאין לה קבע, עכ"ל. ובפרי מגדים (פתיחה להל' תפילה) כתב דכוונתו בזה דכתב אין לה קבע, דהלוואי יתפלל אדם כל היום, ע"כ. ואם כן הכא במצות אכילה בערב יום כיפור נמי י"ל הכי, דכיון דאין לה קבע ובמשך כל היום מצוה לאכול, על כן אין אנו מברכים עליה.

מעתה הכא במצות סיפור יציאת מצרים נראה נמי די"ל הכי, דכיון דכל הלילה יש מצוה לספר ביציאת מצרים, אם כן ממש דמיא לתפילה, וכמו דעל תפילה אין מברכים מהאי טעמא דאין לה קבע, הכא נמי במצות סיפור יציאת מצרים אין מברכים עליה מהאי טעמא.

ועיין בשו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' קע"ו) דכתב לחלק ולומר, דהיכא דהחויב הוא בחפצא, כגון במצה דהחויב הוא אכילת המצה, וכן בסוכה דהחויב הוא הישיבה בה, ככהאי גוונא חז"ל תיקנו ברכה על המצוה. אולם היכא דהחויב הוא בגברא ולא בחפצא, כגון במצות עונג שבת, דאין חיוב על האדם לאכול תבשיל מסויים וממנו להתענג, אלא על האדם מוטלת חובה להתענג בשבת ממה שהוא עונג לו, ככהאי גוונא חז"ל לא תיקנו ברכה על המצוה.

מעתה במצות תפילה, כיון דעל האדם מוטלת חובה להתפלל, ומהתורה אין חיוב מסויים מה עליו להתפלל, על כן אין אנו

בני אדם, אך מ"מ אם אכן מאמין, מקיים בזה מצוה.

ולדברי הרמב"ם מצינו עומק נפלא במצוות האמונה, דאמונה היא יסוד למצוות, ואעפ"כ יתכן קיום מצוות האמונה, וזאת ע"י האמונה עצמה דבר חידוש. ועיין ברמב"ם על המשנה רצה הקב"ה לזכות את ישראל, ובמהר"ל ותבין.

ובביאור האברבנאל, וכבר קדמו בכך רבי חסדאי קרשקש בס' אור ה' חלקו מפורשות על הרמב"ם. רבי חסדאי אומר על הרמב"ם טעה טעות מפורסמת מי שמנה במצוות עשה להאמין מציאת השי"ת כתב בעיניו יסוד זה הוא תשתית, בלעדיה לא מתחיל כלום. וכך בלשון ר"י אברבנאל, 'אנכי אינו מצווה לא אמונית ולא מעשית, אלא היא הקדמה למצוות ואזהרות שיאמר בשאר דיבורים, וענינו להודיעם מי הוא המדבר. אגב בעל הלכות גדולות רב יהודאי גאון רבי שמעון קיירא לא מנאה כמצוה.

רק על מצוה שייך ברכה ולא על יסוד

וא"כ לפי דברי הבה"ג ודעימי ואפי' אולי לדברי הרמב"ם על יסוד אין מברכין, שהרי אין אומרים על זה 'וצוננו' שאין מצוה אלא יסוד. וזה יסוד לכל השנה, וכמו שמבואר ברמב"ן (סוף פ' בא) שביציאת מצרים ראו יסודי האמונה, ע"ש בארוכה. והוא אחד מיסודי האמונה שכר ועונש, והלא יסוד יציאת מצרים הוא אמונה כידוע. נמצא שראיית השגחה שכר ועונש היא היא יציאת מצרים, אמונה דתרוייהו חד הם, ופשוט.

הזה מצות עשה. אמר "אנכי ה'", יורה ויצווה אותם שידעו ויאמינו כי יש ה', והוא אלקים להם, כלומר הווה קדמון, מאיתו היה הכל בחפץ ויכולת, והוא אלקים להם שחייבים לעבוד אותו, עכ"ל.

אולם בהשגות על ספר המצוות של הרמב"ם מביא הרמב"ן את דעת בה"ג, שאין מצוות האמונה מכלל תרי"ג מצוות. והנראה מדעתו של הבה"ג שאין מנין תרי"ג מצוות אלא גזירותיו יתעלה שגזר עלינו לעשות או מנענו שלא נעשה, אבל האמונה במציאותו יתעלה שהודיע אותה אלינו באותות ובמופתים ובגילוי השכינה לעינינו - הוא העיקר והשורש, ממנו נולדו המצוות לא ימנה בחשבונן.

ועומק כוונת הבה"ג היא, שכל מהותה של מצוות האמונה היא לידע ולהאמין שיש בורא שהוא המצוה, וממילא עד כמה שאין ידיעה ואמונה אין מצוה, שהרי כל יסוד מציאותה של מצוה תלוי בקיומו של מצוה. אשר על כן לא שייך לצוות על האמונה, כי ראשית כל צריך שיהיה מי שיצווה. וזה הבסיס להיכי תמצי למצוות. ואם כן אי אפשר לצוות על אמונה משום שכל עוד שהאדם לא מאמין בקיומו של מצוה, וזו עצם מצוות האמונה לא שייך לצוותו במצוות, ודוק היטב כי עמוקים הדברים.

ובדעת הרמב"ם ביארו רבותינו (עיין בנושאי כליו שם ו') שלדבריו זו מצוה קיומית ולא חיובית, דהיינו דאין הכי נמי גם הרמב"ם מודה דלא שייך לצוות על האמונה, דכל אמונה פירושה להאמין שיש מי שמצוה על

חלק הפלפול

הנהנין דאסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה. ולשי' הרשב"א (נדרים ט"ו) דאף בהנאת הגוף בהדי מצוה ג"כ אמרינן מצות ללה"נ ע"ש, א"כ לכאורה האיך יתכן כזה ברכת המוציא, הלוא כל אכילתו והנאתו הוי חובת מצות מצה לא אכילת רשות, והאיך מברכין כאן ברכת המוציא דהוא ברכת הנהנין, עכ"ל עיי"ש, והוא באמת קושיא נפלאה.

ועלה בדעתי לתרץ בס"ד בדרך פשוט, והוא דלכאורה לפי הנ"ל יותר הוי לי' להקשות האיך יוצאין כלל מצות אכילת מצה, והא בעינן באכילת מצה או הנאת מעיו או הנאת גרונו (ועי' אחרונים בזה), ולשי' הרשב"א דמללה"נ אף בהנאת הגוף, א"כ האיך יוצאין כלל מצות מצה. אמנם הדבר פשוט, תינח אם כבר יש לנו מצוה אז אין הנאה לאחר מכאן חשוב הנאה, משא"כ הכא אין לנו כלל התחלתא דמצוה אם אין לנו הנאה, כלומר עיי"ז מה שיש לו הנאה מהמצה עיי"ז מקיים אז מצות מצה, נמצא לפ"ז דהנאה דמצה הוא קודם קיום המצוה, ורק ע"י הנאה דמקודם בא אח"כ קיום המצוה, וא"כ שפיר מתורץ קושייתו דכיון דשפיר יש לו הנאה מהמצה קודם דמללה"נ, מ"מ לאחר המצוה פ"י לאחר הטבילה הרי הוא עדיין במים ויש לו אז הנאה ולכן אסור לטבול בו, עיי"ש. ולפ"ז בני"ד אפילו מה שנוגע עצם המצוה פטור לברך עליו ברכת המוציא, מ"מ כיון שיש לו הנאה לאחר קיום המצוה, כלומר הנאת מעיו לכן שפיר מברכין עליו.

וביותר ביאר י"ל ע"פ מש"כ במנחת חינוך

אכל מצה ולא בירך המוציא

בשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' שכ"א) כתב במי שאכל מצה ולא בירך המוציא תחילה, פשיטא ליה דלא יצא ידי חובתו, כיון דהנהנה מעולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל אביו וכו', נמצא דאכילה באיסור, והוה מצוה הבא בעבירה. וכ"ק אבי אדמו"ר הגה"ק זי"ע העיר עליו מהא דקיי"ל דברכות אינן מעכבות ואמאי לא יצא. וכתב לפענ"ד שיצא, עיין בשו"ע (סי' תנ"ד) אם גזל חטים וברמ"א. ולענין ברכה עיין לעיל (סי' תרמ"ט) אלא שלא יברך. ומבואר דלא יברך, ויצא בלא ברכה. ועיין רש"י (עירובין מ:) דברכת הכוס אינו מן הקידוש, ובתשו' הר"ן. עיין משנה"ה (חי"ו סי' ק') בתשו' להגה"ק מסקאליע זצוק"ל.

וב"ק מרן אדמו"ר בדברי יציב זצוק"ל זי"ע יצא ליישב האי גאון ז"ל בחילוק נכון, דהא דברכות אין מעכבות היינו בברכת המצות, דהוא חיוב נוסף למצוה, וכך תקנו חז"ל ולא מגרע בזה עצם המצוה שנעשה כדין. אבל בברכת הנהנין דהוא עבר וגזל, דעת הפוסק המובהק דלא יצא עכד"ק. ועי' בשו"ת משנה הלכות ובגוילי קודש (מערכה סי' י"ד-י"ט) בסוגיא זו והמסתעף.

ולחיבנם קצת בענין הנ"ל ראיתי בשו"ת רבבות אפרים (ח"א סי' ש"ח סק"ב) מביא קושיא בשם הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל, האיך מברכין על מצה בליל א' דפסח ברכת המוציא, והא כל יסוד ברכה זו הוי ברכת

^א כ' בשו"ת עונג יו"ט (סי' נ') במצוה שעיקר כוונתו היא הנאת האדם, כהדלקת נר שבת דמצותה משום שלום בית, בזה ל"ש מללה"נ ואסור להדליק בשמן של איסה"נ כיון דעיקר המצוה הוא להנאתו. וכה"ג כ' בס' נחלי דבש (הובא בס' אוריין תליתאי) במצות שחיטה דאינו רשאי לאכול עד שישחט, א"כ עיקר המצוה שיהנה, לכן אסור לשחוט בסכין של ע"ז דל"ש ב"י מללה"נ (ישיב יצחק סי' ס"ו).

הכזית מצה היא המחייבת את ברכת הנהנין, שפיר יש כאן הכרח גם לברכת המזון, שלעולם אי אפשר לה לסעודה זו בלי כזית מצה. אבל אם נימא דעיקר חובת ברכת הנהנין הוא על המשחה העודף על הכזית, אם כן תינח לברכה ראשונה דלא בעי שיעור, אבל מה נענה לברכת המזון הצריכה דוקא לכזית פת. ועצם ההערה שנאמרה לכת"ר בשמי, הנה נאמרה אז רק דרך אגב, ועל אתר נשמעו הרבה טענות נגדה, עכ"ל. ויש שתירצו שהא דאמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו הוא רק לענין שאין ההנאה חשובה הנאה לענין איסורי הנאה, אך מציאות של הנאה יש כאן לענין שאסור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה.

ובאמת כי כבר הקשה כן בספר העיתים (סי' קמ"א), ואם תאמר כיון דכוס מצוה היא ולא להנאתו קא מכיין פטור, א"כ מצה בלילי פסח שחובה היא ומצוה היא, ה"נ שאינו מברך ברכת המזון. אלא כיון שטועם כשיעור בין באכילה בין בשתיה, נתחייב בברכה אחרונה, וכן במקדש וכן במבדיל. ואי עבר ולא טעם כדי רביעית וודאי פטור מברכה אחרונה. וכתב הנגיד הכי ולי אית מרבנן דאמר בהא [שכתב] דפטורים מברכה אחרונה כיון שנהגו [לברך] חייבין. ועיין בשו"ת שרגא המאיר (ח"ה סי' כ"ה) שהביא רא"י הנ"ל.

והביא עוד רא"י מהרמב"ם (פט"ו מהל' תרומות הכ"ב) וז"ל, כל האוכל תרומה מברך ברכת אותו מאכל, ואח"כ מברך אשר קדשנו בקדשתו כו', עכ"ל. ועי"ש בכ"מ ורדב"ז מאחר שאכילת תרומה מצוה, פשיטא שיברך עלי', והרי אע"פ שמקיים מצוה צריך גם לברך על ברכת הנהנין.

ומה שכתב הגאון בעל שרגא המאיר

(מצוה י') דמצות מצה יוצאין מיד בהנאת גרונו ולא בהנאת מעיו, עיי"ש. וממילא שפיר מברך על הנאת מעיו, ודו"ק. ותלית"ש שוב מצאתי ראיתי במנ"ח עצמו (לעיל מצוה ו' אות ז') במי שמודר הנאה ממצה, אסור לאכול מצה אפילו לשי' רשב"א הנ"ל דנהנה לאחר קיום המצוה בהנאת מעיו, ע"ש.

אך יש להעיר באופן כגון דא שבא למעיו דרך גרונו כהיתר, כלומר בלא חיוב ברכה ובלא דין נהנה מאיסה"נ, האם חל חיוב ברכה על הנאת מעיו, והאם חל דין נהנה מאיסה"נ רק מכח הנאת מעיו גרידא כיון שלא היה בהמשך חיוב על דרך הישר החל מפיו לתוך מעיו, דלכאו' התורה אסרה כל איסורין רק כדרכו, כלומר שבא לתוך פיו באיסור. אבל היכא דבא לתוך פיו בהיתר יל"ע. אמנם גוף חי' המנחת חינוך לא זכיתי להבין, דאיתא בתוס' (סוכה כז. ד"ה אי בעי) דבליל א' דפסח כיון דמחויב לאכול כזית מצה, ועל כזית איכא חיוב ברהמ"ז.

והגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל השיב בזה וז"ל, מה שכותב כת"ר על ההערה שנאמרה לו בשמי כי ברכת הנהנין היא על משהו אחרון העודף על הכזית, ע"כ דברי כת"ר. ויש מקום לטעון על תירוץ זה, מפני שאם נאמר כן, נמצא דיש כאן הפסק בין הברכה ובין האכילה המחייבת ברכה, שהרי אכילת כזית הראשון מפסקת בין הברכה לאכילה. ואולי יש לדחות דמכיון דאי אפשר לבוא לידי אכילת הנאה כי אם ע"י אותו כזית, שוב הוא כמו גביל לתורא ואין זה מחזור.

אמנם מה שיש להשיב על דבריו של כת"ר לקושטא דמילתא, דהרי במשנה דערבי פסחים מוכרח דאי אפשר לה לסעודת ליל פסח בלי ברכת המזון, כמפורש שם לענין סדר הכסות. וא"כ בשלמא אם אכילת

שכתב השפ"א זי"ע לסמוך על דעת הרא"ש, אמנם הרשב"א חולק על הרא"ש. ועיין באבני נזר דקשה לסמוך על הרא"ש בזה, והארכנו מזה במקו"א. ועיין בשמחת יו"ט למהרי"ט אלגאזי (סי' מ"ב) ובזכרון בצלאל (ח"ב סי' ל"ז).

אמנם באמרי בינה (דיני פסח סי' כ"ג) כתב ליישב המנהג באורחים כדי לצאת 'לכם' בהמצה, שהאורח זכה עכ"פ ששוב אין בעה"ב יכול להוציא ממנו רק שיאכלנו, וכיון דלא כתיב 'מצתכם' להדיא, רק מגז"ש ד'לכם' מחלה, י"ל בכה"ג כשאוכל בלי שום מוחה ובדעת בעה"ב, אף דלא נתכוין לקנות ממש, מ"מ יוצא בו חובת מצה, ע"ש ועיין בשאגת ארי' (סי' צ"ד).

ובקונטרס פסקי תשובות (מכון משנה שנת תשס"ו) שהביא מתשו' כת"י של כ"ק אאדמור"ר הגה"ק זצוקללה"ה זי"ע אם יוצאים ממצה שלקחה ממישהו, שאין בעל הבית מקפיד אם יצא יד"ח, והביא שנחלקו האחרונים: הנוב"י (מהדו"ק אהע"ז סי' נ"ט) דאף שמתר ליקח דבר שאין בעה"ב מקפיד עליו (כמבואר סי' שניח), מ"מ לא זכה בו הלוקחו. ולפ"ז אע"פ שמתר לקחתו, מ"מ אין יוצאין בו המצה, דלא הוה 'לכם'.

אבל האב"מ (סי' כ"ח אות מ"ט) חולק על הנוב"י וס"ל דאינו מקפיד, כמתנה הוא וזכה בו הלוקחו, והאריך שם עיי"ש. וא"כ הכ"נ כאן, בודאי כשנמצא אצל אביו ונתן המצה, בודאי הוה כמתנה לשי' האב"מ, וכאן יותר ממה שכתב הנוב"י. וחשבתי דאולי משום זה התחלת ההגדה נהגו להרים ביחד עם בעל הבית הקערה ואומרים 'כל דכפין ייתי ויכול', ואולי זה בא כדי להקנות לכולם מצה שלהם ולהקנותם, וזה הלשון 'כל דכפין ייתי ויכול'.

דאכילת תרומה מ"ע, אביא בזה דנחלקו אבות העולם אם אכילת תרומה נחשב למצוה: הרמב"ם (פט"ו מהל' תרומות הכ"ב) כל האוכל וכו' וצונו, וברדב"ז שם הקשה כיון דאין אכילת תרומה מ"ע כאכילת קדשים אמאי מברך 'וצונו'. ופי' וצונו שתהא התרומה מותרת להם, ע"ש. ובחידושי משנה (פסחים סח:): לכ"ק אבי אדמור"ר הגה"ק זצוקללה"ה זי"ע כתב, ולכאורה מכאן מבואר דאכילת תרומה מ"ע הוא. ועיין לעיל דלר"א אכילת יו"ט לאו מצוה הוא, אף שמקיים מצוה כשאוכל. וע"כ דהכא מצוה חיובית, וכן משמע מתוס' להדיא דיכול לקיים מצות אכילת תרומה אחר השבת. ובכ"מ שם כתב שאכילת תרומה מצוה פשיטא שיברך עליה.

ועיין תוס' (גיטין יב: ד"ה השבתני), ועיין משנה הלכות (ח"ג סי' רי"ז) בישוב דברי הרדב"ז. ועיין תוס' והרא"ש (נדרים ד') דאכילת תרומה הוי מ"ע, וכן דעת רש"י. ודעת הרמב"ם ור"ן לכאורה דלא הוי מ"ע, ומיהו עיין לעיל (דף נ"ט) ומה שציינתי שם מפיה"מ להרמב"ם שכתב דהוי מצות עשה, ודו"ק.

אמנם יש להעיר בהקדם מ"ש בשפת אמת (סוכה ל"ה) כתב דמשמע דמסקנת הגמ' כן הוא דצריכין 'לכם' במצה. ולפ"ז צריכין לזוהר במצה של מצוה שיהי' המצה שלו [שיהי' לו בו דין ממון] דוקא. ולאורח על שלחן בעה"ב, צריך ליתן לו הבעה"ב המצה במתנה, ולא סגי מה שהרשהו לאכול, דצריך להיות שלו ממש [שיוכל למכרו ולהקדישו, דמתנה שאינו יכול להקדישה לא שמה מתנה (כדאיתא בנדרים מה:)] והעולם אין נוהרין בזה. [אכן אפשר דהעולם סומכין ע"ד הרא"ש שהתיר לקדש בטבעת שאולה, דאדעתא דהכי יהיב לי' שיוכל לצאת בו, ע"ש]. ובמה

והרי לא בירך ולא הותר לו האכילה, וממילא אינו יוצא, ובזה יתיישב הקושי על שי' הגרש"ק.

מכל לפי זה יש לחדש לפי דברי האמרי בינה, דאפילו דבר שהוא שלו, מ"מ אין לו רשות האכילה, לא יוכל לקיים המצוה, דלא הוה מצתכם. וזה לחומרא ג"כ להיות דכל זמן שלא בירך אין לו רשות לאכול. וא"כ אפי' שתורה צוהתה מ"מ אין לו רשות אכילה בזה, וא"כ יוצא לחומרא בזה ג"כ.

והנה מ"מ לפי דבריהם דמברכין אכילת מצה על הנאת גרונו וברכת הנהנין על מעיו, א"כ הי' צריך לברך מקודם ברכת אכילת מצה ואח"כ המוציא.

בתורה כתוב "והגדת לבנך", הא גופא קשיא למה לא אמר בלשון 'זכור' או סיפור או אמירה ודיבור. ואיתא בספה"ק שתיבת 'והגדת' הוא לשון משיכה, כמו גוד או אגוד (ב"ב יג). שפירושו משוך או אמשוך, כי ע"י שמספר לבנו את הנסים והנפלאות והחסדים הגדולים שעשה ה' ברוך הוא עם אבותינו, הוא מושך בזה את לבב המשפחה לעבודתו יתברך שמו לעד. והפני מנחם ז"ע פי' מצות 'והגדת לבנך', היינו בבחינת אגיד ביה, שיהיה הילד אגוד באביו.

והנה לפי זה יש לומר להיפוך, דלפי דברי האמרי בינה אינו צריך להיות ברשותו ממש, אלא שיהי' לו רשות לאכול. והנה בגמ' (ברכות לה). מקור חיוב ברכה אי', רבי לוי רמי: כתיב "לה' הארץ ומלוואה", וכתיב "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם"! לא קשיא, כאן - קודם ברכה, כאן - לאחר ברכה. הרי חידש לן רב לוי דקודם ברכה אינו 'לכם'.

והנה לפי דרשת האחרות שם בגמ' דאסור ליהנות והוה כאילו מעל גזל, יש לדון אי הוה מצוה הבא בעבירה וכי"ב, מ"מ שלו הוה. משא"כ לפי שי' רבי לוי, הרי קודם ברכה אינו שלו בכלל, א"כ איך יוכל לצאת המצוה כשאינו שלו. אבל לפי שי' האמרי בינה אינו צריך שיהיה שלו, א"כ שפיר יכול לצאת ידי חובת מצה אפילו שאינו שלו, מ"מ יש לו רשות עליו. ואי שיש איסורים של כאילו גזל ומעל ונהנה מקדשי שמים, יש לפקפק דאלו במצוה לא שייך לומר כן, וכמו שנביא להלן.

ובאמת מצד שברכות אינו מעכבת הי' יכול לצאת ידי המצוה. אמנם בדבר דבעי 'לכם' נצטרך לומר ולפלפל כשי' השפ"א, אולי דלא הוה 'לכם' ואולי דהוה 'לכם', וכנ"ל כשי' הרא"ש. אבל לשי' האמרי בינה, דהעיקר שיהי' לו רשות לאכול בלי מוחה,

דברי אגדה

לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו.

כיבוד אב ואם

אמנם עוד טעם בכיבוד אב ואם בדברי הרמב"ן (שמות כ:יב) "כבד את אביך", הנה השלים כל מה שאנו חייבין בדברי הבורא

ביצ"מ זכינו להיות 'בני בכורי ישראל'

החינוך בדרכו אזיל ופירש טעם המצוה כהרמב"ם ז"ל, משרשי מצוה זו שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלקים ואנשים, ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם. ועל כן באמת ראוי לו

באדם - הקב"ה אביו ואמו. וזהו נתחדש כאשר אמר הקב"ה "בני בכורי ישראל" (שמות ד: כב) במצות פדיון הבן.

ולזה "ויקוד העם וישתחו" (שם יב: כז) על בשורת הבנים, אין הכוונה רק שיהיה בנים אלא שיהי' התייחסות אב ובן, וכמ"ש דאי' בגמ' (ב"ק צז:): שאברהם אבינו חידש מטבע זקן וזקנה מצד אחד, בחור ובתולה מצד שני. והכוונה שיש התייחסות בין הזקן וזקנה לבין הבחור ובתולה.

עיקר של יהודי הנשמה שיש לו קיום

ולהסביר הענין יש לומר דכל דבר גשמי אין לו קיום והוייתו והמשך, וכמ"ש (עמוס ד: ג): "כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שחו וגו'". בספר משנת חכמים להחכם רבי משה חאגיז ז"ל (אות מ"ו) כתב בקצרה רעיון נפלא בזה (והביאו בהרחבה בספ"ק יושר דברי אמת אות ל"ד) הא לך לשונו, אע"פ שנראה לנו שכל מה שהוא מגושם הוא יש [ממשות], והרוחניות דומה לנו שאין בו ממש - כל זה השקר הוא מצידנו שאנו בעלי החומר ועוסקים תמיד בחומריות.

אבל באמת הוא להיפוך, כי הלוא הרוחניות מקיים הגשמיות, ובלעדו הוא אפס ואותו הרוחניות שאינו בגוף הוא גדול באיכות ובכח מאותו שהוא בגוף. קח לזה כח הדיבור שבאדם - הוא יותר פועל מכח המעשה, מפני שיוצא מחומריות האדם לחוץ ונתהווה רוחני בלי גוף.

והמופת על זה שמעתי מפי הצדיק רבי שלמה ווילנער, בשם רבי משה חאגיז בעל המחבר לקט הקמח שבשלחן ערוך, שהרוח יש בכחו לעקור הרים ואילנות ובתים אע"פ שהוא רוחני לבד, והם גשמיים ויש בהם ממש גדול, והוא אין בו ממש. אבל אדרבה, מפני כך הוא כוחו גדול כי הוא רוחני לבד.

בעצמו ובכבודו, וחזר לצוות אותנו בעניני הנבראים. והתחיל מן האב שהוא לתולדותיו, כענין בורא משתתף ביצירה, כי ה' אבינו הראשון והמוליד אבינו האחרון. ולכך אמר במשנה תורה (דברים ה: טז) "כאשר צויתך" בכבודי, כן עמי המשתתף בכבוד מצוך אנכי ביצירתך. ולא פירש הכתוב הכבוד שהוא נלמד מן הכבוד הנאמר למעלה באב הראשון יתברך, שידה בו שהוא אביו ולא יכפור בו לאמר על אדם אחר שהוא אביו, ולא יעבדנו כבן לירושתי או לענין אחר שיצפה ממנו, ולא ישא שם אביו וישבע בחיי אביו לשוא ולשקר, ויכנסו בכלל הכבוד דברים אחרים, כי בכל כבודו נצטוונו ומפורשים הם בדברי רבותינו (קידושין א:), וכבר אמרו (שם ל:): שהוקש כבודו לכבוד המקום.

הרי לנו עוד טעם המצוה כענין בורא משתתף ביצירה, כי השם אבינו הראשון והמוליד אבינו האחרון, נראה שהוא מצוה שעיקרה לא הכרת הטוב בלבד אלא הרבה מעבר לזה חיוב מחודש של הוקש כבודם לכבוד המקום.

אמנם יש פוסקים (רס"ג) שכבוד אב ואם יש בו ב' ענינים - בין אדם לחברו ובין אדם למקום.

והנה נתחדש ביציאת מצרים "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם", ו"אנכי ה'א אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים". דהנה אמרינן בגמ' (יבמות סב.) בעבד שאין לו חיים ואינו מתייחס אחר אביו, וכן גוי אין לו חיים ואין בנו מתייחס אחריו. ולא אכנס כעת אם יש מצות כבוד אב אצל גוי, דמצינו אצל דמא בן נתינה, ואכמ"ל בזה. מ"מ אינו מתייחס אחריו ואין אצלו כבוד אב מחמת שמתחייס אחריו, ולא מחמת שלש שותפין

עצמו באכילת הסדר שגם הגוף יאמר הלל ביחד עם הנשמה.

יחוס בני ישראל

ועל דרך זה מבואר לנכון, כי קיום כלל ישראל בא ע"י שלשה שותפין באדם, והשותף הראשי הבורא כל העולמים וכדאי שם בגמ' שכשהקב"ה נוטל חלקו הכל בטל, הרי זה קיומו ומעמידו הרוחניות מעמיד את הגשמיות, ונשאר "אני הוי" לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם" (מלאכי ג:ו). וממילא יש התייחסות בין אב לבן, שזה דבר של קיימא בין בחייו וכ"ש אח"כ. משא"כ הגוי, אחר שכבר יצא מזה העולם, ואפילו בעולם הזה הרי הכל אצלו גשמיות והפסד, וכל העומד לגזוז כגזוז וממילא אין חייס.

וזהו חידוש המצוה של סיפור יציאת מצרים מבית עבדים, ונהיה בני אל' חי בני בכורי ישראל, דוקא יהודי מיוחד. וזהו יסוד התורה זכר ליציאת מצרים, כדברי הרמב"ן (סוף פ' בא) שזה יסוד התורה. וכן הרמב"ן "אביך הראשון" (ישע' מג:כז) אביך האחרון, הוקש כבודם לכבוד המקום, זהו לימוד מיצ"מ.

השי"ת ירחם עלינו ועל עם בית ישראל בני א' חי, ונזכה להתקדש בקדושת החג, ויושפע שפע רב כרחם אב על בנים, ונזכה לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ומצוות ומעשים טובים ושדוכים הגונים, ונזכה לחגוג ולהראות שלש פנים בשנה במקום הנבחר, וכשם שבא לראות כך בא לראות, וימלא כל משאלות לבנו לטובה בב"א.

ועל דרך זה הוא מפרש הכתוב שאמר "כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שחו", רוצה לומר איך כח דיבורו גדול מאוד, שלשון 'יוצר' הוא מדריגה קטנה מ'בורא'. וכתב אצל הרים שהם גשמיים לשון 'יוצר', ואצל שהרוחניות שבלי גוף גדול מזה שבגוף 'ומגיד לאדם מה שחו', רוצה לומר דבר זה מגיד לאדם ומודיע לו מה שחו רוצה לומר איך כח דיבורו גדול מאד מפני שנתפשט מן הגוף לחוץ, עכ"ד עכ"ה"ק. וכע"ז בערבי נחל (פ' וישב דרוש א').

נשמה שנתת בי

וידוע מ"ש אלקי נשמה שנתת בי טהורה היא וכו'. והרה"ק מהר"ז ז"ל שאל את אביו ז"ל מרן מהר"ש ז"ע מבעלזא [במי לידותן], מי אומר "אלקי נשמה" וכו' - אם הגוף וכי יש בו כח ודעת בגוף שהוא חומר עכור, לתת שבח והודיה ליוצר כל. ואם הנשמה, הלא אנו אומרים: "נשמה שנתת בי" משמע שאין הנשמה אומרת זאת. והשיבו: בני, אם האדם זוכה ללכת בדרכיו ית' ולשמור מצוותיו, מזדכך אף הגוף והופך לצורה, ויש בו דעת וחיות לשבח ולפרש ליוצרו על שנתן בו הנשמה הקדושה להביאהו למדרגה הזאת (מתוך הקדמת שו"ת חבצלת השרון להגאון מטארנאפאל זצ"ל).

וראייתי ביסוד הנ"ל טעם למה אנו מחלקים ההלל לליל החג - חצי הלל לפני האכילה וחצי הלל אחר הסדר. ולהנ"ל, דכאשר יקדש

ליל הסדר א'

לשותת הכוסות ולאכול מצה עם מרור וגם אפיקומן לפני חצות, כי כן ההלכה

"נתתה שמחה בלבי מעת דגנם ותיירושם רבו" (תהלים ד:ח). והנה מצות ליל הסדר הוא

אילו סיפק צרכינו במדבר ארבעים שנה ולא נתן לנו את המן דיינו. אלו נתן לנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו.

אולי הכוונה בזה ברור שלהגיע למדריגות האלו ולהרגיש קדושתה תלוי הכל בהכנה דרבה בימי החול, ואז בהגיע ימי שבת קודש שייך להרגיש ולספוג את נועם קדושתה. וכדברי השלה"ק (מס' שבת פרק תורה אור אות פ"ב בהג"ה) וז"ל, מתנה טובה יש לי בבית גנוז, דהיינו הטוב הצפון לצדיקים לעתיד לבוא, ושבת שמה, כי שבת עולם הנשמות, ואני מבקש דוגמא לזה ליתן לישראל ביום השבת, דהיינו הנשמה היתירה, לך והודיעם כדי שיכינו עצמם לקדש ביום השבת דהיינו הנשמה היתירה לך והודיעם כדי שיכינו עצמם לקידוש שתבוא הנשמה היתירה. כי אין ספק שלא תבוא לבלתי המוכן. וגם אין ספק שהמכין את עצמו לקדושה, אף בימות החול מתקדש - אדם מקדש עצמו מלמטה מעט, מקדשין אותו מלמעלה הרבה (יומא לט.). רק יום שבת מוכן לזה ביותר, כשמכין את עצמו אזי מתקדש בכפליים.

ובה הם דברי רבינו הנוע"א (פ' בשלח) עה"פ "והכינו את אשר יביאו" (שמות טז:ה), להיות שכל מי שעובד עבודתי לשמים וכוונתו לטוב, כל ימות השבוע הכל מה שעוסק או לומד, אז בהיר הוא בשחקים, ביום בא יום הששי נתלהב לבו בקרבו אז הבהירות של יום השבת אף שלא עדיין הכנה של יום רק המעשה של ימי החול, ברכו וקדשו ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו להרגיש את יום השבת קודש מיד בהתקרבו ביום הששי בבוקר, ונמצא זה סימן טוב על ימי החול שהוא אם היה בקדושה ואם עשייתה נח לשמים ונח לבריות כשבא בוקר יום הששי ומרגיש קדושת שבת טרם בואו וכו' וכל ספרי החסידות מלאים מיסוד זה.

לכתחילה. וא"כ כאשר השי"ת מזכה שיכולים לקיימו, זה שמחה שאין לשער. וזהו 'נתתה שמחה בלבי' שנוכל לקיים המצוה שבא 'מעט דגנס' - הכוונה על מצות, 'ותירושם' הכוסות 'רבו', שהשמחה של מצוה שזוכים לעשות בזמנם גודל מאוד.

"ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם הוי"ו" (תהלים קיג:ג). הקב"ה הוציא מנרתיקה שיהי' מהולל שם הוי"ו. וגם אברהם עשה הסדר והמצות. וכתוב "וירא אליו ה'" (בראשית יח:א) ופירש"י ז"ל, א"ר חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה ובא הקב"ה ושאל בשלומו. בס' עבודת יששכר (וואלברוז) בפ' וירא, כמה חביבה היא סעודת השלישי למילה, ונחשבת כקרבת פסח, ועינינו הרואות אשר אצל קרבן פסח כתיב (שמות יב:כג) "ועבר ד' לנגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף וגו' ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף".

ואצל שלישי למילה ג"כ הקב"ה בעצמו בא ושאל בשלומו, הנה מצאנו ראינו, כשם שיציאת מצרים לא היה ע"י שליח ולא ע"י מלאך ולא ע"י שרף כי אם ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, כן בשלישי למילה לא היה ע"י שליח ולא ע"י מלאך ולא ע"י שרף אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו בא אצל אברהם אבינו ושאל בשלומו, נמצא כי ענין אחד לשניהם. וא"כ כשם שקרבן פסח נאכל בחבורה, כן ראוי ונכון אשר יום שלישי למילה יהא ג"כ סעודה בחבורה, כמו שעשה אברהם אבינו ע"ה סעודה לפני המלאכים ביום השלישי למילתו.

האדם מגשמיותו ויתבטל במציאות. אך מחמת שנהנה ומתענג באכילה ושתי, נתגשם ולא יתבטל במציאות. ומזה הטעם לא ירד המן בשבת, כי המן בעצם הוא כולו רוחני, כמו"ל עה"פ "לחם אבירים" (תהלים עח:כה) שמלה"ש אוכלי' אותו. ואילו הי' יורד בשבת ואכלו ממנו, נתבטלו במציאות בצירוף שתי קדושות - קדושת השבת ומאכל רוחני בזה. לכן הי' ההכרח שירד בע"ש, ויתגשם קצת לאכול ממנו בש"ק. וא"כ זה שצריך להתענג בש"ק ושירד המן לצורך ש"ק ביום שלפניו טעם אחד להם, שלא יגיע האדם למדת התפשטות הגשמיות והתבטלות במציאות, שהוא מדרגה היותר גבוה שכולו רוחני אינו במקום ובמציאות.

הנה תיבת 'לכם' מורה על צרכי הגוף, כדחז"ל (סוכה מ). 'לכם' (ויקרא כה:ו) - לכל צרכיכם. ודרשו ז"ל (פסחים סח:) חציו לכם. וזו"ה הבינו וראו כי הי' נתן לכם השבת להתענג בתענוגים גשמיים, על כן מזה הטעם עצמו ההכרח כי הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים, שירד המן בששי ולא בש"ק, ומבאר הטעם למען 'שבו איש תחתיו', שלא יתעלה למדרגה היותר גבוה וישאר תחתיו במדרגה, ולא שיתבטל במציאותו מרוב הקדושה. וזו"ש 'אל יצא איש ממקומו ביום השביעי', שלא יצא ומציאותו מקדושת יום השביעי, והבן.

ובדרך זה מובן ג"כ, אילו נתן לנו את המן גם ביום השבת ולא נתן לנו את השבת, וממילא היינו מתקדשים ע"י אכילת המן גם ביום השבת דיינו.

וכבר כתב החתם סופר עה"פ "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" (שמות לה:ג), כי מהראוי שבכל השבוע תהיה אש האהבה ודביקות בה' בוער בלבו ע"י המצוות חוץ עסק התורה ועבודת ה', עד שבהגיע תור שבת קודש תהי' שלהבת עולה מאליה "רשפיה רשפי אש שלהבת יה" (שיה"ש ח:ו). ועל זאת המלאכה מלאכת הקדש צוה פה שנעשה ששת ימים באופן שיום הז' יהי' קדוש מאליו, ולא שנפנה כל השבוע איש לכרמו וזיתו ונצטרך ביום השבת לתחילת ההבערה ללבה ניצוץ אש בגחלים עוממות. וזה 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת'.

והנה לפי זה, בדור המדבר היה מצות הכנה לשבת "והכינו את אשר יביארו" בעריכת המן לכבודו של שבת. א"כ אילו סיפק צרכינו ולא נתן לנו את המן, ולא הי' לנו מקום להכין עצמנו לכבוד שבת, מ"מ דיינו שנתן לנו השבת באתעירותא לדעילא.

אילו נתן לנו את המן ולא נתן לנו את השבת. ע"פ דברי זה"ק הבית שערים (סוף ח"ד) עה"פ "ראו כי הי' נתן לכם השבת על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים וגו'". וי"ל הכוונה דהנה השי"ת נתן לנו השבת להתענג בתענוגים גשמיים, כמו"ש "וקראת לשבת עונג" (ישעי' נח:יג) ולנוח בו ולשמח בו בתענוג אכול ושתי כל עדת ישראל יעשו אותו. והטעם בזה כי קדושת השבת גדולה כ"כ, עד שמחמת קדושה הגדולה יתפשט

שבת חוה"מ

ליל שב"ק

מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז:טו).

פי' הקדושת לוי את הפסוק "כימי צאתך

הקב"ה מקדים הזמן לגאולת מצרים, ולמה לו ית' למהר ולהחיש לגאלינו, הלוא הוא הי' הוה ויהיה וחי וקיים לעולם ואין מנוס מפניו, וא"כ מזה ראי' כי לטובה כוונתו ית' להטיב לישראל עם סגולתו. ועוד ראי' כי רק לטובת ישראל היתה הכוונה, שהרי כבר נודע ונתפרסם גדולת הבורא ב"ה וב"ש הגדול ע"י אבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, ובעל כרחך שהגאולה הי' לטובת ישראל.

ויל"פ בזה הפסוק (שמות ג: טו) "ויאמר עוד אלקים אל משה כה תאמר אל בני ישראל ה' אלקי אבותיכם אלקי אברהם וגו' שלחני אליכם", שכבר נודע ונתפרסם אלקותו וגדלותו ע"י האבות, וגם "זה שמי לעולם", הוא שם הוי"ה ב"ה דלא כמו שנכתב נקרא, והכוונה שהוא הי' הוה ויהי' כמבואר בשו"ע (א"ר"ח סי' ה'). וא"כ אילו הי' כוונת הבורא ב"ה לכבודו לפרסם אלקותו, לא היה צריך למהר בגאולה כמ"ש, וע"כ שעושה לטובתכם. וא"כ מזה ראי' "וזה זכרי לדור דור", שיהיה עמכם בכל דור ודור בשיעבוד מלכיות, שהרי הוא חפץ בטובת עמו. והארכתי בזה בדרוש אגדה בביאור כמה מקראות ודחז"ל.

זו"ש המגיד, ברוך שומר הבטחתו לישראל וכו' שהקב"ה חישוב את הקץ לעשות וכו' דהיינו שחישוב לגאלם קודם הזמן ק"ץ שנה, וא"כ ע"כ שהקב"ה חפץ בטובת ישראל. ולז"א אח"כ והיא שעמדה לאבותינו ולנו וכו' שבכל דו"ר ודור עומדים עלינו וגו' והקב"ה מצילנו מידם. שזה שחפץ הקב"ה בטובתן של ישראל היא שעמדה לנו שיהי' עמנו בכל דו"ר בשיעבוד מלכיות עד כי יבא שילה וישלח לנו משיחו הולך תמים ב"ב כ"ר.

ויבואר הפסוק (שמות ג: יד) 'אהי"ה אשר אהי"ה', על פי משל לפני שהרויח עשרת אלפים בפעם אחד והיה לו תענוג גדול, ואח"כ הרויח עוד כ' אלפים והרי יש לו גם כן תענוג, אבל נגד תענוג הראשון אין תענוג זה נחשב לכלום. ואם היינו רוצים להעריך נגד התענוג הראשון, שיהיה לו גם כן עכשיו תענוג כמו התענוג הראשון, צריך להרויח ריבוא רבבות אלפים.

והנמשל, הקב"ה פדה אותנו ממצרים מבית עבדים ועשה עמנו ניסים ונפלאות, והיה זה התענוג הראשון. ובמהרה אי"ה בימינו יעשה עמנו ניסים ונפלאות. ולכאורה נגד התענוג הראשון לא יהיה זה תענוג. אך הקב"ה יעשה עמנו כל כך ניסים ונפלאות עד אין מספר, ואפילו אם נערוך נגד התענוג הראשון, אעפ"כ יהיה גם כן תענוג כמו התענוג הראשון. וזה 'כימי צאתך מארץ מצרים', אפילו נגד התענוג הראשון יהיה גם כן תענוג, 'אראנו נפלאות', וזה 'אהי"ה אשר אהי"ה':

ולחמתיק קצת הענין נביא מ"ש זקני הקדוש זי"ע הבית שערים בהגדת ערבי פסחים שביאר ברוך שומר הבטחתו לישראל וכו', נראה הכוונה, דכבר אמר המלך החסיד (תהלים קו: ז) "אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך לא זכרו את רוב חסדך וימרו על ים ביים סוף", לאמור כי לא מאהבת ה' את עמו עשה עמנו כל הנסים והנפלאות וישע ה' את ישראל מיד מצרים כי אם (שם: ח) "ויושיעם למען שמו" לפרסם אלקותו ויכלתו, "להודיע את גבורתו" ולהראות לכל גדלו, וא"כ כיון שכבר הראה גבורתו ויכלתו וממשלתו פעם אחת אין אנו בטוחים שיושיעינו גם אח"כ ויעמוד לנו בעת צרותינו בשאר גליות. אך דא"כ לא הי'

סעודת רעוד"ר

מעבירה. אך להפ"י שלעשות צרכיו נכנס, הרי שכל מה שניצל הוא משום שדמות דיוקנו של אביו נגלית לו, והרי שלא ניצל בזכות עצמו וממילא אין ראוי שיבקע הים על ידו. ונראה שבזה תלוי אף מה שטרח משה על ארונו של יוסף, שאכן אם לא אמור היה הים להיבקע מפניו, לא היה משה טורח כ"כ בהבאת ארונו.

ובזה נבאר הפסוקים. ונקדים, והנה אבן היא היצה"ר כדרשת חז"ל (קידושין ל: , סוכה נב:) אם אבן הוא נימות, וכן ב'ד' שמות. ובמס' סוכה (נב.) מצינו עה"פ "והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר" (יחזקאל לו:כו), וארז"ל (סוטה ה.) אין תפלתו של אדם נשמעת אא"כ משים לבו כבשר. והכוונה שאיתרחש ניסא שניצול מעריות. עד"ז והסירותי את לב האבן היצה"ר ונתתי לכם לב בשר, וממילא יתקבלו התפילות ויעשה נסים ונפלאות.

וזהו אבן מאסו הבונים, האב"ן היצה"ר מאסו הבונים התלמידי חכמים, וכמ"ש (סוכה נב.) כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, ועי"ז היתה לראש פנה. הגם שאלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו. וזהו "מאת הוי" היתה זאת", אבל "היא נפלאת בעינינו", שהאדם אינו רואה אלא יש לו נסיון שלם והקב"ה משלם לאיש כ'מעשהו, ומשו"ה "זה היום עש"ה ה'" כדי ש'נגילה ונשמחה בו".

הנסיגות והנצחון זה הכח של האדם

ובחתם סופר (פ' יתרו) ביאר הילקוט עפ"מ דאחז"ל (ביצה כה:) עה"פ "מימינו אש דת למו" (דברים לג:ב), אמר הקב"ה ראוין הללו שתנתן להם דת אש. ואמר עוד שם, מפני מה

"וימחר משה ויקוד ארצה וישתחו: ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך ה' ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה ערף הוא וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו" (שמות לד:ח-ט). וצ"ב "ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף", והי' צריך לכתוב להיפוך. וגם מה נתינת טעם זה "כי עם קשה עורף גו'", וגם מצות ראיית אדם בעזרה השייכות בזה.

אמנם יש לבאר הענין בהקדם הפסוקים (תהלים קיח:ט-כב) "פתחו לי שערי צדק אבוא במ אודה י"ה: זה השער לה' צדיקים יבואו בו: אודך כי עניתני ותהי לי לישועה: אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה". והנה השמן רוקח, ר' אלעזר לעוו, בהג"ה על "לעושה נפלאות גדולות לבדו" (קלו:ד), כי הקב"ה יודע קמאי איתרחש להו ניסא. וכן בהגהות מהרצ"א (פ' בלק אות ר') לעושה נפלאות גדולות לבדו וכו' כמה ניסין עביד קוב"ה וכו' ולא ידע בר קוב"ה בלחודו כו' הוי 'לעושה נפלאות גדולות לבדו' - לבדו עביד וידע, ואחרא לא ידע. רצ"ל שבזה יצדק תיבת 'לבדו' דאינו מוכן, דכי ס"ד שיש לו ח"ו איזה מסייע, ולמה אצטריך למימר 'לבדו'. אבל הכוונה שהוא לבדו יודע מהנפלאות.

והמלבי"ם (ס' ארץ חמדה) כתב ליישב מה שכתב "הים ראה ויננס" (תהלים קיד:ג), ואיתא במדרש (תנחומא פ' נשא ס' ל"ד) מה ראה, ראה ארונו של יוסף בא, הרי שנבקע הים בזכות ארונו של יוסף. וזה יש לפרש עפ"מ דאיתא בחז"ל (קידושין מ.) שאדם שניצל מעבירה עושין לו נס. ומכיון שיוסף ניצל מעבירה, נעשה נס ונבקע ים על ידו. ברם זה יש לומר רק אם "לעשות מלאכתו" (בראשית לט:יא) נכנס, שלפ"ז אכן ניצל

מחללין את פריהן, ע"ש. וא"כ ע"כ נתינת התורה לנו יען כי לנו כח לשמור מצוותיה, ושבח טוב הוא לנו וראוי לפרסם זה ולקריתו ברכים. וזהו 'שקר חנו של נח והבל יופי' של אדה"ר. וגם שלא תאמר אדרבה, גנאי הוא לנו שניתן לנו ולא לאדה"ר ולנח, לזה אמר "תנו לה מפרי ידיה", פי' שיתן לה יד ושם טוב מפירות האילן של ערלה שאנו שומרים, ולא אדה"ר ונח היו יכולין להעצר כזה, וע"כ ראוי שתתהלל בשערים מעשיה ולפרסם ברכים, עיי"ש עוד מה שכתוב.

בספר בית אהרן (קמ"ד ע"ב) בשם הרה"ק רבי זושא מאניפולי זיע"א וזה לשונו, עז פנים לגיהנם (אבות פ"ה מ"כ), פי' מי שהוא עז בפנים ובקדושה יכול להוריד עצמו למדרגות התחתונות כדי להעלותם ולילך בשווקים וברחובות ושלא לירא מהיצר הרע השיכח שמה. אבל מי שהוא בבחינת בושת פנים, שאינו עז כל כך בקדושה לגן עדן דוקא ללמוד ולהתפלל ולשמור את עצמו מכל דבר המביא לידי הרהור ח"ו.

ובדרך זה מבואר לנכון "ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא" (שמות כד: ט), כי במדת קשה עורף, כמו שיש בו חסרון מ"מ זה מעמדם וקיומם של ישראל, ועי"ז ניצלנו ויש לנו קיום בכל המצבים. ומשום זה הוה לימוד זכות, שעיי"ז וסולחת לעוננו גו'. השי"ת ירחם עם עמוסים ויזכור ברית איתנים, ובקרוב ניושע בתשועות התגלות כבוד שמים בכיאת משיח צדקנו בכ"א.

ניתנה תורה לישראל, מפני שהן עזין שבאומות. ופרש"י שלא הי' ראוי לעמוד בפניהם ולוי שהשי"ת התיש כחם ע"י התורה. והמהרש"א (ח"א) כתב, חלילה א"כ תהי' זה לגנות לישראל. אלא בהיפך, שמתוך עזותן ואביר לב שלהם יכולין לעמוד במצות התורה, וכ"ה במדרש (ש"ר מ"ב ט) אתה סבור שהוא לגנאי, ואינו אלא לשבחן - או יהודי או צלוב, ע"ש.

ואולי תלי' בזה אי ראוי לקרות מ"ת בציבור ולעשות ממנו יו"ט, כי לפרש"י שגנאי הוא לנו, ומה לנו להזכירו בציבור [עיי'ן במגילה (כה-כה): דברים של גנאי שלא נקראין ולא מתרגמין]. והנה יש לכאורה להוכיח כפרש"י, דאל"כ אמאי לא ניתנה התורה לאדה"ר שהי' צדיק בלי ספק, מעשה ידיו של הקב"ה. ומ"ט לא נתנה לנח איש צדיק תמים, והי' כל העולם מתוקן שהיו מיוצאי חלציהם. אע"כ שאין העולם צריכין לתורה כ"א ישראל שהם עזין, וכיון שכן אין ראוי לפרסם יום מתן תורה ברכים לבושתינו ולבושת חרפת אומתינו. אך זה אינו, דהפייטן כתב טעם שלא ניתנה תורה להם, שאדה"ר לא עצר כח לשמור ציווי א', ונח לא נשמר מהיין.

ועי"ז כ' הרשב"א (חידושי חולין בשם הירושלמי) מי יגלה עפר מבין עיניך, אדה"ר אתה לא נשמרת מאכילת פרי א' יום אחד, ואנו נוטעים אילנות ונשמרו מלאכול פירותיהן ג' שנים, ובשנה הרביעי' אנו

ליל שביעי של פסח

ומבחר שלישי טבעו בים סוף" (טו:א-ד). ויש לדייק, אחר שעשה הקב"ה נס לישראל, ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, הי'

כבוד קדושת אבי הגה"ק זי"ע במגיד משנה עה"פ "אז ישיר משה וגו' סוס ורכבו רמה בים וגו' מרכבות פרעה וחילו ידה בים

ביבשה, חשבו אולי לא היה זה נס כ"כ, ואולי שהרי הי' רוח חזק כמ"ש 'נשפת ברוחך', 'וברוח אפיך נערמו מים נצבו כמו נד' ולא ע"י נס אלא מדרך הטבע. אבל כשראו שהמצרים הלכו אחריהם ונפלו בים וצללו כעופרת במים אדירים, ואחרים עולים ויורדים ואמרו "אנוסה מפני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים" (שמות יד:כה), אז ראו בני ישראל הנס שעשה להם הקב"ה בקרי"ס ע"י שהגוים הודו שהוא מלחמת ה'. ולכן השירה בא ע"י שסוס ורוכבו רמה בים דוקא, והבן.

ועל דרך זה מבואר בהגדה ברכת השיר להגרא"ל מפלאצק זי"ע, אילו קרע לנו וכו' ולא העביינו בתוכו בחרבה וכו'. האפיקורסים מיחסין הדבר לטבעי שעה, שמי הים הולכין מן הים (low tide). אבל הבל יפצה פיהם, שעל כל פנים הים אינו חרב, ויוכלו לטבוע בטיט הים חומר מים רבים. ובזה קפאו תהומות ויעברו בתוך הים ביבשה, ואין לתלות כלל בטבע. וזה לשם ולתהלה לנו שנעשה הנס בשבילנו.

והנה אנחנו צריכים להבין למה הי' גדלות "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים", וכן הרבה מדברי במפלת רשעי אומות העולם, מה לי ולהם.

מצרים מת על שפת הים החלק הרע שבישראל

ונקדים מ"ש בזרע קודש לאדמו"ר הגה"ק מראפשיץ זי"ע ועכ"א עה"פ "וישאו בני" את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם" (יד:י), וצריך להבין הדו"ל 'רודף אחריהם'. רק כי הצדיקים הי' עיקר כוונתם במה שרצו שיהיו נגאלים על גלות השכינה ועל נשמתם חלק אלקי יעקב שראו שאי אפשר להם במצרים להתקדש ולטהר שלא יהיה להם

להם לומר שירה על הנס שעשה להם - "בקע ים ויעבירם" (תהלים עח:יג), ולמה לא אמרו רק על "כי ה' נלחם להם במצרים" (שמות יד:כה). והנראה לפמ"ש במדרש (משנת ר' אליעזר פרשה ט') דישאל אמרו שהם יוצאים מצד אחר והמצרים יוצאים מצד שני, והיה עדיין מעשה נסים ספק בידיהם, מאמין ואינו מאמין, וכמו שכתבו חז"ל דכשבאו לים הללו אומרים נתנה ראש על שעשו מלחמה ביניהם כמבואר במדרשים.

וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים

ושמעתי ממו"ר הגה"ק שליט"א זצוק"ל שבסביבה של מרן הגה"ק אדמו"ר מצאנו הי' שם נסיך רשע גדול ומצער לישראל, וביקשו מהגה"ק שיתפלל עליו להכריתו מן העולם. ופעם נסע הצדיק על עגלה מלאה חסידים, והיה שני דרכים - א' קצרה לעבור דרך הנהר הנקשר, וא' ארוכה דרך הגשר הראשי. וכשהגיעו לנהר שהי' נקשר והגשר הי' רחוק אמר הגה"ק להנהג שיסע דרך הנהר על הגליד וכפור, ולא יפחד שישבר הכפור מכובדו. והבעל עגלה שמע להרבי ועברו בשלום.

בינתיים עבר דרך שם הנסיך הרשע הגדול שונא היהודים הנ"ל, והנהג שלו רצה ללכת דרך המלך על הגשר רחוק. והנסיך כשראה שהיהודים עברו דרך הנהר אמר להבעל עגלה שלו שאם עגלה מלאה יהודים עברו ולא נבקע ולא נפלו בים, גם הם יעברו ולא יצטרכו לסובב על הגשר. הבעל עגלה היסס אבל הנסיך גער בו, ובלית ברירה שמע לו. והנה אך ורק עלו על הכפור ונשבר הכפור ונפלו במים ונטבעו, כן יאבדו כל אויביך ה'. ואז ראו החסידים הנס שנעשה להם בעברם בשלום.

ולבן כאן נמי כשעברו בני ישראל את הים

דרוש ד') דאחד מחסי הבית"ש, דמה שנוגע לעונש אינו דן ישראל רק באשר הוא שם, ולא על שם העתיד שיחטאו. משא"כ לענין הזכות, מצרף הקב"ה גם במה שיוכז לעתיד, כדי ליתן להם שכר. והראי' מציאת מצרים, שלא היה להם שום זכות ויצאו, שהסתכל הקב"ה שיקבלו התורה על הר סיני, וזכות זו עמד להם במקודם. אבל לא הסתכל בחטא שיאמרו "אלה אלהיך ישראל".

והנה בלק שמע שהכה בלעם אתונו ג' פעמים ואמרה "כי הכיתני זה שלש רגלים" (כב:כח), ופרש"י ומדרש שאמרה לו אומה זו עתידה לחוג שלש רגלים בשנה, ואתה מבקש לעקרה. אם כן הא הקב"ה מסתכל ודן את ישראל על העתיד. לכן "ויקחהו שדה צופים אל ראש הפסגה" (כג:יד), שראה פרצה גדולה שעתידה להתפרץ שם, שמת משה רבינו ע"ה, והוא סבר שעתידיים ישראל שם לחטוא. א"כ כמו דמסתכל הקב"ה במה שעתידין להטיב ומטיב עמהם, ה"נ יסתכל במה שעתידין לחטוא, ויעניש אותם על העתיד. לכן אמר לו בלעם אינו כן, "לא הביט און ביעקב", אינו מסתכל בעבירות שעתידיים לחטא, ובזה לבד אינו דן אותם על שם העתיד, אבל ה' אלקיו עמו", מסתכל במה שעתידין להטיב, ומטיב עמהם גם עתה. והראי' "אל מוציאם ממצרים" (שם:כב), משם יתבדר דמסתכל במצוה שעתידיים לעשות ואינו מסתכל בעבירות שעתידין לעשות.

אמנם להנ"ל הרי בכל שנה חוזר הענין כבראשונה, ובכל שביעי של פסח נהפך הכל לזכיות, ויש קריעת ים סוף מחדש. וממילא אין הקב"ה רואה עבירות, כי הקב"ה טהור עינים מראות ברע, ורק רואה חלק שצריך לעשות תשובה, כמבואר בדברי חיים (פ' בא) בשם רבו מראפשין זי"ע.

תאוות גשמיות ושאר תאוות רעות במצרים, ויצאו בשמחה רבה. ואח"כ נשאו עיני שכלם, 'והנה מצרים' שמורה על תאוות רעות 'נוסע אחריהם', שלא נפטרו עדיין מזה. 'ויצעקו' כו' ואח"כ כתיב 'ויושע וגו' וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים', ולא תלו הגדולה בעצמם, ועי"ז באו ליראה ואמונה, וכמ"ש 'ויראו העם וגו' ויאמינו וגו' סוס ורוכבו רמה ביס'.

ויש להבין בשלמא מה שאנו מספרים בקריעת ים סוף בנס הגדול ובהצלתינו ניחא, אבל למה לנו להאריך באבידת שונאינו. רק כי זה יועיל לכל איש מישראל, כי אז טבעו ביים כל כוחות הסטרא אחרא והמחשבות הרעות. וז"ש "כי ידעת כי הזידו עליהם" (נחמ" ט:), שהכניסו מחשבות רעות בלבות בני", כי 'ודו' לשון מחשבה, "ותעש לך שם וגו'" שם משמות הקדושים לבטל, ועי"ז נעשו אח"כ זכיות. וז"ש 'וודים טבעת' (תפלת 'עזרת אבותינו') - אלו המחשבות נעשו כמו טבעת עגול, שהסוף נעוץ בהראש והראש בסוף, שהסוף מתחיל ועולה לראשית. כן אז נעשו ג"כ בעלי תשובה שגדולים מצדיקים, כי הענין כמו טבעת עגול שמסוף כל דרגין יכול להיות ראש, כן עדי"ז יכול להיות מעבירות זכיות. וז"ש וודים טבעת עשית אותם כטבעת עגול.

וא"כ לפי דבה"ק יוצא דכל ענין מפלת מצרים ה' החלק הרע בישראל, ובכל יהודי החלק המצרי שבו נטבע ביים סוף ונעשה בעל תשובה.

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל

ועד"ו נבאר בעזה"י "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל" (במדבר כג: כא), כתב הגאון ז"ל בספרו פרשת דרכים (בדרך מצרים

הרה"ק בעל עטרת צבי מזידיטשוב זי"ע שבימים שביעי של פסח נפתח שער פרנסה, "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" (שמות יב:טז), ובכל דבר ודבר בבני חיי אריכי ומזוני ריחי וסייעתא דשמיא, ובקרוב יתגדל ויתקדש שמיא רבא מתוך רחמים וחסדים בביאת משיח צדקנו כב"א.

וממילא כאשר הקב"ה מסתכל ורואה איך שיש קריעת ים, רואה שכלל ישראל כבר יצאו כטבעת העגול והכל נתהפך כזכות. וכאשר טען שר של מצרים, הראה לו הקב"ה רק ענין שהכל טוב ויפה וכבר עשו תשובה.

השי"ת ירחם וישפיע שפע רב, וכדברי

יום שביעי ש"פ

לפרש בס"ד, דהנה מצינו בשליחות ראשון שהלך משה אל פרעה, הקדים לומר (שמות ד:כב-ג) "כה אמר ה' בני בכורי ישראל וגו' ותמאן לשלחו הנה אנכי הורג את בנך בכורך". ולכאורה מה צורך להקדמה זו, ומה טעם קראם 'בני בכורי', שלא מצינו כן בכל התורה שישאל יהיו קרוים בכור. ועיין ברש"י שם שכתב, כאן הסכים הקב"ה למטרת בכורה ליעקב.

וי"ש לפרש, דבאמת מה שנענשו המצרים על שיעבודם את ישראל, כבר ביארו הקדמונים (רמב"ם והראב"ד הל' תשובה פ"ו ה"ג, ה"ה) אף שהיה גזירת בין הבתרים, כמו שכתוב (זכרי' א:טו) "אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה". אלא דעדיין קשה על שנענשו בהריגת בכורם, דאטו בשביל זה יתחייבו עונש מיתה. אבל הטעם י"ל, דעברו על מצות ה' במה שצויה לשלחם ולא רצו, וקושיית הקדמונים לא קשה כלל. אלא דבאמת אינו אלא עשה, וכבר אמרו בפרק התכלת (מנחות מא.) מי מענשי אעשה, אלא בעידן רותחא, כדאמר ליה מלאכא לרב קטינא. וע"י ששיעבדו את ישראל בקושי, גרמו כעס כביכול מלמעלה, ונענשו על זה שעברו אמצות עשה. והיינו דאמר 'המכה בעברתו כל בכורי מצרים' - בעברתו דייקא, כי לולא

בילקוט שמעוני (דהי"ב רמז תתרפ"ה) "ויצמוד יהושפט בקהל יהודה וירושלים וגו' לפני החצר החדשה" (דהי"ב כ:ה), א"ר יוחנן שחידש בה דברים ואמרו טבול יום אל יכנס למחנה לויא, האמינו בה' (כתרי עשר ברמז תקי"ט): "בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה' כי לעולם חסדו" (דהי"ב כ:כא), א"ר יוחנן מפני מה לא נאמר 'כי טוב' בהודאה זו, לפי שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים. דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן, מאי דכתיב "ולא קרב זה אל זה כל הלילה" (שמות יד:כ). ביקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקב"ה מעשי ידי טובעים בימים ואתם אומרים לפני שירה? א"ר יוסי בר חנינא, הוא אינו שש אבל אחרים משיש, ודיקא נמי דכתיב "כן יישיש" (דברים כח:טג) ולא כתיב 'ישוש':

וי"ש להבין מה שאמר הקב"ה מעשי ידי טבעו בימים, ואתם אומרים שירה. ובודאי דלא קאי על המצרים הרשעים, שכל אחד נידון שבא לו כמבואר ברש"י הק'.

ונקדים מ"ש הקרן לדוד על 'המכה בעברתו כל בכורי מצרים ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם'. ויש לדקדק במה שאמר 'המכה בעברתו', והיכן מצינו בתורה שהכה בעברתו, וגם מאי נפקא מינה. ויש

ודבורה וברק על מפלתן של עכו"ם, וכל התורה מלאה בשירים על מפלת שונאי ישראל, ועושים יו"ט כפורים ושושן פורים על מפלת המן, ועוד ועוד סנהריב ומפלתו, ודאי כ"ש הוא מפלת עכו"ם מישראל רשע.

אבל בעיקר קושית כ"ג מהא דבעי מלאכי השרת לומר שירה, והשיב להם הקב"ה מעשי ידי טובעים בים, הנה באמת כי לפום חרפיה לאחר הסליחה אישתמיטתיה דהוא קושית הגמרא (סנהדרין לט): לפיכך כל אחד ואחד וכו' "ויעבר הרנה במחנה" (מ"א כב:לו), אמר ר' אחא ב"ר חנינא באבוד רשעים רנה וכו' ופריך, ומי חדי קב"ה במפלתן של רשעים, הכתיב "בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה' כי לעולם חסדו", ואמר ר' יונתן מפני מה לא נאמר בהודאה זו 'כי טוב', לפי שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים, דאמר ר' שמואל וכו' באותה שעה ביקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה. אמר להן הקב"ה מעשי ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה לפני. א"ר יוסי בר' חנינא, הוא אינו שש אבל אחרים משיש, דכתיב "ישיש ה'" ולא כתיב 'שש', ועי' ר"ח שם.

ומבואר דהקב"ה מתעצב על מפלתן של רשעים בין ישראל ואפי' או"ה, ומיהו העולם שש באבדן של רשעים, "והעיר שושן צהלה ושמחה" (אסתר ח:טו) על מפלת הרשעים. ועי' זהר (בהעלותך קמ"ט ע"א) לאו עידן הוא, ובשו"ת חו"י (סי' רכ"ה) דדוקא אותו הלילה שבו נטבעו מצרים בים. ועי' פ"ק דברכות לא אמר דוד הללו' עד שראה במפלתן של רשעים, ועי' (ע"ז ג:) אין שחוק לפני הקב"ה אלא אותו היום של מלחמת גוג ומגוג. ובברכות ז' ועי' ג' ההוא צדוקי וכו', ובתוס' לספרים דגרסי מין לא הי' לדחקו בידי שמים.

זאת לא היה מגיע להם עונש מיתה.

והנה מצינו בירושלמי (ברכות פ"ח ה"ה, הובא בט"ז או"ח סי' קכ"ח ס"ק ל"ט), המשתמש בכהונה מעל. והזיד במעילה קיי"ל (פסחים ט). במיתה. ע"כ אמר לו משה לפרעה "בני בכורי ישראל", וא"כ כהנים הם, דקודם מתן תורה היתה העבודה בבכורים, ע"כ אם מאן אתה לשלח, א"כ הזיד במעילה מגיע לו עונש מיתה, ע"כ נענש בהריגת בכורים מדה כנגד מדה.

והנה קיי"ל (קידושין יז). בעבד עברי הנמכר לנכרי, דאינו עובד את הבן. וכיון שנתחייבו הם מיתה בשביל ששיעבדו את ישראל, א"כ לא נתחייבו שוב לעבוד את בניהם אחריהם, אף שלא נשלמו עדיין ארבע מאות שנה. והיינו דאמר המכה בעברתו כל בכורי מצרים, ועי' כן ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם.

משנ"ה: בענין שירה על מיתת רשעים - חילוק בין ישראל לעמים

כ"ק אדמו"ר הגה"ק זי"ע בשו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' כ) הקשה כ"ת לעצמו מהא שאמרו ז"ל בשעה שטבעו המצרים בים ביקשו מלאכי השרת לומר שירה, א"ל הקב"ה מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה. וקשה הא "ובאבוד רשעים רנה" (משלי יא:י). הוא מותיב לה והוא מפרק לה, דדוקא ברשעי ישראל שמיטה מכפרת עליהם, ובפרט עי' הריגה כבגמ' (סנהדרין מז). לכי מיית הוי ליה כפרה, שפיר הו"ל באבוד רשעים רנה, משא"כ באומות העולם לא מכפר להם מיתה, לא שייך בהו באבוד רשעים רנה.

איברא דהרי בתורה מלא שירה כים על מפלת מצרים, אז ישיר משה ובני ישראל

כל הון יקר אשר יש ביד האיש ההוא, הבין כיון שזה האיש אין הכרת פניו ענתה בו שיהיו שלו החפצים הללו, בודאי גנוב הוא אתו מבית מלך או שר אחד, ולכך נתיירא ולא רצה לקנות. והלך הגנוב ממנו והלך לבית אחר שהיה אולי אם הייתי קונה לא היה נודע הדבר ולא היה לי שמחה כל כך, כי אולי אינו של מלך. אבל עכשיו שאני רואה שכבר נודע למלך ומה שנעשה משפט חרוץ, לכך אני שמח מאוד על שהציל אותי הקב"ה מזה ונתן בלבי שלא לקנות. ולכך גם אני מצטער על פורעניות חברי, אך אין כדאי צער חברי להפקיע השמחה שיש לי על עצמי, כי אדם קרוב אצל עצמו, עד כאן המשל.

והנמשל כך הוא, שהנה עלה במוסכם כל המפרשים שצדיקים עדיפי ממלאכי השרת, מטעם שמלאכי השרת המה בעולם האמת למעלה בשמים והמה מכירין מהותו וגדלו ית', ואין חידוש שהמה טובים. אבל הצדיקים שהמה בעולם הזה, וכאן אין ניכר כל כך לעין כל מציאותו ית', שהרי מכחישי ה' אומרים שהעולם ח"ו קדמון, ועכ"ז אנחנו עם בני ישראל מצד האמונה מאמינים שיש אלקי ממעל, ולכך זה הוי חידוש, ולכך צדיקים עדיפי.

והנה בשעת יציאת מצרים נתברר לעין כל שיש אלהי ממעל, ויש בידו לעשות הכל כרצונו. אבל עד יציאת מצרים לא היה נתברר זה בחוש, ומה שהיו מאמינין ישראל בהקב"ה היה רק מצד האמונה מה שירשו מאברהם אבינו. ולפ"ז אמר הקב"ה למלאכי השרת, בשלמא ישראל שפיר אומרים שירה כשרואין שנתבררה האמת כמו שהיו הם אומרים מתחילה מצד האמונה, ולכך שמחים מאוד על שהציל הקב"ה אותם מדיעות הנפסדות אשר היו אז להמצריים ודומיהן, ולא שם חלקנו כהם. ולכך אף

מבואר החילוק הנ"ל דבאבוד רשעים רנה לבני אדם, אבל בשמים "ורחמיו על כל מעשיו" (תהלים קמה ט): ואפילו מינים ורשעים. ועי' זהו (פ' לך לך) לעולם אל יקלל רשע, וציין עליהם הגרע"א בגמרא ברכות דף ז' ע"ש. ובגמ' (פסחים פז:): "אל תלשן עבד אל אדוניו פן יקללך ואשמת" (משלי ל:), ואפילו "דור אביו יקלל ואת אמו לא יברך" (שם יא) אל תלשן. ועיין ספר חרדים (פ"ד מל"ת מד"ק ומד"ס בפה ובקנה) מפי החכם ר' אברהם הלוי.

ויה"ר שיהפוך ה' לב רשעי ישראל וישוכו לה', והמורדים והפושעים יבוא בעל הכרם ויכלה את קוציו, וישמח ישראל בעושי בני ציון יגילו במלכם בב"א.

קהלות יעקב: ביאור דוקא בני ישראל כוללים לומר שירה

בספר קהלות יעקב (הגרש"ק) מעשי ידי טבעו בים דרוש א' והמשל. המפרשים הקשו מאי טעמא לא התרעם הקב"ה על ישראל, שמבואר במדרש (ש"ר י"ז ה') שאמרו הלל בשעת אכילת פסחיהן ואח"כ אמרו שירה על הים. והלוא המצריים היו נאבדים כלילה ההוא של אכילת הפסחים, שהיתה אז מכת בכורות, ולמה אמרו ישראל שירה, ומכל שכן על הים. ואם לא היה רצון הקב"ה מסכים לזה ודאי לא היו משה וישראל אומרים.

וכבר כתבתי בחידושי אגדה ליישב זה, ועתה נראה באופן אחר. ונקדים לזה רק משל אחד, שאצל מלך אחד נעשה גניבה רבה ועצומה. והנה הגנוב ההוא הולך הגניבה לערך עשרה פרסאות או יותר ממקום המלך, והביא הגניבה ההיא לאחד מבעלי הבתים דשם, ואמר לו קנה לך זה ואני אמכור לך במקח השווה. והבעל הבית הנ"ל בראותו את

ביאור ענין בתי גוואי

ויש להסביר ענין זה, וגם ענין מ"ש וריאמינו בה' ובמשה עבדו" (שמות יד:לא). מה בא לכאן ענין של ענין אחר, שהרי כבר ראה העם את היד הגדולה, א"כ מה שייך אמונה.

אמנם החת"ס (בסוף חלק או"ח) ביאר ענין נסיון של יצחק בשעת העקידה, שהזכות שלנו לכל הדורות מזה הוא מצד האמונת חכמים שכזה, שהרי יצחק לא שמע מהקב"ה ובכל זאת האמין לאברהם על דבר כזה, שהיה היפך כל הידיעה של יצחק בתורה הקדושה וכרצון ה' יתברך. וכן בהקדמת שו"ת החת"ס סופר ז"ל כתב, ודבר זה אמונת חכמים הוא יסוד גדול אשר אנחנו נשענים עליו בכל צרותינו והוא זכות עקידת יצחק. וכן מובא בשם האבני נזר ז"ע.

ובאמת כי אין מביאין קרבן מאדם, אלא מבהמה. והכ"נ הרי ה' מסירת נפש גדול, וכדאי' (סוטה לו). שלא רצו לקפוץ אל הים. ואפי' נחשון בן עמינדב שכבר קפץ אל הים במסי"נ, אמר "הושיענו כי באו מים עד נפש" (תהלים ט:ב), והרי אין הקב"ה לוקח קרבן בן אדם.

והנה זה"ק בספה"ק אור יצחק (פ' חיי שרה) כ', וקשה מה שאמר "ויקרא אליו מלאך ה' וגו' ויאמר אל תשלח ידך אל הנער" (בראשית כב:יא-יב), למה שלח דוקא מלאך לומר לאברהם אבינו שלא ישחט את יצחק, ולא אמר לו הקב"ה בכבודו ובעצמו, כמו שאמר הילקוט (פ' וירא רמז ק"א) שלא רצה אברהם אבינו לציית את המלאך שאמר לו שלא לשחוט אותו, ורצה שכביכול בכבודו בעצמו יאמר לו, אז פתח לו את הרקיע והראה לו "אשר עשית את הדבר הזה" (שם:טז) והוא פלא וכו'.

ולזה בפעם הראשון אמר המדרש שפתח לו

שראי לנו להצטער בעונש המצריים שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים, מ"מ כנגד זה יש לנו לשמוח שכיון שענינו ראות העונש המגיע למכחישי ה', ודאי יש לנו לשמוח וליתן תודה והלל להקב"ה שלא טעינו גם אנחנו כאותן הטורעים, ותגדל השמחה הזאת יותר מהצער שיש להצטער על המצריים, דהשמחה היא בשביל עצמינו, ולכך אמרו ישראל שירה והלל.

אבל למלאכי השרת אמר הקב"ה, הרי אתם אינכם בעולם הטועה ולא היה לכם מקום לטעות, וא"כ כיון שאין לכם במה לשמוח, ראוי שוב שתצטערו על אבדן של רשעים. וזהו שדייק מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה - 'ואתם' דייקא כנלפע"ד.

חת"ס: ישראל אמרו שירה בבתי גוואי

מרן החת"ס מבאר "אז ישיר משה ובני ישראל", וקשה איך שר משה ובני ישראל את השירה הזאת, הלא אחז"ל (מגילה י:י) ביקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב"ה מעשה ידי טובעין ואתם אומרים שירה. ומה גם כשנתבונן בשירה הזאת נראה, כי רובה נאמרה על מפלת מצרים יותר ויותר מעל הצלתן של ישראל, א"כ ודאי קשה כנ"ל.

ונלפע"ד דאחז"ל (חגיגה ה:) דלמעלה יש בתי בראי ובתי גואי. והאמת כי רק בבתי בראי אין שמחה להקב"ה במפלתן של רשעים, ומשום כן לא הניח הקב"ה למלאכי השרת לומר שירה, כי למלאכי השרת יש רשות ליכנס בבתי בראי. אבל משה רבנו בצירוף ישראל עמו, נכנסו במחשבתם לפנים מאותו המקום, מקום שאין רשות למלאכי השרת ליכנס, ושם "עוז וחדוה במקומו" (דה"א טז:כו) אפילו במפלתן של רשעים, על כן אמרו שירה, עיי"ש עוד.

וחילו, והוא הולך ובדרך כלל זה מפחד להמשתתף שרואה השני נטבע. אבל נחשון הי' דבוק בבורא עולם ומאמין באמונה. כי ברגע שקפצו לים נחשב כאילו עשה, וזה המסירת נפש וגם ניצולו, וזה המסירת נפש שהי'.

ובזה יש לומר שאמר הקב"ה מעשי ידי טבעו בים, דהיינו שנחשב לבני ישראל כאילו שטבעו בים ע"י המחשבה טובה, ואתם אומרים שירה? זה רק בבתי גוואי יש שמחה, וזה קאי מסירת נפש שהרוגי לוד אין כל אדם יכול לעמוד במחיצתו (פסחים נ.).

השי"ת ישפיע כל טוב לבית ישראל ברוחניות ובגשמיות, ונזכה לישועת השי"ת בכל הנצרכים בני חיי מזוני ריחי חנא וחסדא וסייעתא דשמיא, ובקרוב נאמר לפניו שירה חדשה הללו"י.

נעילת החג

לחיים

מבעלזא זצ"ל, שביאר הפסוק "מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב חמוקי ירכיך", מה יפו פעמי הלב שיש כשעוזבים ביהמ"ק ונגמר היו"ט, שמצטערים שלא עשו והשתדלו ככל האפשר בעבודת החג. שכשיש כזו הרגשה שמצטערים על מה שלא השיגו יותר ולא עשינו יותר טוב, הרצון הזה וההשתוקקות הוא כ"כ יפה אצל הקב"ה. וזהו כוונת הכתוב 'מה יפו פעמיך בנעלים' בזמן נעילת החג, ועי"ז זוכים במעלות המקדש והחג.

את הרקיע והראה לו 'יען אשר עשית את הדבר הזה', ולא אמר לו כביכול ב"ה כלום מחמת שהיה בעצבות, וכשפתח לו את הרקיע והראה לו מה שעשה בזה שהעלה אותו לעולה, והוא כאילו שעשאה מצד שכביכול ב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה (קידושין מ.). ולזה פתחו לו את הרקיע והראה לו מה שעשה בהשורש. וכיון שראה שהוא כאילו עשאה וכאילו העלה לעולה, אז היה בשמחה. ולזה אמרו לו כביכול ב"ה בעצמו "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה וגו' כי יען אשר עשית את הדבר הזה" ע"י מחשבתך הטובה נעשה הדבר הזה בעצמו.

והב"נ בקריעת ים הי' מסירת נפש ממש, כי נחשון בן עמינדב קפץ בשם כל ישראל בכל מחשבתו בים. ועיין בסוטה (לז.) כי כל ישראל שבט בנימין ג"כ, ובודאי היו מסתכלים שמצד א' בים הרי נער פרעה

הברכה לנעילת החג, אי' בספה"ק כי זה לשון נעל, "מה יפו פעמים בנעלים" (שיה"ש זב:) עפ"מ דאי' (תיקונים נוספים תיקון ר' דף קס"ח ע"א) על מאי דקתני שם בתיקונים וז"ל, כתיב 'מה יפו פעמים בנעלים בת נדיב', נעלים דילה נעילת החג ונעילת הפסח, ולא צריך לאתחזאה קדם נעלים דחול דאינון שאור וחמץ, ועלייהו אמר למשה "של נעליך מעל רגליך" (שמות ג:ה), ע"כ בביאור הגר"א לתק"ז.

ובמו' כן מפורסם בשם הגה"ק ר' ישכר דב

דרוש על חד גדיא

דבר לעצמו ויהי' חוטרא. וכדאי' בחידי"א (ראש דוד פ' קדושים) נטה קצת מזה והלך בדרך אחרת בחקרו שם (דף פ"ג) וז"ל, הנה מקום לחקור, גבר חכם דלא מצא לפרנס עצמו, ועל כן הוצרך להשתתף בפריטי העשיר כיששכר וזבולון, ונמצא כי אין לו במה שלומד כי אם החצי, והחציו לנדיב המחזיק בידו. והחכם הנה אשה לקראתו, באשתו אמרו דפלגא בהדיה היכי לדיינו להאי דינא, אי האשה לוקחת החצי והעשיר החצי והוא נשאר ריקם. ואם תמצא לומר לא מן השם הוא זה, דעיקר תורה זו החכם בחכמתו יום ולילה וטרח ועסק בה, ואיך יתכן דבעל תורה מכוון והעשיר ואשתו יציגו אותו כלי ריק וכו'.

אבל ראיתי להרב מהר"ש פרימו ז"ל שם דבתוך דבריו לדרכו היה מהלך, וכתב מסברתו דהחצי שנוטלת אשת חבר אינו נגרע מחלקו, כי הוא אדעתיה דידיה עביד, ולא התנו על כך, רק שהקב"ה בחסדו הוא נותן לה החצי מבעלה מאתו יתברך. משא"כ העשיר שהתנו על כך, אלו דבריו ז"ל וכו' עכ"ל. הרי שכאן החליט דחלק הנדיב נגרע מהת"ת, ורק חלק אשתו לא נגרע, עיי"ש.

ואתא נזרא ושרף לחוטרא. בערבי נחל (השמטות) כשעושה מצוה בהתלהבות ואינו חושב שמגיעו לו, א"כ השכר מצות בתורה מתנה בלי גבול, יעוי"ש באריכות. ולפי"ז יש לומר דזה ענין כדברי הרה"ק המגיד ממעזריטש אש אוכלה היא דהמצות בהתלהבות הוא ישראל מפרנסין לאביהן שבשמים (זוה"ק פ' ויקרא ז' ע"ב). ובוה בודאי לא יגרע לצדיק.

ובדברי האוהה"ק (פ' תשא) עה"פ "זה

חד גדיא. ענין של גדיא אולי מרומז בזה ג"ד כדרשת חז"ל (שבת קד.) ר"ת גמול דלים דוקא לבן השי"ת, כדאי' בפרשת דרכים (דף צדקה) ע"פ הגמ' (ב"ב י.) שאל טרנוסורפוס לרבן גמליאל, אם אלקיכם אוהב עניים מפני מה אינם מפרנסין וכו', א"ל משל למלך שכעס על בנו וכו' וצוה עלי שלא להאכילו, ובא אחד ופרנסו וכו' ואנו קרוין 'בנים למקום', שנאמר (דברים יד:א) "בנים אתם לה'" וכו' נמצא שמצות צדקה הוא לישראל לפי שנקראו 'בנים'. וזה שאמר הכתוב (משלי יד:ד) "צדקה תרומם וגו'" - אלו ישראל וכו' ודו"ק.

חד גדיא' דהיינו צדקה, דזבן אבא שהקב"ה נקרא אבא עי"ז

ואתא שונרא דקאי על התלמיד חכם, וכדאיתא בדרשות חת"ס (ח"ב ר"ס ע"א) דבגמ' (ברכות נו:) אמרו שהרואה חתול בחלום, אם הוא במקום שקוראים לו 'שונרא', שירה נאה נעשית לו. ויש לפרשו גם שורה נאה, והיינו שהיו אוכלים גדי זה של פסח בחבורה, היינו שורה נאה שנמנתה עליו, ובשירה נאה כזיתא פיסחא והלילא פקע איגרא (פסחים פה:), עכדה"ק. ועד"ז יש לומר דקאי על מה שאמרו "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" (דברים לא:ט), וזהו שירה נאה.

מבקש לעשות שותפות יששכר וזבולון וזהו ונשך לגדיא שמחלקים חצי חצי

ואתא כלבא כדאי' בתיקונים (תיקון ו', כ"ב ע"א), הני כלבא דצוחי הב הב, דהיינו מי יש לו פרנסה והיא הזבולון. ונשך לשונרא דהיינו שלוקח חצי השכר של התלמוד חכם.

ואתא חומרא והכה לכלבא, דהיינו שלא ישאר רק החצי, ואינו נכון כי לא ישאר שום

עם הארץ, שאומר לתלמיד חכם מעות שלי שלך ותורה שלך שלי, זהו מדת עם הארץ, שאין אתו יודע עד מה.

ועל זה מתרץ עצמו ואתא תורא ושתה למיא, "ורב תבואות בכח השור" (משלי יד:ד) ועסוק עד הראש. "והיה כאשר תריד ופרקת עולו" (בראשית כז:מ). בס' טהור רעיוני (ר"פ כי תצא ל"ט ג') שמעתי מפי הצדיק ר"י הלוי נ"י רצה לומר כשתהיה לך שמחה במה שאתה מבטל מדברי תורה, 'והיה' לשון שמחה (מדרש לקח טוב פ' ואתחנן י"א ע"ב) אז תחשב לפורק עול, משא"כ מי שמבטל מחמת עול פרנסה, אין עליו אשמת דבר כל כך.

ואתא השוחט שיש שבת ויו"ט, דאמרינן דכתב בתורה "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת וגו'" (שמות לה:ב) לרמוז אל מי שהוא בעל מלאכה ולא יכול ללמוד בששת ימי המעשה כ"כ מפני שהוא טרוד במלאכתו, דיעשה מלאכתו בששת ימי המעשה. אך ביום השביעי שהוא שבת צריך שיקדישוהו כולו ללמוד בו דברי תורה. וכמו שכתב מור"ם בהגהת שו"ע (אורח סי' ר"צ) וז"ל, ופועלים ובעלי בתים שאינם עוסקים בתורה כל ימי השבוע, יעסקו יותר בתורה בשבת מת"ח העוסקים בתורה כל ימי השבוע. וז"ש "ששת ימים תעשה מלאכה", ר"ל אם אתה בעל מלאכה טוב תעשה בששת הימים, אך "וביום השביעי יהיה לכם קודש", ר"ל שתקדישוהו ללמוד בו דברי תורה (ישמח ישראל ועוד).

ועל מתרץ, ואתא מלאך, היא המלאך המות והיא היצה"ר, ומפתה ואינו נותן ללמוד. וזהו שאמרו בגמ' (סנהדרין כו:) אמר עולא, מחשבה מועלת אפילו לד"ת, שנאמר "מפר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם

יתנו" (שמות ל:יג) כתב וז"ל, ונמשך ג"כ אמרו 'כל העובר על הפקודים' עם שלמטה לומר תיקון למי שאינו בן תורה וכו' יתן מחצית השקל כיששכר וזבולון ושמעון אחי עזרי', ורבים בהם אשר יחצון את כספם לעמלי תורה. ואמר 'בשקל הקודש', פי' בעד שקל הקודש שהוא התורה. או ירצה שבזה ישווה הוא לנותן אמרי שפר כאו' "בצל החכמה בצל הכסף" (קהלת ז:יב).

או ירצה ע"ד אומרם ז"ל שקל הקודש כפול היה, בא להודיע כי מה שיטול מהקודש בעד מחצית כספו לא שיתנכה מחלק הלומד, ונמצא כל אחד אין בידו אלא מחצית שכר. לא כן הוא, כי שקל הקודש כפול הוא, ונמצא כל אחד בידו שקל שלם והבן, עכ"ל.

ואתא מ"א דהיינו התורה, שהרי התלמוד חכם לומד כל השבוע. אבל גם התומך תורה צריך ללמוד כדברי הפלא"ה (פתיחה למס' כתובות). ויש מן המשפיעים במדה גסה שסוברים שקונים מן התלמידי חכמים חלק מתורתו כדרך שאר משא ומתן. אמנם חלילה מחשוב כן, וכי ימכור תלמיד חכם אפילו שעה אחת בעולם הבא בכל חיי עולם הזה? כמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ז), וכל שכן שעה אחת בתורה שהיא חשובה מכל חיי עולם הבא (שם), וכמו שאמרו חז"ל (תנ"י וילקושי ר"פ עקב) בפסוק "אורח חיים פן תפלו" (משלי ה:ו) שלא תהא נושא ונותן בתורה ובמצוות.

אלא הענין הוא שכל אחד מקבל שכרו משלם, וכמו שאמרו (ספרי ורש"י במדבר יא:יז) המשל מנר שמדליק ממנו ואין מחסר אורו, כן המחזיקים נוטלים שכרם מאת ה' מן השמים, ואינם נוגעים ח"ו בחלקן של התלמידי חכמים. ועל דרך זה פרשנו המשנה (אבות פ"ה מ"י) האומר שלי שלך ושלי שלי

(יומא פה:) וגדול המחטיא יותר מן ההורגו (במדבר כ"א ד'). והנה על חטאיו של עצמו יש לו התנצלות שיש לו יצר הרע שנברא להסיתו ולהחטיאו, אבל לא להחטיא אחרים, שאין לו בזה שום הנאה. והנה כבר אמרו חז"ל 'ואשר הרעותי שברא יצה"ר, ואלמלא האי קרא היו מתמוטטים ח"ו רגלים כו' ביום הדין (ברכות לב). ועה"פ "ישא ה' פניו אליך" (במדבר ו:כו) כותב שם היש"מ ובקדושת לוי שיישא' היינו נושא עון" שהקב"ה לוקח על עצמו העון, ואז "ישא ה' פניו אליך", וממילא אז עת רצון גדול.

וזהו ואתא הקב"ה ושחט למלה"מ, כאשר יעזור השי"ת והי' ה' למלך על כל הארץ. והנה שמעתי בשם הרה"ק מהרמ"ל מסאסוב זי"ע שאמר לפרש הפסוק (זכרי' יד:ט) "והיה ה' למלך וגו' ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", דהנה הרא"ש כתב בהא דאמרו חז"ל (ר"ה יז:) מה שנאמר בשלש עשרה מדות (שמות לד:ו) "ה' ה'" ב' פעמים - אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה. והקשה, דעל קודם שיחטא הרי לא חטא עדיין, ולמה צריך סליחה. ותירץ דקאי על מחשבת ע"ז, שהיתה לו מחשבה רעה קודם שיחטא, ועל זה צריכין ה' ה'.

והנה לעתיד נאמר (זכרי' יג:ב) "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", וכמו שאנו אומרים בתפלת 'עלינו לשבח', להעביר גלולים מן הארץ וכו' שתבער ותבטל ע"ז מן העולם ולא יהיה מחשבת ע"ז, ולא יצטרך להיות רק פעם אחת ה'. ולכן נאמר "והיה ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", שלא נקרא רק פעם אחד ה', ודפח"ח ושי"י.

תושיה" (איוב ה:יב). ופירש"י, ל"א מחשבה שאדם מחשב כך וכך אעשה, כך וכך תעלה בידי מועלת להשביח הדבר שאין מחשבתו מתקיימת אפילו לדבר תורה, כגון האומר עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגירסא. והיינו כי אם אדם חושב מחשבות כאילו בידו להשיג דבר, מגלה הקב"ה שאין בידו כלום.

וע"ז אתא הקב"ה, והקב"ה מתחרט שברא היצה"ר, וכמ"ש 'ואשר הרעותי' (מיכה ד:ו). ויש להמתיק הביאור בזה עפ"מ שכתב (שמות יט:ד) "ואשא אתכם על כנפי נשרים", ופירש"י וז"ל, הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף אחר פורח על גביו, לכך נותנן [גוזליו] על כנפיו, אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בכני. אף אני עשיתי כן וכו', עכ"ל. וכמ"ש הקרן לדוד, דהיינו שהקב"ה אומר 'ואשר הרעותי'.

ובספר תפארת בנים (לסוכות ד"ה בפיוט) ביאר הענין ע"פ מאמר חז"ל (ברכות לב). שהקב"ה מתחרט על מה שברא היצר הרע. וזה שאמר מוטב יכנס החץ בי - לתלות החסרון בי שבראתי היצה"ר, וישראל אנוסין הם ע"י היצה"ר לחטוא, ולא בכני ועי"ז נסתתם פי המקטרג, ודפח"ח.

והוסיף על זה כדברי הישמח משה (פ' משפטים) עה"פ "ואשר לא צדה והאלקים אנה לידו ושמתו לך מקום אשר ינוס שמה, וכי יזיד איש על רעהו, להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות" (שמות כא:יג-ד). ותוד"ק דידוע דהקב"ה ימינו פשוטה לקבל שבים (ספרי פ' ואתחנן פיסקא ל' כ"ט), אמנם המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה

מדאי מקומות

בשו"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' בבא מציעא	חלק - סימן
נא.	אבל בלוקח מן בעל הבית אין לו עליו אונאה יח-שפו
	ההוא גברא דהוה נקט ורשכי וכו' עליו אונאה טו-ריב, יז-מ, קלא
	על מנת שאין לך עלי אונאה וכו' בו אונאה ד-קצא
	רש"י ד"ה מבעל יז-מ, קלא, יח-שפו
	רש"י ד"ה בצדרייתא יז-קלא
נג.	וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל יט-קב
	תוד"ה ואסורים יט-שמא
נג:	פרט למעשר שני שאין בו שוה פרוטה וכו' בחומשו ט-רטו
	תוד"ה דנפול ה-סב, סג, ח-סח, פג, קיא, קעט
נד.	ד' בד' פריק ואכנפשיה מוסיף חומש ט-ריג, רטו
	הכל מודים בשבת בהקדש וכו' תובעין אותו בשוק ג-לא
	רש"י ד"ה הבעלים ט-רטו
	רש"י ד"ה בשבת ג-לא
	תוד"ה או ט-רטו
	תוד"ה אמר ג-לא
נה.	חמש פרוטות הן וכו' וישיבת הדיינין בפרוטה יב-שעא, יט-קבז
	דא"ר קטינא ב"ד נוקקין אפי' לפחות משו"פ יד-קנו, יז-קסג
	ואת אשר חטא וכו' לרבות פחות מש"פ להישבון ט-שיח, יא-תקי, יד-כז
נה:	אם הוזקו בית דין וכו' בעינן פרוטה יב-שעא, יז-קסג
	רש"י ד"ה אם יז-קסג
נו.	מיתה דבידי שמים וכו' מיתת ב"ד דחמירא ז-קע, יט-שלה
	אלו דברים שאין להם אונאה וכו' המוכר ס"ת ט-שסד
נו:	שכירות יש לו אונאה או אין לו אונאה ד-קלו, ריד
	תוד"ה והאי ד-ריד
נו:	ואין רבית ואונאה להקדש ט-רטו
נח.	תורמין על האבוד ו-סא
	השוכר את הפועל לשמור וכו' שכר שבת י-סד, יז-קנא, יח-רח

- תוד"ה אמר ב-מ
- נח: בהמה ומרגלית אין להם אונאה וכו' רוצה לזווגן יז-מ
- כל היורדין לגיהנם עולים הוין משלשה י-שי, יב-רנא
- נח: אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים יט-קיא, קכב
- נט: המלכין את פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב יז-קע
- שערי דמעות לא ננעלו יח-קעט
- שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו יט-שעו
- תוד"ה דכתיב טז-סח
- נט: לא בשמים היא יז-קלח
- מאי עביד קוב"ה וכו' ואמר נצחוני בני ח-קלז
- וישב לפניו ברחוק ארבע אמות ט-רא
- ס: איתו ליה חמרא וכו' אע"פ שהודיעו וכו' מידע ידיע יב-תכב
- אנא מפליגנא אמגוזי ואת פליג שיסקי יז-קכא
- רש"י ד"ה והא אנו, ד"ה וכו', ד"ה אין לדבר יב-תכב
- סא: לא לכתוב רחמנא לאו בגזל וכו' אמרי הכי נמי יד-קנו, יז-קפב
- תוד"ה אם ג-קטו, ו-קמה, ז-קטי, יז-קסג, יט-קכו
- תוד"ה אמרי יד-קנו, יז-קפב
- תוד"ה לעבור יד-קנו
- סא: אני הוא שעתיד ליפרע וכו' מעותיו בנכרי וכו' לישראל ברבית ה-קיד
- אמר רבי אלעזר רבית קצוצה יוצאה בדיינין יט-קכו
- סב: שנים שהיו מהלכין וכו' שותין שניהם מתים וכו' חייך קודמים 1-שכד, 2-מא, קמא, ט-קעא, שפד, יג-קעג, יד-רעז, טז-צח, יט-קצח, שעה
- הניח להן אביהם פרה וכו' חייבין להחזיר ז-רסג
- ואלו עוברים וכו' המלוה והלוה הערב והעדים ד-קייג, יב-מד
- כל שאילו בניניהם מוציאים מלוה למלוה וכו' יט-קכו
- סג: מאן דאוזיף פשיטי וכו' שהדעת טועה מיחייב לאהדוריה ט-שכג
- רש"י ד"ה ואשכח ט-שכג
- רש"י ד"ה אי בכדי ט-שכג
- תוד"ה ואמר ד-קיב
- סד: המלוה את חבירו לא ידור וכו' הלוהו ודר וכו' ד-ריא, ו-קמה, ז-קסד, יב-תלט
- חצר דלא קיימא לאגרא וכו' עביד למיגר יז-קסד
- תוד"ה אבל ז-קסד

שועזרי הלכה

י"ב י"ג ניסן תשפ"ג לפ"ק

הלכות פסח או"ח סי' תע"ג - תע"ט - ת"פ - תפ"א

מיני הפירות ומיני התבלין

שעושיין אותו מהם

דיש כמה מנהגים באיזה מיני פירות עושין מהם את החרוסת, חוץ מהפירות שמנה המחבר הוסיף בשו"ע הרב (שם) גם תמרים. ועי' צפרי מגדים (א"א ס"ק י"ז) בשם מעגלי לזק (דיני פסח דיני חרוסת) שנתן סימן להדברים שעושין מהם חרוסת, בחרושת [כשקורין אותו עם שי"ן שמאלית הוא חרוסת] אצ"ן ובחרושת ע"ך (שמות לא:ה), אצ"ן ראשי תיבות אפיל [=תפוח] בארין [=אגס] ניסין [=אגוז], עך ראשי תיבות עינגבור צימערונג [והיינו קינמון וזנגביל].

ברכת הכרפס פוטר המרור

שו"ע סע' ו' 'נוטל ידיו לזורך טיבול ראשון ולא יברך על הנטילה. ויקח מהכרפס פחות מכזית ומטבילו בחומץ ומברך בורא פרי האדמה ואוכל, ואינו מברך אחריו". לפי שזרכה ראשונה פוטר גם את המרור [וכן צריך לכוון בדעתו כשמברך על הכרפס לפטור גם את המרור (סידור הרב צעל התניא, ומשנה ברורה) ס"ק נ"ה בשם אחרונים].

סדר הכנת החרוסת

הג"ה סע' ה' 'וארוסת יעשה עב, זכר לטיט, ואחר כך נותנין בו מעט חומץ או יין אדום, זכר לדם. ועושין החרוסת מפירות שנמשלו בהם ישראל, כגון תפוחים תלנים אגוזים רימונים שקדים, ונותנין עליו תבלין, כגון קינמון [=סינמון] וזנגביל [=גינג'ר] הדומים לתבן שהיו מגבלין בו הטיט [=שעושים אותו דק וארוך דהיינו שאין דכים אותם ובכך יהיו ארוכים כמו תבן עי' שעה"ש ס"ק ס"ח)].

בתחילה עושין אותו עב ואח"כ מרכיין אותו

בתחילה עושים את החרוסת עב, ואחר כך נותנים בו מעט חומץ או יין כדי לרכך אותו ובכך יהי' זכר לדם, ומקורו צירושלמי (פסחים פ"י ה"ג) אית דעביד ליה עבה ואית דעביד ליה רכה זכר לדם, וכתבו התוס' (קטו. ד"ה וזריך) והטור שהא והא איתא מתחילה עושין אותו עבה ואחר כך מרכיין אותה. וז"ל שו"ע הרב (סל"ב) ויש לרככו במשקה אדום כגון חומץ או יין אדומים וכו' ומעיקר הדין וכו' ולרככו אפילו במים.

המפה שתהא מנוחת לפניו ולא ישכחנה, ע"ש. הנה שהמזוה שתהא מנוחת לפניו ולא ישכחנה, דכיון שהחלק הזה שמניחין לאפיקומן לאכול הוא במקום קרבן פסח, והדין הוא שקדשים נפסלים בהיסח הדעת.

בבית כ"ק אאדמו"ר זי"ע
לא היו חוטפים האפיקומן

דמוסיה כ"ק אאדמו"ר זי"ע לעורר 'ומכאן שיש לזוהר על האפיקומן ולא כמנהג שהילדים לוקחים אותו ואין סימן לשמירה כלל ואדרבה! ואכן כן היה נהוג אלל כ"ק אאדמו"ר זי"ע שהילדים לא היו חוטפים האפיקומן.

טעם לאלו הנוהגים
שהילדים חוטפין את האפיקומן

דאולם יש הרצה שנהוג אללם שהילדים חוטפין את האפיקומן, ואומרים שמרומז בלשון חז"ל (פסחים קט). חוטפין מנה בלילי פסחים בשביל התינוקות שלא יישנו (חק יעקב סי' תע"ב סק"ב), ולפי הנ"ל יש לתת טעם לדבר דכיון שהילדים רוצים לקחתו ממנו וחוזרים וזאים כסדר ממילא נזכר כל הזמן בהאפיקומן ואינו מסיח דעתו ממנו.

גנינת האפיקומן על הכתף

במגן אברהם (ס"ק כ"ב) וזחק יעקב (ס"ק ל"א) הביאו שיש שנותנין אותה על כתפיהן זכר ליציאת מצרים. והנה בתשובת מהרש"ל (סי' פ"ח) כתב, וז"ל: כשרוצה לאכול [האפיקומן] יוציאה כמו שהיתה בתוך המפה וישלשל לאחוריו וילך

לכתחילה יאכל פחות מן כוית
ולא יברך אחריו

דמה שצריך לאכול פחות מכזית, הוא בכדי שלא להיכנס לספק ברכה אחרונה, כי יש אומרים שגם אם אכל כזית לא יברך ברכה אחרונה, ויש אומרים שצריך לברך, ולכן טוב לכתחילה שיאכל פחות מכזית שלכולי עלמא אין צו כלל חיוב ברכה אחרונה, אמנם גם אכל כזית לא יברך ברכה אחרונה.

יחץ

המשך שו"ע 'ויקה מנה האמנעית ויבצענה לשתיים ויתן חזיה לאחד מהמסובין לשמרה לאפיקומן, ונותנין אותה תחת המפה, וחזיה השני ישים בין שני השלימות."

ביאור ענין השמירה למצה של אפיקומן לשוך המחבר הוא 'לשמרה' לאפיקומן, וכן הוא הלשון בהרצה ראשונים, ומשמעות הלשון שיש ענין מיוחד 'לשמור' את האפיקומן, וז"ל הלבוש (ס"ו) ויתן חזיה לאחד מן המסובין לשמרה כדי לאכול ממנה את האפיקומן מהמזה השמורה על שם ושמרתם את המנות (שמות יב: לד). והיינו שיש מזה נוספת מלבד ע"ס מנות אכילת האפיקומן והוא לשמור את מנות.

וב"ק אאדמו"ר זי"ע (הגש"פ מגיד משנה עמ' מ'–מ"א) פי' בטעם השמירה על פי מ"ש בשו"ת הרא"ש (כלל י"ד ס"ה) דכשמציאים לפניו המנות יבצע הראשונה לשנים ויתננה לאחד לשמור וישימנה תחת

לע"ז כדי שיבינו הנשים והקטנים. ואז יזוה להסירים מעל השולחן ולהניחם בצוף השולחן כאילו כבר אכלו, כדי שיראו התינוקות שינוי וישאלו.¹

והתשובה לשאלה זו, מצוה במשנה ברורה (ס"ק ס"ו) שאומר להם שאין רשאים לאכול עד שיספר זיכרת מצרים, ומקורו זמגן אברהם (ס"ק כ"ו) שם מהרי"ל (הגדה כ"ג). ובמחצית השקל פירש כוונתו (ע"פ התוס' קטו: ד"ה כדי) שעל ידי כן יזוה לשאלו זימת השאלות דהיינו שאלת מה נשתנה וכו' שאנו אוכלין מצה ומרור שעליהם שייך תשובת עבדים היינו ומספר זיכרת מצרים, משא"כ שאלת עקירת השולחן שאינו ענין לסיפור זיכרת מצרים.²

שאלת הנשאל מה נשתנה

שו"ע סע' ז' "מוזגין לו מיד כוס שני, כדי שישאלו התינוקות למה שותין כוס שני קודם סעודה. ואם אין חכמה בזן אצו מלמדו.³ אם אין לו זן, אשתו שואלתו. ואם לאו הוא שואל את עצמו. ואפילו תלמידי

כמו ד' אמות ויאמר כך היו אצותינו הולכים משארותם לרורות בשמלותם, עכ"ל. ומוזג כאן בצדד היטב (ס"ק י"ט) ובפרי מגדים (א"ס ק"כ ז).

אמנם זמגן אברהם כאן משמע שיש לעשות כן מיד אחר היחזק⁴, וכן הוא מנהגו כפי שנהג בקדשו כ"ק אדמו"ר זי"ע ורבותיו נ"ע, שמיד אחר שחולקין את המצה לחצאין זיחזק, לוקחין החלק שמניחין לאפיקומן וכורכין אותו זמפה ונותנו לאחוריו והולך זצית. ובהגדה של פסח מגיד משנה (עמ' מ') נתן כ"ק אדמו"ר זי"ע טעם לדבר, דכיון שמזניעין אותו לפסח, היו עושין כמו שעשו בקרבן פסח שכל אכל נתן פסחו זעורו ומפסילו לאחוריו דרך טייעות.

סילוק הקערה שיש בה המצות

המשך שו"ע וייגזיה הקערה שיש בה המצות ויאמר הא לחמא עניא עד מה נשתנה. הג"ה ויאמר זלשון שמזניים הנשים והקטנים או יפרש להם הענין וכן עשה ר"י מלונדר⁵ כל ההגדה זלשון

¹ וראה בויגד משה (סי' י"ח אות ו') מה שנשא ונתן בזה שמנהג זה של המג"א אינו אותו מנהג של המהרש"ל.

² יש לציין שבשל"ה הקי' (מס' פסחים נר מצוה מ"ב- מ"ג) פירשת כוונת מהרי"ל באופן אחר, דתמה על פירוש הרשב"ם (קטו: ד"ה פטרתן) והתוס' (הנ"ל), וכ' על כן נראה כפי מה שקיבלתי כששואל התינוק למה עוקרין הקערה משיבין לו כי לא נאכל עתה, ולא נאכל עד דברנו דברינו שבח והודאה להש"י, ואומר התינוק מה יום מיומיים, ואז משיבין לו עבדים היינו, ממילא פטרתן מלומר מה נשתנה. ואחר כן מצאתי כן במהרי"ל בשם רבינו שמחה.

³ בהגדה של פסח לפני שאלת מה נשתנה נדפס 'וכאן הבן שואל', ופירשו בספרים הקי' דכאן המקום לבן לשאול מאביו שבשמים כל משאלות לבו לטובה, ובפרט בענין 'הבן' שכאן הוא עת רצון לשאול

ישראל". והטעם כדי לומר שירה על היין (טור בשם מדרש שוחר טוב).

הגדה בהסיבה, בחק יעקב (ס"ק ל"ה) בשם הש"ה שאין לומר את ההגדה בהסיבה אלא באימה וזיראה. וכן פסקו בשו"ע הרב ומשנה ברורה (ס"ק ע"א).

יאמר וְנֹאמֵר לַפְּנֵי בְּנִי קוּד סָגוּל

בברכת אשר גאלנו כשיאמר ונאמר לפניו שירה, צריך לומר ונאמר בניקוד סגול ונאמר שהוא לשון עבר דקאי על גאולת מצרים, ויהי פירושו שכבר אמרו לפניו משה וישראל בצאתם ממצרים שירה חדשה דהיינו שירת הים, וגם יש אומרים [רבי יוסי בצרייתא (פסחים קיז.)] שמשא וישראל אמרו את ההלל (מ"א ס"ק כ"ז, שו"ע הרב סע' מ"ו).

מגין הפעמים שזורקין מן הכוס

הג"ה, ונוהגין לזרוק מעט מן הכוס באצבעו כשמגיע לדם ואש ותמרות עשן, וכן כשמזוכיר המכות דל"ך עד"ש באח"כ בכלל וצפרט, הכל ט"ז פעמים. וזדרכי משה (ס"ק י"ח) הוסיף שרומזים כאן שחרבו של הקב"ה נקרא יהי"ך והוא מלאך הממונה על הנקמה כידוע למקובלים (עי' זהר אחרי סב.). והרמז ט"ז הך והכה (מחצית השקל).

חכמים שואלים זה לזה מה נשתנה וכו'. ומוסיף הרמ"א; וכשהצן או האשה שאלת אין צריך לומר מה נשתנה אלא מתחיל עבדים".

ולגבי שאלת ראש המסובין יש ציה מנהגים, כי הרמ"א כתב שאינו חוזר ושאל וכן יש הרבה שנוהגים כך, אולם יש מקומות שנוהגים שגם כשהצן או האשה שואלים מה נשתנה חוזר ראש המסובין ואומר בעצמו מה נשתנה, וראה בהגהות חתם סופר שכתב שמלשון הרמב"ם (פ"ח ה"ג) וכלן הצן שאל ואומר הקורא מה נשתנה; וכו' משמע שקורא ההגדה יאמר מה נשתנה⁷.

אופן אמירת ההגדה

המשך שו"ע "וכשמחיל עבדים היינו לפרעה, מחזיר הקערה שבה המזות לפניו וקורא כל ההגדה. [כי בשעת אמירת ההגדה צריך להיות המזות לפניו שנאמר לחם עוני ודרשו לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה דהיינו אמירת ההגדה]. וכשיגיע למנה ז' צריך להגזיה להראותה למסובין, שתחבב המנה עליהם (ויש להגזיה מנה הפרוסה שהיא כלחם עוני), וכן כשיגיע למרור זה. וכשיגיע ללפיתך מגזיה כל אחד כוסו צידו עד שחוסם גאל

על הבן להיפקד בדבר ישועה ורחמים בזרע של קיימא לעבודתך וליראתך.

⁷ בויגד משה (סימן כ"א) מביא שראה בכת"י של בעל המשנה שכיר שכתב, שבספר כורסייא דאליהו ממקובל קדוש מירושלים הביא בשם בעלי מקובלים דע"י שאילת מה נשתנה גורמין פתיחת הלב לתורה, ועל כן נהגתי בביתי שכל המקובצים אצלי לבילי הסדר כל אחד ואחד שואל מה נשתנה ומתפלל שיהי לו לפתיחת הלב ואחר גמר כל הנאספים גם אני בעצמי אומר מה נשתנה, עכ"ל.

אופן זריקת היין מן הכוס

והטעם שנוהגין בלצבע [הסמון לגודל שהוא נקרא אלצבע סתם (שו"ע הרב סנ"א)] לרמוז על מה שכתוב (שמות ח:טו) "אלצבע חלקים הוא" (מ"א ס"ק כ"ח). ובפוסקים יש עוד דיעות על אופן זריקת היין מן הכוס, יש נוהגין לזרוק בלצבע הנקרא קמיצה (שהיא אלל הקטנה הנקרא זרת), כיון שכתוב בפרקי דרבי אליעזר שבקמיצה הנה הקצ"ה למנרים ועל אלצבע זו נאמר אלצבע חלקים הוא (מ"א טס).

ובשו"ע הרב (סנ"א) סיים, ויש נוהגין מטעם הידוע להם לזרוק מן הכוס עלמו שלא על ידי אלצבע, והוא דעת האר"י הק' בסידור האר"י¹. ומנהגינו לזרוק בלצבע, כדעת הרמ"א, ובשער הליון (ס"ק פ"א) מניין שהעתיקו להלכה באליה רבה, וכן הסכים בחק יעקב (ס"ק ל"ז).

מכסין הפת בשעה שאוחז הכוס ביד

המשך הג"ה "ויהי" הפת מגולה בשעה שאומר ההגדה עד לפיכך שאוחז הכוס בידו, ואז יכסה הפת". ובשל"ה כתב דגם כשיאמר הפיקסא והיא שעמדה לאבותינו ולנו עד הקצ"ה מצילנו מידם יאחז הכוס בידו, ואז יהי הפת מכוסה כשאוחז הכוס בידו. (משנה ברורה ס"ק ע"ג).¹

הדחת ושטיפת כוס שלישי

שו"ע ס' תע"ט סעי' א' אחר כך מוזגין לו כוס שלישי, ומצריך עליו זרכת המזון ושותהו בהסיכה ולא יצרך אחריו. ולגבי שטיפת הכוס, צריך לראות אם הכוס אינו נקי צריך הדחה ושטיפה, אבל אם הכוס נקי אינו צריך שטיפה כלל.

יכול לשתות כל הכוס אפילו ביותר מכדי אכילת פרס

המשך שו"ע "ולא ישמה יין זינו לכוס

¹ ועי' בשער הציון (שם) דמי שהוא איסטניס ועי"ז יהי נמאס בעיניו לשתות אחר כך הנותר מן הכוס ויבוא לידי הפסד אכלין, אין כדאי לזרוק ממנו באצבעו אלא על ידי שפיכה מן הכוס, כי מצא שיש אומרים שלכתחילה נכון לנהוג כן על ידי שפיכה מן הכוס ולא באצבע, על כן באיסטניס בודאי יש לנהוג כמו שכתבתי. עכ"ל. והנה המציאה שמצא הוא דעת מרן האר"י הקדוש כנ"ל.

¹ ובהגדה של פסח ע"פ ערבי פסחים לזקה"ק בעל הבית שערים צוק"ל ז"ע יש טעם נפלא למה מכסין המצות כשאומרים והיא שעמדה, לפי מ"ש בקדושת לוי (פ' בא) דלמה הקב"ה קורא את החג הקדוש חג המצות ואנו קורין אותו פסח, וכתב הטעם שאנו משבחין ומספרין בשבחו של מקום והקב"ה מספר בשבחן של ישראל כמ"ש אני לדודי ודודי לי, והנה חג המצות נקרא על שם שבח ישראל כמ"ש רש"י ויאפו את הבצק וגו' עוגות מצות וגו' גם צדה לא עשו להם מגיד שבחן של ישראל שלא אמרו האיך נצא למדבר בלא צדה אלא האמינו והלכו, ונמצא חג המצות ע"ש ישראל שאפו את הבצק עוגות מצות ולזה נקרא יו"ט זה בתורה חג המצות כביכול השי"ת מספר שבחן של ישראל, ואנו קורין אותו פסח ע"ש שפסח הקב"ה וכו' שהוא שבחו של מקום. ע"כ. והנה מבוואר בשו"ע או"ח (סי' כ"ה ס"ג) דחולצין תפילין קודם מוסף בשבחו של מקום. ע"כ. והנה נאמר גם כאן דכיון משום דכיון שאומר כתר יתנו לך אין ראוי להיות כתר של תפילין עליו, וכיו"ב נאמר גם כאן דכיון שאומר והיא שעמדה וכו' והקב"ה מצילנו מידם שמספר בשבחן של מקום אינו ראוי שיהי המצות שמורין על שבחן של ישראל מגולין, ולכן מכסין המצות.

וגומר עליו את ההלל, ואינו אומר יהללוך, אלא אומר אחר גמר ההלל הלל הגדול שהוא מהודו לה' עד על נהרות צבל, שהם כ"ו כי לעולם חסדו וכו'".

אדפך אמירת ההלל, במשנה ברורה (סק"א) כתב שאומרים את ההלל מיושב אף שצבל השנה אומרים מעומד, בפסח שאני מפני שמיושב הוא דרך הסיבה וחירות.

אמנם יש שנוהגים לעמוד בשעת אמירת ההלל, ראה בויגד משה (סי' ל"א אות ז') שמביא מכמה לדיקים שהיה מנהגם לעמוד בשעת הלל צליל הסדר בין צהלל שלפני ושלאחר הסעודה, והנה מנהגינו הוא לעמוד רק בחצי השני של ההלל ולא בחצי הראשון.

וטעם מנהגינו הוא כי הנה יש כמה טעמים למה יושבים באמירת הלל צליל הסדר כמ"ש בצית יוסף בהלכות ראש חודש (סוף סימן תכ"ב) ששם שצלי הלקט, ואחד מהם הוא לפי 'שדרך ליל פסח הסיבה וחירות אין מטריחין אותו לעמוד'.¹ ולפי טעם זה משמע שתיקר הטעם לפי שדרך ליל פסח הוא לכך אין מטריחין אותו, אבל שכבד עומד ואין בו טירחא יכול להמשיך לעמוד, ואם כן בתוך הסעודה כשיושב ליד השולחן הוי טירחא לעמוד, אבל אחר ברכת המזון שכבד הולך

רביעי. הג"ה, מיהו מכוס שלישי יכול לשחות כמה פעמים והכל מהשב שחיה אחת אע"ג דהפסיק בינתיים".

כדונתו שיכול לשחות כל הכוס אפילו מחזיק הרבה יותר מרביעית, ואפילו אם מפסיק הרבה פעמים באמצע שתיית הכוס, ורנה לומר שלאחר ששמה רוב רביעית של הכוס הפסיק הרבה יותר מכדי אכילת פרס אפילו הכי יכול להמשיך לשחות (מ"ב סק"ח).

זימון לאמירת הלל

המשך שו"ע "מנזה לחזור אחר זימון. הג"ה, והגדול שבהן אומר הודו ואנא, והאחרים עונין אחריו, וכו'".

הסכמת האחרונים שהזימון אינו לצורך ברכת המזון אלא לענין הלל שמנזה להדר לומר הלל בשלושה, כדי שיהא אחד אומר לשנים הודו והם יענו פסוק שאחר זה. וכתבו שו"ע הרב (סע' ו') ומשנה ברורה (סק"ט) ששם הפוסקים דאף שלכתחילה מנזה מן המובחר לומר הודו ואנא בשלושה אנשים שהגיעו לכלל מנזה, מ"מ אין צריך להקפיד כל כך שצביל זה לטרוח אחריהם ולהציאם מבית אחר, אלא די באשתו ובניו שהגיעו לחינוך.

אופן אמירת ההלל בליל הסדר

סימן ת"פ "כוס רביעי מתחיל לא לנו

¹ אמנם מלשון המשנה ברורה דכתב "ואומרים ההלל מיושב מפני שמיושב הוא דרך הסיבה וחירות", נראה לכאורה דצריך בדוקא לישב ולא לעמוד דרך בישיבה הוי דרך הסיבה וחירות, אולם באמת מדברי השבלי הלקט הג"ל שהוא מקור הדברים (כמו שציין בשה"צ שם אות א') נראה דאין צריך בדוקא לישב רק שלא הטריחוהו לעמוד ואם רוצה להחמיר ולעמוד בודאי שפיר עבד.

או רוב נסים ואומץ גבורותיך
 במגן אצרהם (שם) צסם המטה משה
 (אות תרנ"ט) שאז רוב נסים אומרים
 צלילה ראשונה ואומץ גבורותיך צלילה
 שניה, וצחק יעקב (סק"ה) כתב שאין
 נוהגין כן רק אומרים הכל צשני הלילות
 שוים. וכן הוא מנהגינו.

לעסוק ביציאת מצרים עד שתחטפנו שינה
 סי' תפ"א סעיף ב' "חייב אדם לעסוק
 בהלכות הפסח וביציאת מצרים ולספר
 צנסים וצנפלאות שעשה הקדוש צרוך הוא
 לצבותינו עד שתחטפנו שינה".

דיש לעורר על הדבר כי ליל צצועות
 שאינו אלא מנהג צעלמא מהדרין על זה
 ציותר, ואילו צליל הפסח שהוא דין מפרש
 צשולחן ערוך אין משגיחים על זה כל כך.
 וצטור מצואר צסם רצינו שזה הטעם שאין
 לשותת יין אחר הד' כוסות דכיון שחייב
 לעסוק בהלכות הפסח שמא ישתה
 וישתכר, וכן לעיל (סי' תע"ו ס"א) שכתב
 הרמ"א שלא יאכל ולא ישתה יותר הרצה
 יותר מדי, שלא יאכל האפיקומן על אכילה
 גסה או ישתכר ויישן מיד, ציאר הגר"א
 (והוצא צמ"צ שם סק"ז) שהוא משום מה
 דתניא צתוספתא חייב אדם לעסוק
 בהלכות הפסח כל הלילה.

אנה ואנה, וצפרט לאלו שנהגים לומר
 פסוקי שפוך חמתך צעמידה [ויש שנהגו
 לעמוד אז מפני צבודו של אליהו הנביא
 זכור לטוב¹¹] ממשיכים לומר את ההלל
 צעמידה.

זמן מציגת כוס רביעי

זמן מציגת כוס רביעי, יש נוהגים למזוג
 קודם אמירת שפוך חמתך ויש נוהגים
 אחר אמירת שפוך חמתך, ויש נוהגים
 ששופכין קצת מכוס של אליהו לתוך כוס של
 כל א' מהמסובין ומשלימים צשאר יין, וכן
 הוא המנהג צחצר הקודש צאצוב [ומנהגם
 דכשמגיעים ליהללך משלימים למלאות
 הכוס].

זמן שתיית כוס רביעי

זמן שתיית כוס רביעי, המגן אצרהם
 (סק"ב) מציא שתי דיעות אימתי לשותת
 הכוס, דעת הצ"ח והמהרש"ל דיש לשותת
 הכוס מיד אחר סיום צרכת ישתצת, קודם
 אמירת הפיוטים, כיון דהפיוטים אינם
 אלא מנהג צעלמא, ומנהג מהר"מ וכן
 הוא צסידורים שמסמיכים שתיית הכוס
 לסוף הסדר, ושותים אחר פיוט כי לו
 נאה, והוא כדי שלא יהא צמא אחר הסדר
 כשיצב, וכן הוא מנהגינו, ונהרא נהרא
 ופשטיה.

¹¹ ומסופר על הגאון בעל נודע ביהודה צצ"ל כי נהג ללוות את אליהו אל המדרגות אחר אמירת שפוך חמתך, ואמר על זה כ"ק בעל החידושי הרי"ם צצ"ל כי אין זה הכרח שהנו"ב ראה את אליהו, אלא שהאמין באמונה פשוטה שאליהו בא לבתי ישראל לבילי פסח, ואמר שאמונה פשוטה זו היא מדרגה גדולה יותר מגילוי אליהו בפועל.

אולם כזר כתב השל"ה הק' (חלק מנה עשירה סוף דרוש ג') שחסידים ואנשי מעשה אומרים שיר השירים צליל שמורים.

אמירת שיר השירים אחר הסדר המנהג לומר שיר השירים אחר הסדר, הגם שאינו מזוהר בפוסקים שיש לאמרו, שמורים.

מצבת הרה"ק רבי אשר ישעי' רובין מראפשיץ זי"ע (עיין להלן במדור הילולא דצדיקא)

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש ז"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

בבא מציעא נ"ה ע"א

ורבינו בשו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' קנ"ז), אחר שהביא תשו' בית יצחק הנ"ל כתב דברי הגאון ז"ל, צ"ע מהא דאמרו בגמ' (ב"ב י). ר' אליעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, אמר "אני בצדק אחזה פניך" (תהלים יז:טו). ובגמ' עוד שם (י:) ר"א בן יעקב אומר, לא יתן אדם פרוטה לארנקי של צדקה אלא א"כ ממונה עליה כר' חנינא בן תרדיון. הנה דייק בכל המקומות לומר 'פרוטה לצדקה', וע"ז קאי הקרא ד'אני בצדק אחזה פניך', ואי בפחות משו"פ נמי הוה צדקה, הי"ל לומר ר"א נתן משהו בכל יום לצדקה קודם התפלה. וכן בלא יתן אדם לארנקי לצדקה, הי"ל סתם לא יתן אדם לארנקי של צדקה, ולמה לו להזכיר 'פרוטה' בכלל. ובתוספתא (פאה פ"ד) מבואר דעני שנתן פרוטה לצדקה מקבלין הימנו, ועי' פרישה (יו"ד סי' רמ"ח), ולכאורה הי"ל 'עני שנתן משהו לצדקה מקבלין הימנו'. אשר לכן נלפענ"ד דודאי פחות מפרוטה כיון דלאו ממון הוא אינו בכלל צדקה.

וקצת יש לדייק מלשון הקרא "נתון תתן וגו' ולא ירע לבבך בתתך לו", והנה אמרו ז"ל (סנהדרין נט.) ב"נ נהרג על פחות משו"פ. ופירש"י משום דהם אכזרים ואינו מוחל, אבל ישראל מוחל אפחות מפרוטה. ואינימא דפחות מפרוטה נמי בכלל צדקה הוא, כיון דישראל מוחל אפחות מפרוטה למה צותה תורה "ולא ירע לבבך בתתך לו", הרי בסתם אדם מישראל מוחל על פחות מפרוטה,

חמש פרוטות הן: ההודאה שוה פרוטה, והאשה מתקדשת בשוה פרוטה, והנהנה בשוה פרוטה מן ההקדש מעל, והמוצא שוה פרוטה חייב להכריז, והגוזל את חברו שוה פרוטה ונשבע לו - יוליכנו אחריו אפילו לְמָדִי.

הנה חקרו גדולי האחרונים אי מקיימים מצות צדקה בפחות משהו פרוטה. בשו"ת מהרי"ל דיסקין (ח"א סי' כ"ד) כתב שבפחות משו"פ ג"כ יוצאים ידי חובת מצות צדקה. והביא ראיה לזה ממה שמבואר בסוגיין, חמש דברים שצריך בהם שו"פ, ומכך שלא הביאה דבר נוסף שהוא בפרוטה, והוא מצות צדקה שמקיים רק בשו"פ מוכח שגם בפחות משו"פ מקיים מצות צדקה. וכן כתב בשו"ת יהודה יעלה (ח"ב סי' קפ"ז) דאע"ג שבפסוק כתיב "נתון תתן" (דברים טו:), ובתוס' (מז. ד"ה קונים) כתבו שלגבי ממון בכל מקום נתינה הוא פרוטה, מ"מ כיון שכתוב "נתון תתן" הרי זה מיעוט אחר מיעוט ולרבות פחות משו"פ.

ובשו"ת בית יצחק (או"ח סי' כ"א) כתב דאפי' בפחות מפרוטה מקיים מצות צדקה משום אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. והא דאמרינן (ב"ב ט:) כל הנותן פרוטה לעני מתברך בו ברכות, או י"ל דלאו דוקא פרוטה, או דהברכה של ישעי' הנביא לא משמע אלא בנתינת דבר חשוב, אבל קרא ד"נתון תתן" מקיים בכל שהוא.

קניבסקי זצ"ל דאינו מחוייב ליתן צדקה משום דעוסק במצוה, אבל מותר לתת אם רוצה. ועוד מביא מהג"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל דאין זכות לגבאים לתלות מודעות למנוע העניים לבוא בזמנים מסויימים, שיש לעניים הזכות לגבות מתי שירצה, וכן הי' דעת רבינו.

ובספר חוט שני (יו"ט עמ' שנ"ב) מביא משם הג"ר ניסן קרליץ שליט"א שאין היתר לעני להפסיק תלמוד תורה דרבים, וכן אין להציבור הלומדים להפסיק מתלמודם כדי ליתן צדקה, ואף שלמעשה העני הולך ליחיד הלומד שם, מ"מ כיון שבסך הכל נגרם ביטול תלמוד תורה דרבים, כל יחיד ויחיד פטור מליתן לו [ואינו עובר על 'לא תאמץ' ו'לא תקפוץ'] כיון שהעני יכול לבוא בזמן אחר שאין ביטול תורה לרבים.

ובדין אי מותר ליתן צדקה באמצע פרשה שניה של ק"ש, עי' שו"ת משנה הלכות (ח"י סי' י"ד) תשובה להג"ר בנימין זילבר בעל שו"ת אז נדברו. ומה שהביא מהג"ר חיים קניבסקי זצ"ל, ועי' עוד בשו"ת ויברך דוד על הל' תלמוד תורה (סי' ב') להג"ר ישראל דוד הארפענעס שליט"א.

וכ"ש שלא ירע לבו בתתו לו, אבל בפרוטה שפיר אמרו "ולא ירע לבבך", ודו"ק.

[ועיין בשו"ת שבט הלוי (ח"ה יו"ד סי' קל"ד סוף אות ג') שכתב וז"ל, ס"ד ברמ"א, אפילו אינו נותן לו רק גרוגרת אחת, נלענ"ד דעיקר הרבותא בזה אע"פ שהוא פחות משו"פ, דאין נתינה פחות משו"פ, אעפ"כ יתן, דעצם הדבר שאינו קופץ ידו וממלא בקשתו של עני בחלקו עכ"פ הוא מצוה גמורה, ולולא דמסתפינא אמינא דאע"פ שנתנית צדקה בתור מ"ע אינו מקיים רק בשו"פ כלשון נתינה בכל מקום, מ"מ הלאו ד"לא תאמץ את לבבך" אולי עובר ג"כ בפחות מזה אם באמת קופץ ידו גם מזה].

והג"ר חיים קניבסקי זצ"ל בספרו דרך אמונה מתנות עניים (פ"ז ביאור ד"ה מ"ע) כתב להקשות על המהרי"ל דיסקין הנ"ל, שהרי גם ריבים לא חשב ביחד עם החמש פרוטות, ובכל זאת הדין הוא שאינו עובר בריבית בפחות משו"פ. אלא ע"כ שלא מנה כאן הכל ושייר גם צדקה.

ובדין אי חייב להפסיק באמצע הלימוד כדי ליתן צדקה לעני, כתב בספר הליכות ישראל (טאפלין, סי' מ"א אות י"ג) בשם הג"ר חיים

הילולא דצדיקיא

י"ד ניסן תר"ה

הרה"ק רבי אשר ישעיה דובין מראפשיץ זי"ע

רבינו אשר ישעיה נולד בוורשא (Warsaw, Poland) בערך בשנת תקל"ז (1777 למס'), לאביו רבי אליעזר ליפמאן זצ"ל, ולאמו מרת פרומט ע"ה, בת הרה"ק רבי אשר הורוויץ זצ"ל הגדול מנאראל (Narol, Poland), נכד המהר"ם מטיקטין (Tykocin, Poland) זצ"ל, מגזע השל"ה.

פרק האיש מקדש

פעם נזדמן הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ (Ropczyce, Poland) זי"ע להיות בווארשא, ונכנס שם לאיזה בית מדרש, וראה שם בחור צעיר [היה זה רבינו] שישב ועסק בתורה בהתמדה רבה. הרה"ק מראפשיץ נכנס עמו בשעשועי דאורייתא, ומצא חן בעיניו, וראה שהוא ראוי להיות חתן לבתו היחידה מרת רייצא ע"ה. שאלו הרה"ק מראפשיץ על עסקי אביו, והשיב בחור, שאביו הנו חייט. ביקש הרה"ק מראפשיץ ממנו שיוליכהו לבית אביו, כי מלבושו קרוע, וברצונו שאביו יתקננה. הבחור הוליכו לבית אביו, והרה"ק מראפשיץ מסר את המלבוש לידי החייט. בשעה שעסק בתיקון הבגד, פנה אליו הרה"ק מראפשיץ, ואמר: "בחנתי את בנך הבחור, והנה הוא בחור הגון, ובאם תרצה להתחתן עמי, אזי גם אני מסכים לזה, וכשר הדבר בעיני". החייט שלא הכירו, ולא ידע שהוא הרב מראפשיץ, וגם ראה שלבוש במלבוש קרוע כעני, לא היה נראה בעיניו העסק כלל, ועשה תנועת ביטול בידי, ואמר: "נאזשע דיר א מחותן, פאר מיין אשר'ל וויל מען מיר געבן טויזנט רובל נדך", כי היה עילוי מפורסם.

ענהו הרה"ק מראפשיץ: "מיין ליבער יוד, הלוא אין מבטלין שידוכים בידיים". והוסיף: "לך ותשאל את הרב בעיר על זה, ותשאל אותו מה דעתו שהרב מראפשיץ רוצה להתחתן עמכם". כששמע החייט שהוא רב, התחילו דבריו להתקבל באזניו, ותיכף הלך להתיעץ עם הרב מווארשא. כשמוע הרב מווארשא במה המדובר, השיב: "מה, הרב מראפשיץ רוצה להתחתן עמכם? חוש מהר להשתדך עמו!" וכן הוה שנגמר השידוך.

בעת ההוא נסע הרה"ק מראפשיץ לרבו הקדוש הרבי מלובלין (Lublin, Poland) זי"ע, ובישר לו אודות קשר החיתון שעשה לבתו עם בחור מווארשא. כששמע החוזה, שהמחותן הנו חייט, הרע קצת בעיניו, ואמר בתמיהה: "איר כאפט שידוכים אין גאס?"

לאחר זמן נסע הרה"ק מראפשיץ עוד הפעם לרבו הקדוש, ולקח עמו את החתן. כשראה אותו הרבי מלובלין, אמר להרה"ק מראפשיץ: "חכם עדיף מנביא". בליל שבת קודש לפני ברכת המזון, אמר הרבי מלובלין: "מי נאה לברך?" כך היה מנהגו של הרה"ק החוזה מלובלין לומר כל פעם לפני ברכת המזון (עי' פסחים קיט:), ונתן את הכוס לחתן לברך. בצפרא דשבתא בסעודת היום, שאל הרבי שוב: "מי נאה לברך?" והרה"ק מראפשיץ הבין שברצון

הרבי לכבד גם הפעם את החתן, ואחז את שפת חלוקו של הרבי, [הרה"ק מראפשיץ עוד הסתופף בצל הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע, רבו של החוזה, ולכן הרהיב עוזו בנפשו לעשות כדבר הזה] ואמר: "רבי, מתיירא אני מעינא בישא"? אז כיבד הרבי מלובלין איש אחר לברך. הרבי מלובלין התבטא אז ברוח קדשו על רבינו: "א כשר'ן קרבן פסח", ואכן נסתלק בערב פסח. (י"ג אורות פשעווארסק ח"ב מערכת הרה"ק ר' אשר'ל מראפשיץ)

רבינו היה סמוך על שלחן חותנו, ואת שם משפחתו 'רובין' נתן לו הרה"ק מראפשיץ, כי שם משפחת אביו הרה"ק רבי מנחם מענדל מלינסק (Lesko, Poland) זי"ע היה 'רובין', והרה"ק מראפשיץ לקח לעצמו את השם 'הורוויץ', שהוא שם משפחת אמו. (אור ישע)

סיפר רבינו: "פעם אחת כשהייתי אוכל על שולחן חותני, בא חותני בעת שאכלנו סעודת ערב, ואמר לנו: "עסט, עסט". והיה לנו הדבר לפלא, למה צריך לומר 'עסט, עסט', הלוא אנו רעבים. ואמר לנו חותני הקדוש: "הרי שאתה מתמה למה אמרתי לכם 'עסט, עסט', הלוא אתם רעבים ואוכלין ממילא? אלא בזה תקיימו גם 'מצוה לשמוע דברי חכמים' (יבמות כ.).". (שרגא המאיר פ' לך עמ' כ"ז)

בצל רבותיו הקדושים זי"ע

רבינו הסתופף בצלם של צדיקים רועי החסידות, ביניהם הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא (Opatów, Poland) זי"ע, והמוגיד מקאזניץ (Kozienice, Poland) זי"ע. גם הסתופף בצל הרבי מלובלין זי"ע, ורבינו העיד עליו שהיה אוכל כזית מקרבן פסח בכל ליל התקדש חג הפסח, שאליהו הנביא זכור לטוב הביא לו, וכן ראו בעת אכילת האפיקומן ששפמו שסביב לפיו הקדוש היה לח משומן.

כן הסתופף אצל הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימינוב (Rymanów, Poland) זי"ע. פעם ביאר דבריו הקדושים ששמע מחותנו, שישראל לא בסיני כי אם קמץ אלף. וביאר רבינו כוונת דבריו, כי אות 'אלף' במילואו, הם ראשי תיבות 'אֶזֶן לֵב פֶה', ושלשתן בגימטריא 'עינים', שעיקר העיקרים לשמור על אלו האיברים וכו'. וזה נרמז ב'קמץ אלף', שצריך לקמץ חושים אלו לשמור עליהן שלא יפרצו.

על כס ההנהגה

הרה"ק מראפשיץ מינה את חתנו - רבינו לרב הצעיר בראפשיץ, והיו כמה אנשים שלא היה זה לרוחם, כי שררה אז עניות במדינת פולין, גם היה בהם ממדת הקמצנות ולא רצו לשלם לו שכרו. בהגיע יום הפורים שלח בעל הבית אחד משלוח מנות לרבינו עם סכום כסף. רבינו קיבל את המאכלים, אבל את המעות שלח לו בחזרה, כי שמע שהוא מהמתלוננים שאין להם מעות לפרנסו, וחשש שהלה לא נתן בלב שלם. כשהגיע הדבר לאזני חותנו הרה"ק, קרא לו ואמר: "אשר לעבן, במה יצטדק האיש הזה בעלמא דקשוט, אם היית מקבל ממנו את המעות, יש משהוא בידו להצטדק, שנתן לאשר זהוב אחד שישב באהלה של תורה, ושתה כמה כוסות קפה להכנה לתפלה. אך אם לא תקח את הכסף, לא יהיה לו במה להצטדק".

(י"ג אורות ח"ב מערכת רבינו)

כ"ק אדמו"ר מפשעווארסק (Przeworsk, Poland) זי"ע ביאר עובדא זו, שהרה"ק מראפשיץ רצה ללמוד לרבינו, שאם ישלח לו חזרה מעות אלו אע"פ שקיבל ממנו המזונות, אז הראהו בזה שאכן קפד עליו בזה שדיבר, ולעלמא דאתי יענש עבור זה. ובכן צוהו חותנו בדרך רמז, שהיה לו ליקח מעות אלו, כי היה אוהב ישראל בתכלית, ולא רצה שיענש עונש בעבורו. ואם תקשה, הלוא אין ברצונו להשתמש במעות אלו לדברים שבקדושה כנודע מספרים. על זה ענהו חותנו ברמיזה 'עטליכע טעפיל קאפע צוליב הכנה', שאע"פ שלך אין זה כי אם בשביל הכנה, אעפ"כ לבעה"ב הוא עטליכע טעפיל קאווע, ויהיה לו במה להצטדק.

כאשר מסר הרה"ק מראפשיץ את הרבנות לרבינו, תמה עליו הרה"ק מרוזין (Ruzhyn, Ukraine) ושאלו: "יש לך שלש בנים כאלו [הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב (Tarnobrzeg, Poland) זי"ע, הרה"ק רבי יעקב ממעליץ (Mielec, Poland) זי"ע, הרה"ק רבי אברהם חיים מלינסק זי"ע], ואתה ממנה את חתנך לממלא מקום?" והרה"ק מראפשיץ לא נתן טעם לדבריו.

לאחר פטירת חותנו הקדוש מראפשיץ ביום י"א אייר שנת תקפ"ז (1827 למס'), מילא את מקומו, וניהל עדה, ורבים נהרו אליו להתבשם מזיו קדושתו. הרה"ק רבי שלום מקאמינקא (Kamianka-Buzka, Ukraine) זי"ע אמר, מיד שבאו אל ביתו של רבינו, ונתנו את היד על המזוזה, מיד נתמלאו ביראת שמים. עוד אמר הרה"ק מקאמינקא פעם להגאון רבי נתן גאלדבערג זצ"ל אודות רבינו: "ווייסט וואס איך וועל דיר זאגן? אין יראת שמים איז ער א חד בדרא. ווייסט נאך וואס איך וועל דיר זאגן? די גרעסטע יראי שמים פון דור דרייען זיך ביי איהם. ווייסט נאך וואס איך וועל דיר זאגן? אז מען רירט נאר אן די קלאמקע, איז שוין מסוגל צו יראת שמים". הגה"ק בעל קול אריה זצ"ל סיפר: אצל רבינו היו כל הפתחים פתוחים, והעם עמדו בחוץ ולא הרהיבו עוז לכנוס בפנים מגודל המורא והפחד.

רבינו היה כל ימיו נחבא אל הכלים, ועבד עבודתו בהסתר גדול, ומעולם לא ראו אותו לומד בספר, רק בימי הקיץ הארוכים, היה פעמים רואים אותו מעיין מעט בספר אלשיך הקדוש.

סיפר נכדו בעל אמרי יהודה מברעזאן (Brzeżany, Ukraine) זי"ע: "שמעתי מאאמו"ר ז"ל מעשה שהיה אצל חותנו, הוא זקיני הק' מראפשיץ ז"ל. שפעם אחת בא אליו איש אחד, והיה אצלו כמה שבועות. ואח"כ אמר האיש בלבו: זה כמה אני יושב פה, ואני חפץ לנסוע לביתי, ועדיין לא אמר לי רבי איזה דרך לעבודת הבורא יתברך וכדומה. על כן הלך האיש בבוקר לחדר זקיני הק', במחשבה לאמור לו שגידי לו איזה דרך. ופתח הפתח ונכנס לחדרו, ומצא אותו הולך בחדרו אנה ואנה כדרכו בקודש. ותיכף פתח זקיני הק' בדברים אליו: "כתיב (דברים לא:א) 'וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל'. וכי משה הלך לבית כל אחד ואחד, ואמר לו דבר ה'? רק הפירוש כך, 'וילך משה', שמשה הלך בחדרו אנה ואנה בדביקות, 'וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל', בזה דיבר מחדרו לכל אחד ואחד". ומיד נסוג אחור האיש מלדבר דבריו, ויצא בתשובה, כי ע"י שהצדיק עובד ה' בחדרו מאיר אור עבודת ד' לכל אחד ואחד בלבו".

(אמרי יהודה פ' חיי שרה)

עינים צופיות

פעם היה הרה"ק (משינאווא) Szreniawa, Poland) זי"ע אצל רבינו, והיה לו רצון לברך ברכת המזון על הכוס, כי לא היה אז בקו הבריאות, וזה מסוגל לרפואה (עי' זה"ק ח"א רנ), אבל חשב שלא יתמלא רצונו, כי ישבו כארבע או חמשה צדיקים סמוכים יותר לראש השלחן. אולם רבינו תפס מחשבתו וכיבדו כרצונו. (י"ג אורות מערכת הרה"ק משינאווא)

הגה"ק בעל קול אריה זצ"ל הרבה לנסוע אל רבינו. על אחת מן הנסיעות מסופר: פעם כאשר יצא יחד עם חבורה לצאת לנסיעה, בעודם על העגלות טרם יצאם מן העיר, פתחו עליהם הני כלבין חציפין את פיהם בנביחות וקולות. נענה הקול אריה ואמר: "כבר ידענו שהמתנגדים שהפריעו לחסידות שלא לשם שמים, שבים ומתגלגלים בכלבים, ומן הנראה שכשם שבחייהם הפריעו במעשיהם לחסידים הבאים להסתופף בצל רבם, כן גם עתה בגלגולם, שבים ועושים כן". כשהגיעו לראפשיץ, בעת שבאו לקבל שלום מאת פני הקודש, פתח רבינו ואמר לבני החבורה: "מה שאומרים העולם שהמתנגדים באים בגלגול בכלב, תדעו שכן הוא, ואמת הוא", ויהי לפלא.

מסופר: הרה"ק רבי שלמה ממונקאטש (Mukachevo, Ukraine) זי"ע, בן הרה"ק רבי אלעזר מלאנצוט (Łańcut, Poland) זי"ע, היה חתן הרה"ק רבי שמעלקא מסאסוב (Sasiv, Ukraine) זי"ע, בנו של הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע. בעת התנאים נתן הרה"ק רבי שמעלקא מתנה לחתן, קופסא של כסף להרחת טאביק, ולאשר הרה"ק רבי שלמה לא נהג לשאוף טאביק, היה הקופסא ביד אביו הרה"ק רבי אלעזר שהשתמש בה.

פעם אחת נסע הרה"ק רבי אלעזר אל רבינו. בשבת קודש בעת עריכת השלחן, רצה הרה"ק רבי אלעזר לשאוף טאביק, ומפני שהיה לו דרך ארץ ומורא רבו, טמן הפושקא תחת השלחן בעת ששאף הטאביק. אמנם תיכף שאל רבינו: "מי הוא שיש לו טאביק טוב עם ריח מבושם מאוד?" שם ישבו כמה אנשים אשר היה להם טאביק טוב, וכל אחד הושיט לו קופסא שלו. אבל רבינו אמר לכולם שלא לקופסאות כוונתו.

הרה"ק רבי אלעזר אשר מתחילה ירא לגלות, כי הוא האיש ששאף הטאביק, אך לבסוף כאשר מיאן רבינו בטאביק של כל המסובין, נתן לו פושקא שלו, והוסיף לומר כי פושקא זו מהרה"ק רבי משה לייב מסאסוב. אז אמר רבינו: "די טאביק האט מיך דאך דערקוויקט", כי הרגיש בה כח קדושת הצדיקים, אשר צדקתם וקדושתם שורה גם על כלי תשמישן אף לאחר פטירתן לדור דורים. (מגדיל ישועות מלכו אות מ"ב)

מעשה היה בגדול אחד שהרביץ תורה לרבים: פעם אחת עלה ברעיונו: למה יבלה זמנו בלימוד התלמידים, הרי צדיקים יושבים במנוחה ומתבודדים בינם לבין עצמם, ועובדים עבודה שלב בדביקות ויחודים, א"כ יעשה כן גם הוא. אמנם על אף מחשבותיו, לא רצה להוציא מחשבתו מכח אל הפועל מבלי לשאול בעצת רבו - רבינו. תיכף נסע אל רבינו. והיה בבואו מצאו שוכב על ערש דוי, נתן לו והחזיר לו שלום.

ויהי הוא טרם כילה לדבר, פתח רבינו ואמר: "הסכת ושמע, ואגיד לך דבר תורה. כתיב (בראשית וט): "אלה תולדות נח", 'אלה' מרמז על עבודה זרה, כמה שנאמר (שמות לב:ד)

"אלה אלהיך ישראל". והיא היא תולדות נח, כי תולדות הבטלה והמנוחה המה עבודה זרה. ואם תאמר הלא 'נח איש צדיק תמים היה בדורותיו', הלא עינינו רואות בכל דור צדיקים יושבים דשנים ורעננים ונחים באהליהם, ומעשנים לולקע ציבעך. על זה אמר הכתוב 'את האלקים התהלך נח' - צדיקים אלו גם מנוחתם היא 'את האלקים' - לצורך עבודת ה', אבל אתה אל תעזוב דרכך בהרבצת תורה לרבים". (עשר צחצחות מערכת רבינו)

דרכו של רבינו היה לאכול בשבת מאכלים חמים מאוד. פעם אחת שבת רבינו בעיר טארנא (Tarnów, Poland), ורצה לערוך את השולחן באכסנייתו, כדי שלא יצטרכו לטלטל את המאכלים ועי"ז יצטננו. אבל היות שהיה שם קהל גדול מאוד, ולא היה שייך לערוך שם את השולחן, חיפשו מקום הקרוב ביותר לאכסניה, כדי שלא יצטרכו לטלטל את המאכלים הרבה. וכך עשו, עטפו את המאכלים מכל הצדדים היטב שלא יצטננו.

אחר שהביאו את המאכלים אמר: "ומה המאכלים שאין להם לא עינים ולא אזנים, ועטפו אותם היטב היטב כדי שלא יצטננו, ואעפ"כ נצטננו בדרך. אדם שיש לו עינים ויש לו אזנים, כמה הוא צריך לזהר שלא להצטנן מללכת קצת ברחוב". (אור ישע)

בכל שנה נסע הנגיד הרה"ח רבי פנחס מדאראג (Hajdúdorog, Hungary) ז"ל לראפשיץ [מרחק של 190 מייל], ובכל פעם היה שובת בשבת שלפניו באוהעל [מרחק של 50 מייל על הדרך לראפשיץ] (Sátorajújhely, Hungary) אצל הרה"ק בעל הישמח משה זי"ע. פעם אחת כשהיה באוהעל, ראה שם איש אחד, ושאל עליו: "מי הוא זה?" אמרו לו שהוא בא מארץ בעהמען (Bohemia [western Czechia]), ובא עד אוהעל [מרחק של 400 מייל]. וכאשר ראה את גודל עבודתו של הישמח משה, נתעורר לתשובה, ונכנס לבית הרה"ק, וביקש ממנו שיתן לו דרך תשובה על חטאיו, וכן עשה. כאשר שוחח ר' פנחס עם איש הזה, התאונן לפניו על שאין בכוחו לקיים את כל אשר צוה עליו הרה"ק. אמר לו ר' פנחס, שיבוא עמו לרבינו: "והרה"ק מראפשיץ יתן לך תשובה קלה מזו". וכן היה שנסעו יחד לראפשיץ.

כאשר הגיעו לראפשיץ, נכנס ר' פנחס אל רבינו, הציג לפני רבינו את האיש, והראה לו סדר התשובה אשר היה לו בכתב מהרה"ק מאוהעל. כאשר ראה רבינו את החטאים שנזכרו במכתב, התחיל לחקור אותו על חטאיו, וסיפר לו כהוייתו. אמר לו רבינו: "איך ווייס נישט וואס דער אוהעלער רב דענקט זיך, אויף אזעלכע גרויסע חטאים, האט ער געגעבן אזוי א קליינע תשובה". כאשר שמע האיש את דבריו התעלף.

המשיך רבינו ואמר: "הלא חטאת לפני מלך מלכי המלכים, ומה יועיל לך כל התעניתים והמקוואות והגלגול שלג אשר צוך הרה"ק מאוהעל, הלא אפילו אם תהרוג אותך לא יועיל לך. הנה עצתי היא שלא תתענה כלל, כי בזה לא יכופר לך". אמר האיש בבכיה רבה: "רבינו, אומרו לי שלא להתענות, אבל דאס הארץ טוט מיר וויי, אויף דעם וואס איך האב געזינדיגט". ענה רבינו: "ווען דיר וועט וויי טוט דאס הארץ, זאלסטו טרינקען א שטארן ברוינפען".

וסיפר מעשה: "פעם בא לפני חותני הקדוש איש אחד לקבל תשובה, וצוה לו להתענות כמה וכמה ימים. הבעל תשובה לא היה יכול לכתוב, לפיכך שרטט לו חותני על דף אחד כמו שהיו משרטטים בבתי משתאות על הקורה, צורת |, זה מספר אחד, ו-|| פירושו שנים,

וכן הלאה, וכך שירטט לו מספר של תעניתים שצריך להתענות. חזר האיש לביתו, וכתב את הנ"ל על קורות ביתו, והתחיל להתענות. כאשר התענה יום אחד מחק את המספר |, וכאשר עשה עבירה כתב שוב את המספר, וחוזר חלילה, כך היה כותב ומוחק". סיים רבינו: "לכן איני מצווה לבעל תשובה להתענות, רק שלא לעשות עבירות".

האיש נשאר שם איזה שבועות, ואחר כך שלח אותו רבינו בחזרה אל הישמח משה. כאשר בא לפני הרה"ק מאוהעל, ונתן לו שלום, שאלו: "היכן היית?" אמר לו שהיה בראפשיץ. אמר הרה"ק: "אזוי ארויס צו נעמען איין נשמה פון איין יוד, און זי אויס צו וואשען". האיש הזה נשאר באוהעל, וקראו אותו רבי משה גלאזער, והיה חסיד גדול. (מראה אש עמ' ל"ו)

רבינו הדריך את חסידיו להתרחק מן הגאווה, וכמו שכתב בנו: "כמו שאמר אבי מורי רבינו הקדוש רבי אשר ישעי' ז"ל, כי מדרך העולם שכל אחד מתפאר שאתרוג שלו נאה יותר משלך, וזה אומר וכו'. ואמר אבי הקדוש ז"ל שלא זו הדרך, כי מי שאוהב את הקב"ה באמת, מאי נפקא מינה אם הוא בעצמו עושה רצונו יתברך אם חבירו, כיון שיש להקב"ה נחת רוח מאי נפקא מינה אם מזה אם מזה כנזכר. אלא האדם שמתפאר, ההתפארות בא מסטרא אחרא, כי אינו משבח אלא את עצמו, לאמר אני זהיר במצוות, ותועבת ה' הוא. על כן צריך כל אחד לראות שלא ירצה את עצמו כלל, רק שיהיה נחת רוח להבורא ברוך הוא בין שיהיה ממנו, ובין שיהיה מאחר. וככה ישמח כשיעסוק הוא בתורה ומצוות כמו חבירו, כיון שיש להשם יתברך כביכול נחת רוח". (לחם שמנה פ' במדבר)

פטירתו

בחורף לפני הסתלקותו הראה רבינו להרה"ק רבי אהרן מקראקא (Kraków, Poland) זי"ע, בנו של הרה"ק המאור ושמש זי"ע, ולהרה"ק מצאנז (Nowy Sącz, Poland) זי"ע בלוח השנה שנרשם שם בערב פסח 'ת"ב' [הכוונה ל'תענית בכורים']. ושאלם: "מה זאת שנרשם כאן 'תשעה באב'?"

ביום ערב פסח שנת תר"ה (1845 למס') התעסק רבינו באפיית מצות, ומיד אח"כ עלתה נשמתו לגנזי מרומים. אז הבינו למפרע, את דברי הרבי מלובלין שאמר עליו 'א שיינער קרבן פסח'. רבינו נטמן בראפשיץ.

צאצאיו

רבינו השאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים, ואלו הן: בנו וממלא מקומו הרה"ק רבי מנשה זי"ע. בנו הרה"ק רבי אהרן מרימינוב - ראפשיץ זי"ע. בנו הרה"ק רבי אלימלך מסוקולוב (Sokołów Podlaski, Poland) זי"ע. בנו הרה"ק רבי מנחם מענדל מגלאגוב (Głogów, Poland) זי"ע. בנו הרה"ק רבי יחיאל מקולבסוב (Kolbuszowa, Poland) זי"ע. בתו מרת חנה ע"ה, אשת הרה"ק רבי משולם שרגא פייבוש מברעזאן זי"ע בעל השפת אמת.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: אור ישע, פרדס הצדיקים

מגיד משנה לנוער

פְּרִשֶׁת מְצוֹרֶע - שַׁבַּת הַגָּדוֹל

ביאור תיבת 'מצורע'

"זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן" (יד:א). חז"ל זאָגען (ערכין יד:) צָרַעַת קומט פון רעדען לשון הרע, ווייל די וואָרט 'מצורע' איז נוטריקון 'מוציא רע'. דער חילוק פון איינער וואס רעדט רכילות צו איינער וואס איז אַ מוציא רע איז, אַז דער וואס רעדט רכילות פארציילט סודות, פון זיין גוטס קומט ארויס שְלֵעֲכֵט. אָבער דער מוציא רע, ער זוכט דוקא דאס שְלֵעֲכֵט אין אַ מענטש, און ער פארציילט דאס פאר אנדערע מענטשן.

מִדַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַפְּשָׁרִים שֶׁדָּנִים תְּמִיד לְכַף זְכוּת

חז"ל זאָגען (אבות פ"א מ"ו) הוּי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת. און מיר זאָגען אין די תפילה פון דעם רבין רבי אלימלך פון ליזענסק זי"ע: 'אֲדַרְבֵּה תוּ בְלַבְּנוּ שְׁנַרְאָה כָּל אֶחָד מֵעֲלוֹת חֲבֵרֵינוּ וְלֹא חֲסֵרוֹנָם'. און אזוי איז די מדה פון יודען, ארויסנעמען דעם דיאמאנט און אַוועקוואַרפֿען די שמוץ. אזויווי דער מַשָּׁל וואס רש"י ברענגט (פ' וישב ד"ה וישב), אַ דיאמאנט וואס איז אַרײַנגעפאלען אין זאַמט, קומט דער מענטש זוכען ביי די זאַמט ביז ער טרעפט דעם טייערען שטיין, און ווען ער טרעפט דאס, ווארפט ער אַוועק די שמוץ, און נעמט די דיאמאנט.

גָּדַל הַחַיִּיב לְרֵאוֹת בְּטוֹב כָּל אָדָם

און אזוי זאָגט דער חרדים (מצות התשובה פ"ד) אויב אַ מענטש געוואוינט זיך צו דין זיין געדעם לְכַף זְכוּת, און רעדען אַלעמאל גוט'ס, און קיינמאל נישט קיין שְלֵעֲכֵט, וועט ער זיין אַ צינור צו קדושה. אָבער אויב ער פירט זיך נישט אזוי איז חליילה פארקערט. אזוי אויך ביי די אויגען, ווען ער קוקט אן זיין חבר מיט אַ גוט אויג, ווערט ער געבענטשט און איז משפיע גוט'ס אויף זיין חבר. אָבער דער רשע אַדְרָבָה נעמט נאר דאס שְלֵעֲכֵטע פון דעם מענטש, און קוקט נישט אויף זיין גוט'ס, אָבער אין פסוק שטייט (תהלים קכט:ה) "וְרָאָה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם כָּל יָמֵי חַיָּיָךְ".

הַמְצַרֵּע לזִמֵּד מֵהַכֹּהֵן שְׂאִינוּ מְגַלָּה אֶת מַעֲשָׂיו

פארדעם זאָגט די תורה (יג:מו) מחוץ למחנה מושבו, דער מצורע מוז זיין אינדרויסען פון די דריי מחנות, ער זאל נישט קענען זעהן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זרע יַעֲקֹב הַקְּדוֹשִׁים, אַרויסנעמען זייער שְלֵעֲכֵט און מפרסם זיין, נאר אַדְרָבָה טמא טמא זאל ער רופען אויף זיך אַלִּין. 'בְּיָוִם טַהֲרָתוֹ וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן, זיין תורה איז ווען ער קומט צום פּהַן זאל ער זיך לערנען פון איהם, אַז ווען אַ חוּטָא ברענגט קרבנות און איז זיך מתנדב בייים כהן אויף זיינע עבירות, און דער

כהן הערט זיין וידוי, אָבער ער אַנטפּלעקט פאר קיינעם נישט זיינע מעשים, נאר אַרְבָּה ער באהאלט עס, און בעט אויף איהם רחמים ער זאל תשובה טוהן. און ווען דער מצורע זעהט די הנהגה פון דעם כהן, לערנט ער זיך אויס פון איהם, און אזוי וועט ער אויסגעהיילט, און ווערט ריין. (שנת תשל"ז)

חג הפסח

בני ישראל היו מחבבין את המצות

יחזק. עס שטייט (שמות יב: לד) די יודען האבען ארויסגענומען די טייג פאר עס איז געווארען חמץ, און האבען עס איינגעפאקט, און האבען געהאלטען וואס איז איבערגעבליבען אויף די אַקסעל. זאגט רש"י 'משארותם', שירי מצה ומרור, וואס איז געבליבען, 'על שכמם', האבען זיי געלייגט אויף די אַקסעל, אפילו זיי האבען געהאט אסאך בהמות, אבער ווייל זיי האבען מחבב געווען די מצות האבען זיי אליינס געהאלטען וואס איז געבליבען פון די מצות. און עס שטייט (סוף לח). אז שירי מצוה האלטען אפ פונגענויות, פארדעם האבען זיי געהאלטען די שירי מצות, און עס נישט געלייגט אויף זייערע בהמות, ווייל דאס איז נישט בדרך כבוד, נאר אויב עס איז נישט מעגליך אנדערש. און מיר טרעפען אז דוד איז באשטרופט געווארען ווען ער האט גענומען דעם ארון, און געלייגט אויף אַ וואגען (ש"ב יז:). ווייל ביי אַ מצוה דארף מען אליין מטפל זיין.

טעם שמניחים בליל הסדר את האפיקומן על הכתף

קען זיין וועגען דעם פירט מען זיך פסח ביינאכט ווען מען צוברעכט די מצה, און מען לייגט די אנדערע האלב אַוועק אויף אַפיקומן, און עס איז דא פלעצער וואס מען פירט זיך (אזוי אויך ביי אונז), איינזיקלעך די מצה אין אַ טוכעל און לייגען אויף די אַקסעל, און ווייזען פאר די וואס זיצען ביים סדר וויאזוי די יודען זענען ארויס פון מצרים. דאס איז צו ווייזען די חביבות המצות וואס אונזערע עלטערן האבען געהאט, אז זיי האבען נישט געלייגט די שירי מצוה אויף די בהמות, נאר זיי אליין האבען דאס געטרראגען אויף די אַקסעל.

להזהר לעשות המצות בעצמו

דאס איז די געלעגנהייט מעורר זיין אז אין דעם דור איז דא אסאך וואס לאזען מאכען מצות דורך גוים, מען מאכט סוכות דורך גוים, מען רייניגט פסח דורך גוים, און אזוי נאך זאכען וואס מען טוט דורך גוים. מען דארף זיך לערנען פון אונזערע עלטערן אז מען זאל טוהן די מצות אליין. (מגיד משנה על התורה פ' בא שנת תשמ"ז)

יִאֲרִצִיִּטְען פֿון צַדִּיקִים

י"ט ניסן תקל"ב

הרה"ק רבי אהרן הגדול פֿרלוב מקארלין זי"ע

רבי אהרן הגדול איז געבוירען אין יאהר תצ"ו אין פינסק, צו זיין טאטע הרה"ח רבי יעקב זצ"ל, און זיין מאמע מרת פֿערל ע"ה (אויף איהר נאמען וועט די משפחה גערופען פֿרלוב). רבי אהרן הגדול איז געווען אַ תלמיד פֿון גרויסען מגיד פֿון מעזריטש זי"ע, און האט מחבר געווען דעם באקאנטען זמ־ה אַכסוף.

רבי אהרן הגדול האט געהאט אַ חסיד אַן עושר, וואס האט שטענדיג געשטיצט דעם רבי'נס פֿאמיליע, און אויסגעהאלטן דעם הויף. ער פֿלעגט אריין בריינגען שפייז און אלע געברויכען פֿון שטוב. אַמאל האט איהם אַנגענומען אַ שטארקן חשק צו זיין ביים רבי'ן פֿסח צום סדר, און האט דאס דערציילט די חברים. זיי האבען איהם באלד געזאגט אַ צום סדר וועט מען איהם נישט אַרײַן לאַזן, און עס וועט נישט העלפֿן קיין השתדלות, אפילו דער פֿאקט אַז ער איז פֿון די גרויסע שטיצער וועט דערצו נישט העלפֿן.

אַבער זיין חשק איז געווען גרויס, און האט געהאלטן אַז ער וועט יא פֿועל'ן צו זיין ביים סדר, און ווען ער האט געבריינגט אויף יום טוב אלס וואס מען דאַרף ביים רבי'ן אין הויף, פֿלייש און פֿיש, וויינען, און אלס נאר וואס מען דאַרף, איז ער געבליבן אין קארלין, און האט געמיינט אַז וויבאלד ער וועט דא בלייבן וועט ער אַרײַן גיין צום סדר, נישט האבנדיג וואו ער געץ אַנדערש צו גיין.

צוויי טעג פֿאַר יום טוב האט איהם רבי אהרן הגדול געשיקט רופֿען, און איהם שטרענג אַנגעזאגט: "דו זאלסט שְנעל אַהיים פֿאַרן, און זיין יום טוב אינדערהיים מיט דיינע בְּנֵי בֵּית". דער חסיד האט אַנגענומען אַ שרעק פֿון דעם שטרענגן אַנזאג, און ער האט געפֿאלגט דעם רבי'ן. ער איז באלד אַהיים געפֿאַרן.

ערב פֿסח נאכמיטאג איז ער אַרויס וזכן געסט אויפֿן סדר נאכט, און האט אַנגעטראפֿן דריי מענטשן. ער האט זיי געפֿרעגט: "האט איהר וואו צו זיין ביינאכט ביים סדר?" און זיי האבען געענטפֿערט, דערווייל האבען זיי נאך נישט קיין אַרט. "נו, וועט איהר זיין מיינע געסט", זאגט צו זיי דער חסיד דער גביר. דעם סדר נאכט האט דער גביר געפֿירט מיט די פֿאמיליע און די געסט מיט גרויס התלהבות און שמחה, ביז עס איז שוין געווען שפֿעט נאך האלבע נאכט, און צוביסלאַך זענען די קינדער און פֿרוי אַיינגעשלאפֿן, און ער אליין איז געזעצן אויף די הסבה בעט און געזאגט די הגדה און שיר השירים.

זייענדיג פֿאַרטפֿט אין די הגדה האבן אַנגעהויבן די דריי אַיינפֿאַקן די אלע שיינע זילבערנע פֿלים אין זעק, און נאכדעם זענען זיי צוגעגאַנגען צום גביר, און פֿון איהם געפֿאדערט ער זאל שטיל זיין און זיי איבערגעבן דעם שליסל פֿון זיין אוצר די קאסע מיט די געלט. ער האט קיין בריחה נישט געהאט, און האט זיי איבערגעגעבן דעם שליסל. דערווייל האבען זיי

איהם געבונדן די הענט מיט די פיס מיט מחשבה איהם צו טויטן, זיי האבען די קאסע אויסגעליידיגט און זיך געגרייט צו טון זייער שלעכטע מחשבה.

דער וויל איז א דורף א שומר נעבן פענסטער פון הויז, און האט אריין געקוקט אין הויז, און געזעהן אלס וואס עס ווערט געטאן אין הויז. דער שומר איז אריינגעשפרונגען פלוצלונג אין הויז, און מיט זיין שטארקייט געבונדן די דריי גנבים, און האט דעם גביר אויפגעבונדן. א שטיק צייט איז אריבער ביז עס זענען געקומען די פאליציי און די גזלנים איינגעזעצט. דער שומר נאכן ענדיגן זיין ארבעט פון ראטעווען דעם חסיד דעם גביר פון טויט, און זיין גאנצן פארמעגן אפגעראטעוועט, האט א נעם געטאן דעם כוס של אליהו וואס איז נאך געשטאנען אויפן טיש און א ברכה געמאכט בורא פרי הגפן, דעם כוס אויסגעטרונקען, און איז באלד פון הויז ארויס.

נאך פסח איז דער גביר געפארן קיין קארלין, ער איז אריין צום רבין און האט דערציילט דעם גרויסן נס וואס ער האט געהאט פסח ביינאכט. ווען ער האט געענדיגט אלס דערציילן רופט זיך אן רבי אהרן הגדול צום חסיד: "זעהסטו, ביי מיר האט אליהו נאר פון כוס טועם געווען, און ביי דיר האט ער געטרונקען דעם גאנצן כוס."

מזלָא טבֿא וּגְדִיא יאִי

לידידנו הר"ר יוסף יונה קסוביץ שליט"א
והרה"ג ר' שאול ניימאן שליט"א
לרגל אירוסו נכדו-בנו הבה"ח שמאי ניימאן עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר יצחק גאנו שליט"א
לרגל אירוסו בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר שמואל אהרן מרגאשעס שליט"א
לרגל אירוסו בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר חיים הערש שאהן שליט"א
והר"ר דוב יחיאל יהושע שאהן שליט"א
לרגל אירוסו נכדו-בנו הבה"ח תנחום שאהן עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר אביש רייכבערג שליט"א
לרגל הולדת הנכדים בשעטו"מ

זמני המועד ותפילה

10:13	סוף זמן אכילת חמץ	ערב פסח -
11:33 עד	שריפת חמץ	
7:24	הדלקת הנרות	
7:55	מנחה ערב פסח	
9:15	ב' ימים יו"ט - שחרית	
8:05	מנחה ב' ימים	

חול המועד

שחרית: 8:30 מנין כ"ק אדמ"ר שליט"א למעלה.....

בחדר ב'	8:00	בביהמ"ד	5:30
בביהמ"ד	9:00	בחדר ב'	6:00
בחדר ב'	9:30	בחדר ב'	7:00
בביהמ"ד	10:15	בביהמ"ד	7:30

מנחה: 6:00 • 5:30 • 5:00 • 4:00 • 1:45

8:15 • 8:00 • 7:30 • 7:00 • 6:30

מעריב: בערך 8:50 • 9:30 • 10:00 • 10:30

עריכת השלחן - יום ה' (ליל ב' דחווה"מ) בלילה בשעה 9:30

שבת חול המועד

9:15	שחרית	7:50	מנחה ערב שבת
7:40	מנחה ושל"ס	11:00	שולה"ט

שביעי ואחרון של פסח

8:00.....	מנחה ערב שש"פ
11:30	עריכת השלחן - ליל שביעי ואחרון של פסח
9:15	שחרית - ב' ימים יו"ט
8:10	מנחה שביעי של פסח
7:20	אחרון של פסח - מנחה ונעילת החג

KHAL UNGVAR
HEICHAL ZICHRON KEDOSHIM
5306 16TH AVENUE
BROOKLYN, NEW YORK 11204

קהל אונגוואר
היכל זכרון קדושים
נתייסד ע"י כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוק"ל
בנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א

הננו להודיע בזה לאוהבי התורה ולומדיה
שכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ישא אי"ה

דרשת
שבת הגדול

בבית מדרשנו הגדול

היכל זכרון קדושים (קומה ב')

בשעה 5:45 אחה"צ

מראי מקומות: מס' סופרים פרק כ' ה"ז לומר הלל בליל פסח. ובגמ' ערכין י"ח לא נזכר הלל בליל פסח. וצ"ע, שהרי אין אומרים הלל בלילה, וא"כ למה אומרים בליל פסח, עיי שו"ת חת"ס או"ח סי' נ"א. מחלוקת הר"ן ורב האי גאון (פסחים כ"ו בדפי הרי"ף) אם מברכים על הלל זה. שיטת הראשונים שיש לומר בי פעמים הלל בליל הסדר. חיי של הריטבי"א (סוכה ל"ט) והר"ן (פסחים כ"ט) שהלל בליל התקדש חג נקרא 'שירי'. מה חילוק יש בין 'שירי' ליהללי, והטעם למה אומרים הלל בלילה.

השכנים